

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

**Spor o Piombino a jeho reflexe na císařském dvoře
v první polovině 17. století**

Bc. Zdeňka Horáčková

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala sama, s výhradním použitím pramenů a sekundární literatury, řádně citovaných v závěrečném seznamu pramenů a literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb. (autorský zákon), zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Jaroměři dne 28. 11. 2021

Zdeňka Horáčková

Mé srdečné díky...

...patří všem, kteří mi byli při psaní těchto stran oporou. Velkou pomocí mi byly rady doc. Pavla Marka, vedoucího mé diplomové práce. Vždy mi dovedl nejenom ukázat cestu, ale také ve mně podpořit zápal, s nímž se na čemkoliv pracuje lépe a snáze. Děkuji i všem dalším vyučujícím z Ústavu historických věd za to, co mě během posledních pěti let naučili.

Ve svém studiu bych byla naprosto ztracená bez rodinného zázemí. Proto zde musím poděkovat celé mé rodině, která při mně vždy stojí, ať dělám cokoli. Nemohu opomenout ani své přátele, obzvláště Verunku a Michala, kteří se pro mě od prvních dnů studia stali nepostradatelnými souputníky.

Na dálku posílám díky do italského Noicattara své „druhé“ rodině, která ve mně před lety zasela velkou lásku k Itálii i italskému jazyku, což mě nakonec nasměrovalo i k výběru tématu této práce.

Anotace

Práce představuje dědický spor o říšské knížectví Piombino, kterým se zabýval císařský dvůr během prvních desetiletí 17. století. Italští pretendenti, kteří zde chtěli prosadit své dědické nároky, se při jednání snažili využít pomoci svých příbuzných z řad české a moravské šlechty. Vzhledem ke strategické poloze Piombina se do jednání o novém knížeti promítly i velmocenské plány Španělska. Z celé rozepře se tak stalo téma dotýkající se nejvyšších pater evropské politiky.

Klíčová slova

František z Ditrichštejna, Polyxena of Pernstein, císařský dvůr, 17. století, Říšská Itálie, Isabella Gonzagová, Piombino

Title

The Dispute Over Piombino and Its Reflection at the Imperial Court in the 16th and the 17th Century

Annotation

The work presents a hereditary dispute over the imperial principality of Piombino, which was dealt with by the imperial court during the first decades of the 17th century. The Italian pretenders, who wanted to push through their inheritance claims, tried to use the help of their Czech and Moravian noble relatives. Due to Piombino's strategic position, negotiations about the new prince were a subject of great interest also to Spain. The whole controversy thus became a topic concerning the highest levels of European politics.

Key words

Francis von Dietrichstein, Polyxena of Pernstein, imperial court, 17th century, Reichsitalien, Isabella Gonzaga, Piombino

Obsah

Úvod.....	1
1. Historie Piombina, strážce toskánského pobřeží	7
Geografie.....	7
Středověké počátky státu.....	8
Nástup španělské hegemonie v Itálii	12
Po konci italských válek.....	16
2. Piombino a habsburská zahraniční politika v 16. a 17. století.....	20
Habsburská politika vůči italským državám	20
Piombino ve hře politických strategií.....	26
3. Kauza Piombino a její průběh u císařského dvora.....	34
Počáteční jednání a vliv paní kancléřové	34
Trnitá cesta k finálnímu rozsudku	41
4. Zapomenutá dědička Piombina a její spojenec, kardinál Ditrichštejn	48
Isabella Gonzaga, kněžna ze Stigliana	49
Příbuzenství mezi Itálií a Moravou	54
Boj o Piombino za pomoci kardinála Ditrichštejna	56
Závěr.....	70
Přílohy	74
Resumé	78
Seznam použitých pramenů a literatury	80
Prameny.....	80
Vydané prameny	80
Literatura	81

Úvod

Název „Piombino“ pravděpodobně v povědomí širší veřejnosti příliš nerezonuje a většině lidí není nijak znám. Už jen svým zvukem nás z Čech přenáší na prosluněný italský jih. Dnes se tímto jménem chlubí nevelké přímořské město v Toskánsku, jehož starý historický přístav omývají vody Tyrhénského moře. Avšak od středověku do počátku 19. století¹ šlo o celý stát. Svoji rozlohou sice nezaujímal nijak velké území, ale obklopen svými italskými sousedy fungoval jako samostatná jednotka. Jakkoliv tato práce neopomíjí nastínit i starší dějinný vývoj, zaměřuje se především na období, kdy se z Piombina stalo žhavé téma, a to především ve zdejších končinách. Hlavním místem dění následujících stran tedy není Itálie, ale především pražský a vídeňský císařský dvůr. Zde se v prvních desetiletích 17. století řešil dědický spor, v němž bylo po smrti posledního pána Piombina velmi nesnadné určit, kdo má otěže vlády v přímořském státečku převzít. Třebaže se pretendenti rekrutovali z řad italské šlechty, cílem předložené práce je ukázat, že své slovo nechali ve zmíněném sporu zaznít i příslušníci šlechty české a moravské.

Jelikož se práce zabývá tématem, které doposud v českém prostředí nikdo ani okrajově nezpracoval, bylo obtížné najít vhodnou strukturu tak, aby čtenář dovedl s textem „udržet krok“. Po představení starších dějin Piombina, kterým je zasvěcena první kapitola, jsou proto další části práce odstupňovány od širších témat až po ta s nejužším zaměřením. Druhá kapitola proto představuje spor o Piombino v širším evropském kontextu, a nastiňuje povahu habsburské zahraniční politiky vůči Itálii v 16. a 17. století. Uvedení tématu do těchto souvislostí je obrovsky důležité, neboť nám umožňuje pochopit, jak zásadní mezinárodně-politický přesah dědická rozepře o Piombino měla. Třetí kapitola už čtenářovu pozornost zaměřuje přímo k císařskému dvoru. Pojednává o tom, jak se tu spor vyvíjel a jakým způsobem v něm figurovaly osobnosti z českého a moravského šlechtického prostředí. Poslední kapitola je věnována jedné jediné pretendentce, která v daný moment o Piombino usilovala. Šlo o italskou kněžnu Isabellu Gonzagovou, která ve věci svých dědických práv sepsala řadu dopisů kardinálu Františkovi z Ditrichštejna, jenž byl jejím vzdáleným příbuzným. Tato korespondence, uložená v Rodinném archivu Ditrichštejnů v rámci

¹ Po Vídeňském kongresu byl trvale připojen k Toskánskému velkovévodství. Licurgo CAPPELLETTI, *Storia della città e stato di Piombino. Dalle origini fino all'anno 1814*, Livorno 1897, s. 277.

Moravského zemského archivu, byla základním stavebním kamenem celého předloženého textu.²

Lze definovat hned několik hlavních cílů, které by měl následující text naplnit. Jde zejména o představení sporu jako takového. Pro vládce římsko-německé říše, počínaje Rudolfem II., měla celá záležitost velký význam. Piombino bylo totiž říšským lénem a nejvyšší moc nad ním tedy oficiálně držela císařská koruna.³ Tento aspekt nás přivádí k tématu tzv. Reichsitalien, neboli Říšské Itálie, jíž se v českém prostředí také mnoho z doposud vzniklých prací nezabývá. Problematice této „okrajové“ části Svaté říše římské, kde císař formálně zůstával nejvyšší autoritou, byť s impériem nebyla svázána tak důsledně jako německé oblasti nebo české země, se věnuje spíše literatura zahraniční. Ke zkoumání formálního rámce Říšské Itálie a vztahů, které malí i velcí italsí feudálové udržovali s hlavou impéria, přispělo několik prací italských i německých historiků. Lze se opřít například o výstupy Karla Otmara von Aretin⁴, Friedricha Edelmayera⁵ a z nejnovějších výzkumů především o texty Matthiase Schnettgera⁶, Cinzie Cremonini⁷ nebo Blythe Alice Ravioly.⁸ Je tak zároveň zodpovězena otázka, proč se sporu o Piombino s takovou vervou věnoval právě císařský dvůr.

Se stejným zřetelem však na Piombino hleděli i další mocnější hráči, především Španělsko. Nelze totiž zapomenout na fakt, že v námi sledovaném období byly italské državy podrobeny

² MZA Brno, RA Ditrichštejnů, kart. č. 443, sign. 1909/80, fol. 167-220. (Složka nadepsaná Principessa di Stigliano)

³ Mezi práce věnující se raně-novověkému dějinám habsburské monarchie patří: Robert John Weston EVANS, *The Making of the Habsburg Monarchy 1550-1700. An Interpretation*, Oxford 1979. (Česky *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*, Praha 2003); Victor Samuel MAMATEY, *The Rise of the Habsburg Empire 1526–1815*, New York 1971. Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (eds.), *Habsburkové 1526-1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017. Václav BŮŽEK – Pavel KRÁL (eds.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003.

⁴ Karl Otmar VON ARETIN, *Reichsitalien von Karl V. bis zum Ende des Alten Reiches. Die Lehensordnungen in Italien und ihre Auswirkungen auf die europäische Politik*, in: *Das Reich. Friedensordnung und europäisches Gleichgewicht 1648–1806*, Stuttgart 1986, s. 76–163. TÝŽ, *L'ordinamento feudale in Italia nel XVI e XVII secolo e le sue ripercussioni sulla politica europea, un contributo alla storia del tardo feudalesimo in Europa*, in: *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento* 4 (1980), s. 51–94. TÝŽ, *Die Lehensordnungen in Italien im 16. und 17. Jahrhundert und ihre Auswirkungen auf die europäische Politik*, in: Hermann Weber (ed.), *Politische Ordnungen und soziale Kräfte im Alten Reich*, Wiesbaden 1980, s. 53–84.

⁵ Friedrich EDELMAYER, *Maximilian II., Philipp II. und Reichsitalien. Die Auseinandersetzungen um das Reichslehen Finale in Ligurien*, Stuttgart 1988.

⁶ Matthias SCHNETTGER – Marcello VERGA (eds.), *L'Impero e l'Italia nella prima età moderna*, Bologna-Berlin 2006. Elena TADDEI - Matthias SCHNETTGER - Robert REBITSCH (eds.), *„Reichsitalien“ in Mittelalter und Neuzeit*, Innsbruck 2017.

⁷ Cinzia CREMONINI – Riccardo MUSSO (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Roma 2010.

⁸ Blythe Alice RAVIOLA, *L'Europa dei piccoli stati. Dalla prima età moderna al declino dell'Antico Regime*, Roma 2008. TÁŽ (ed.), *Corti e diplomazia nell'Europa dei Seicento. Correggio e Ottavio Bolognesi (1580-1646)*, Mantova 2014.

důsledné španělské nadvládě. Otevřít v této práci otázku císařsko-španělských vztahů, potažmo diplomacie odehrávající se mezi rakouskou a španělskou větví habsburského rodu, je zcela nevyhnutelné. Dalším z cílů je tedy vysledovat dopady sporu o Piombino právě na spolupráci habsburských panovníků. V rámci české historické vědy se tomuto tématu věnují zejména Pavel Marek⁹ či Josefu Forbelskému.¹⁰ Oba autoři při tom navazují na starší díla Bohdana Chudoby.¹¹ Ze zahraničních historiků, kteří se problematikou zabývají, nelze neuvést Rubéna Gonzáleze Cuervu.¹² Důležitými postavami, které měli ono diplomatické zprostředkování přímo v gesci, byli pochopitelně španělští vyslanci u císařského dvora, a naopak císařští vyslanci ve Španělsku.

Další otázkou, kterou téma předložená práce otevře, je příbuzenství české a moravské šlechty s nobilitou italskou a možnosti, jaké toto rodové spříznění poskytovalo. Italští pretendenti ve sporu o Piombino, jejichž nároky se u císařského dvora propíraly, měli tu nevýhodu, že pro ně bylo centrum říše, ať už se nacházelo v Praze či Vídni, poměrně „z ruky“. Domácí šlechta měla naopak k císaři blízko. Naskytl se tedy prostor rodové vazby využít. Tato práce by měla zodpovědět, jakou konkrétní pomoc italská šlechta od svých středoevropských příbuzných získala. Dále by měla čtenáři nabídnout představu o tom, jakou moc měly rodové strategie a tlaky jednání u císařského dvora ovlivnit. Zde se budu zaměřovat na již zmíněného kardinála a olomouckého biskupa Františka z Ditrichštejna a jeho podporu Isabelly Gonzagové, kněžny ze Stigliana. Kardinál však ve své roli přímluvce nebyl sám. Spor o Piombino byl důležitým tématem také pro Polyxenu z Pernštejna, která se v něm angažovala ve prospěch své příbuzné Isabelly Appiani, hraběnky z Binasca. Příspěvek by tak měl poodhalit nový rozměr působení těchto dvou vlivných osobností na politické scéně a bude malým doplňkem k pracím, které o obou slavných jménech již vznikly. O kardinálu Ditrichštejnovi zejména „z pera“ Pavla

⁹ Pavel MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558–1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013. TÝŽ, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, Časopis Matice moravské 126, 2007, č. 2, s. 285–318. TÝŽ, *Španělská strana na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, Český časopis historický 113, 2015, č. 4, s. 965–990. Rubén GONZÁLEZ CUERVA — Pavel MAREK, *Vienna/Prague. The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva — Alexander Koller (edd.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions, Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550–1700)*, Leiden — Boston 2017, s. 130–155.

¹⁰ Josef FOBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

¹¹ Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945.

¹² Rubén GONZÁLEZ CUERVA, *Baltasar de Zúñiga. Una encrucijada de la Monarquía hispana (1561–1622)*, Madrid 2012. TÝŽ, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio: The 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624–1629)*, *Theatrum Historiae* 23, 2018, s. 113–132. Rubén GONZÁLEZ CUERVA - José MARTÍNEZ MILLÁN (eds.), *La dinastía de los Austria. La Monarquía Católica y el Imperio. Siglo XVII*, Madrid 2011.

Balcárka a Tomáše Parmy¹³, Polyxeně byly doposud věnovány práce Josefa Janáčka, Marie Ryantové a Pavla Marka.¹⁴

Posledním úkolem této práce, který koresponduje s poslední kapitolou, bude představení Isabelly Gonzagové nejenom jako bohaté neapolské příbuzné Františka z Ditrichštejna, ale také jako zapomenuté dědičky Piombina a ženy, která se odhodlaně vrhla do bránění rodinného majetku. Její dědické nároky na říšské léno, které vysvítají z korespondence s kardinálem, však v zahraniční literatuře, která dosud k historii Piombina vznikla, zmíněné nejsou.¹⁵ Isabellino jméno mezi pretendenty zkrátka chybí. Na základě analýzy ústředního pramene, který byl pro tvorbu práce využit, jímž jsou její dopisy adresované Ditrichštejnovi, bude možné kněžninu účast ve sporu popsat. Zároveň bude možné načrtnout obrysy vztahu, který ji s kardinálem pojil a zjistit, nakolik mohlo být toto příbuzenství výhodné i pro Ditrichštejna.

Soubor dopisů kněžny ze Stigliana, který udal této práci směr a dovedl ji až k tématu kauzy Piombino, je uložen v Moravském zemském archivu v Brně, Rodinném archivu Ditrichštejnů. Obsahuje sto čtyřicet sedm fólií. Celkově jde o dvašedesát dopisů. Z uvedených počtů je zřejmé, že zprávy, které kardinálovi z Itálie chodily, byly povětšinou spíše zdlouhavější než stručné. Listy jsou vskutku převážně popsány z aversu i reversu a jediný dopis jich místy tvoří i vícero. Všechny jsou psány v italském jazyce, humanistickou kurzívou. Během svého putování z jihu na sever musely překonat velmi dlouhou vzdálenost, jelikož jsou všechny odeslány z Torre del Greco, venkovského sídla nedaleko Neapole. Pokrývají časové rozmezí let 1617-1631 s tím, že nejvíce dopisů kněžna napsala během první poloviny dvacátých let, kdy spor o Piombino u císařského dvora kulminoval. U každého dopisu si můžeme povšimnout, že kněžna využila služeb písaře, ale velmi často se objevuje i vlastnoručně dopsané post scriptum. Tato často velmi sdílná část, kterou kněžna připojila svým nedokonalým rukopisem, o jehož špatné čitelnosti sama věděla, byla při studiu

¹³ Základní literatura k Ditrichštejnovi: Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Ditrichštejn (1570–1636)*, České Budějovice 2007; Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

¹⁴ Základní literatura k Polyxeně z Lobkovic: Marie RYANTOVÁ, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016. Pavel MAREK, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018. Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1977.

¹⁵ Základní práci o Piombinu jsou už zmíněny Licurgo CAPPELLETTI, *Storia della città e stato di Piombino. Dalle origini fino all'anno 1814*, Livorno 1897. Dále Mauro CARRARA, *Signori e Principi di Piombino*, Pontedera 1996. Nebo Emilia GARCÍA ROMERO, *El señorío de Piombino. Un ejemplo de influencia institucional hispánica en la Italia del siglo XVI*, Hispania 46 (164), s. 503-518.

paleografickým oříškem. Zároveň však obsahovala nejosobnější sdělení. Celkově znění dopisů evokuje zdání určité familiárnosti a potvrzuje, s jakou důvěrou se Isabella Gonzagová na svého moravského příbuzného obracela.

Zmíněná korespondence z Rodinného archivu Ditrichštejnů však nebyla jediná, kterou jsem k psaní této práce použila. Výpovědní hodnotu o tom, jak u císařského dvora spor o Piombino probíhal, nabídl i složky pod jménem Claudia Soriny¹⁶ a Biagia Grassa¹⁷, advokátů zabývajících se rozepří přímo ve Vídni, kardinála Alessandra Orsiniho¹⁸, příbuzného Polyxeny z Pernštejna, či opata z Castiglione delle Stiviere Camilla Cattanea.¹⁹ Zároveň jsem pro práci využila i dokumenty, které jsou k záležitosti Piombina uchované ve vídeňském Haus-, Hof- und Staatsarchiv, zejména složku ze souboru „Italienische kleineren staaten“ s názvem „Piombino – Kontroverse zwischen dem Fürsten und dem Kaiser um das Lehen“.²⁰ Další prameny mi zprostředkovaně poskytla knihovna University of California, která disponuje digitální verzí archivu rodiny Orsini.²¹ Tyto dokumenty dokreslovaly dědický spor ze strany Orsiniů a jejich zastánkyně Polyxeny z Pernštejna, tedy strany rivalů Ditrichštejna a Isabelly Gonzagové.

V neposlední řadě mi při tvorbě práce pomohly i prameny editované. Velmi nápomocnými se ukázaly být relace benátských vyslanců Senátu, jichž se italským historikům, kteří na tvorbě edic pracují už od 19. století, podařilo publikovat několik svazků. V relacích lze najít podrobné informace nejenom o italském dění, ale také o dění na širší evropské scéně. Výpovědi o Piombinu skýtají i relace toskánských vyslanců. Kromě diplomatů ze světského prostředí lze zmínky o kauze Piombino najít i ve zprávách papežských nunciů.²² Využila jsem především ediční zpracování korespondence nunciů působících u císařského dvora, o jejíž vznik se v rámci rozsáhlého projektu „Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592–1628“ zasloužili čeští historici při Českém historickém ústavu v Římě.

¹⁶ Složka s dopisy Claudia Soriny uložena v MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/62.

¹⁷ V případě dopisů Biagia Grassa jde o MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 433, i. č. 1906/138.

¹⁸ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 439, i. č. 1907/146.

¹⁹ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/156.

²⁰ HHStA Vídeň, Italien-Kleinen staaten, fascikl 11, Piombino, fol. 1-19.

²¹ UCLA Los Angeles, Orsini Family Papers (1150-1950), kart. č. 114, sl. 4, fol. 1-48. (Questione per il possesso dello Stato di Piombino da parte della Duchessa di Bracciano Isabella Aragona Appiani contro i suoi parenti, 1624)

²² Těžila jsem také např. z korespondence nuncia Carla Carafy v MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/136.

Konkrétně šlo o nunciaturu Antonia Caetaniho, již editoval Tomáš Černušák.²³ Vhled do dění u císařského dvora mi poskytla také edice manželské korespondence Polyxeny a Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic, kterou sestavil Pavel Marek.²⁴

²³ Tomáš ČERNUŠÁK (ed.), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628. Tomus IV. Epistulae et acta Antonii Caetani 1607-1611. Pars IV. September 1608 - Junius 1909*, Praha 2013.

²⁴ Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicové z Pernštejna*, České Budějovice 2005.

1. Historie Piombina, strážce toskánského pobřeží

Geografie

Dějinný příběh, v němž hlavní úlohu hraje drobný italský stát Piombino, je v období raného novověku značně komplikovaný. Na mnoho otázek spojených s jeho historií při tom nabízí odpověď geografická pozice, kterou Piombino na Apeninském poloostrově zaujímal. Je proto vhodné zde nejdříve uvést několik zeměpisných údajů. Stát Piombino totiž zdaleka netvořilo pouze stejnojmenné město, vystavěné v těsné blízkosti moře, a několik dalších menších center ve zčásti bažinatém vnitrozemí. Z vojensko-strategického pohledu se jako o mnoho důležitější jevíly především ostrovy, které ke státu přináležely. Byly jimi například Pianosa, Montecristo, Palmarola, a zejména pak Elba.²⁵ Ta je z ostrovů Toskánského souostroví největší a její význam v minulosti podtrhovaly také zásoby nerostného bohatství. Díky tamní železné žíle se Elbě přezdívalo „Isola del ferro“.²⁶ Tyto útržky pevniny, nacházející se ve vodách na pomezí Ligurského a Tyrhénského moře, spojovaly západ Apeninského poloostrova s Korsikou. Kromě toho, že Piombino bdělo nad toskánským pobřežím, tvořilo s přináležícím souostrovím klíčový segment na trasách směrem do Francie, k Pyrenejskému poloostrovu a také Severní Africe.²⁷

Fernand Braudel ve své slavné práci o Středomoří napsal, že držba Piombina byla kvůli jeho těsnému sepetí s mořským pobřežím výhodná právě z hlediska námořní dopravy.²⁸ Jelikož se tehdejší lodě držely v blízkosti kontinentální linie, přístavy měly o jejich pohybu naprostý přehled. Zároveň měly právo nárokovat si poplatek za proplutí, který pak znamenal nemalý příspěvek do státní pokladny. Geografická pozice Piombina byla navíc výhodná i k provozování vlastních obchodních aktivit. Nejplodnější období nastalo v 15. století, kdy se

²⁵ Franco ANGIOLINI, *Lo stato di Piombino, Cosimo I dei Medici, Carlo V ed il conflitto per il controllo del Tirreno*, in: Giuseppe di Stefano – Elena Fasano Guarini – Alessandro Martinengo (eds.), *Italia non spagnola e monarchia spagnola tra '500 e '600. Politica, cultura e letteratura.*, Firenze 2009, s. 125-146.

²⁶ David ABULAFIA, *Piombino between the great powers in the late fifteenth century*, in: *Europa e Italia. Studi in onore di Giorgio Chittolini*, Firenze 2011, s. 3-15.

Autor poukazuje na fakt, že Piombino bylo historiky dlouho opomíjeno. Základní práci o historii tohoto státu je monografie Licurga Cappellettiho, která pochází z konce devatenáctého století. (Ocítována výše.) Novější sumarizací je katalog „*Il potere e la memoria. Piombino Stato e città nell'età moderna*“ vydaný u příležitosti výstavy roku 1995.

²⁷ Mapa Piombina je k nalezení na konci práce jako příloha č. 1.

²⁸ Fernand BRAUDEL, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II.*, Berkeley 1995, s. 105.

tento stát spolu s Florencií ujal svých šancí po pádu Pisy a kdy piombinští obchodníci navázali velmi výhodné obchodní styky s Tunisem.²⁹

Jen dvě zdejší města byla ale podle Braudela v raném novověku považována za kvalitní přístavy. Janov, a po něm právě Piombino. Podle francouzského historika by vlastnictví tohoto samotného státu dostačovalo k tomu, aby byla narušena celá italská loďná doprava.³⁰ Vyplatilo se disponovat také jeho pobřežními a ostrovními pevnostmi, které tvořily „obranný val“ chránící přístup do Toskány. Jejich důležitost se prokázala obzvláště v době válek, jichž ve sledovaném období nebylo málo. Od vzniku samostatného státu na konci 14. století se během následujících věků několikrát ukázalo, že kdo vládne Piombinu a Elbě, dominuje ve Středomoří důležitému území.

Středověké počátky státu

Nezávislý stát se zrodil roku 1399, kdy se Piombino se svolením římského krále Václava Lucemburského územně vyčlenilo z Pisánské republiky.³¹ Jeho prvním vládcem se stal Gherardo Leonardo Appiani.³² Rodina Appiani se v Pise během 14. století věnovala notářskému povolání. S postupem času narůstal v rámci Rady starších její vliv a Gherardův otec Jacopo se nakonec stal čelním představitelem republiky. Po Jacopově smrti však nebylo nadále možné Pisu uchránit před choutkami silnější Florencie a Milána, pročež se Gherardo v nesnadné pozici pisánské vládaře rozhodl republiku prodat. Podmínkou, kterou si při jednání s milánskými Visconti stanovil, bylo vytvoření státu Piombina, kde měl nadále vládnout on a jeho rod.³³

Piombino bylo od počátků příliš malým územním celkem, než aby se mohlo v této oblasti stát bezvýhradným suverénem. Nacházelo se v obklopení silnějších italských republik, z nichž

²⁹ D. ABULAFIA, *Piombino*, s. 3. Autor o problematice obchodu s Tunisem napsal studii David ABULAFIA, *From Tunis to Piombino. Piracy and trade in the Tyrrhenian Sea, 1397-1472*, in: Peter Edbury – Jonathan Phillips (eds.), *The Experience of Crusading. Defining the Crusader Kingdom*, Cambridge 2003, s. 275-297.

³⁰ F. BRAUDEL, *The Mediterranean*, s. 105.

³¹ Šlo o tzv. signorii, kde vládce je volený radou, s níž se pak podílí na správě státu. Historický vývoj tohoto typu státu v Itálii mapuje Philip JONES, *The Italian City-State. From Commune to Signoria*, Oxford 1997.

³² Luigi BORGIA, *Signori, principi, insegne araldiche*, in: *Potere e la memoria. Piombino stato e città nell'età moderna – Catalogo e mostra documentaria*, Firenze 1995, s. 23-37.

Dále existuje o pánech Piombina monografie Mauro CARRARA, *Signori e Principi di Piombino*, Pontedera 1996.

³³ L. BORGIA, *Signori*, s. 27. Dále také Ottavio BANTI, Gherardo Leonardo Appiani, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 3, 1961. Dostupné v internetové podobě z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/gherardo-leonardo-appiani_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/gherardo-leonardo-appiani_(Dizionario-Biografico)/)

zejména Florencie, Janov a Siena se nad ním pokoušely rozšířit svou kontrolu.³⁴ Se silným vlivem prvních dvou se místní vládcí museli vypořádávat po celou dobu existence státu. Klid a stabilitu Piombina zároveň narušovaly občasné pirátské nájezdy.³⁵ Gherardo se tak zcela pochopitelně rozhodl vstoupit pod ochranu jednoho z mocnějších sousedů. Zvolil si právě Florencii, s níž Piombino sdílelo severní hranici. Jejich spojenectví bylo formálně stvrzeno roku 1403 a po smrti tohoto vladaře bylo jeho následovníky opakovaně obnovováno.³⁶

Podle podmínky zanesené v testamentu měl po Gherardovi vládnout mužský dědic. Byl jím první z jeho synů, Jacopo II. Appiani. Ten se však neprojevil jako dostatečně schopný panovník a nezanechal po sobě ani žádné potomky. Druhý syn Emmanuele byl z Piombina dokonce vyhnán. Vladařkou se pak stala Gherardova manželka Paola Colonna, sestra papeže Martina V., a záhy po ní její dcera Caterina Appiani. Ta spolu se svým chotěm Rinaldem Orsini získala podporu Rady starších, a mohla tak vládnout jako žena i navzdory zmíněné klauzuli v otcově závěti.³⁷ Tomuto páru se s florentskou výpomocí podařilo během let 1448-1450 ubránit Piombino před agresí neapolského krále Alfonse Aragonského, který se chtěl státu zmocnit.³⁸ Ani z jejich manželství však nevzešli žádní potomci. Situace se nakonec vyřešila povoláním Emmanuela Appiani do čela státu, na čemž se jako na nejlepším východisku shodly florentská i sienská strana. Souhlasil i Alfonso Aragonský, který za Emmanuela provdal vlastní dceru Colú. Z manželství vzešel syn Jacopo III., jemuž pak neapolský král povolil užívání titulu Appiani d'Aragona.³⁹

Hned v prvních letech 16. století Piombino ovládl nejmocnější muž tehdejší Itálie, syn papeže Alexandra VI., slavný kondotiér a vojevůdce papežských vojsk, Cesare Borgia.⁴⁰ Stát okupoval v rozmezí let 1501-1503. Jacopo IV. Appiani se mu s mizivými prostředky a nedostatečnou armádou nemohl ubránit. Borgiův zásah do svrchovanosti státu je jasným důkazem, že osud Piombina nezajímal pouze vládce Janova, Florencie nebo Sieny, ale také papeže. Tento malý stát, ne příliš vzdálený od Říma, se v očích vůdčího představitele církve

³⁴ Mapa Itálie 15. století je k nahlédnutí jako příloha č. 2.

³⁵ L. BORGIA, *Signori*, s. 24.

³⁶ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 128.

³⁷ Touto volbou ženy-vladařky se vytvořil precedens, který sehrál v pozdějších jednáních o Piombino svoji roli. L. BORGIA, *Signori*, s. 24-25.

³⁸ Zároveň byl králem Korsiky a Sardínie, ostrovních států nacházejících se v těsné blízkosti Piombina. Nejnovější monografií o tomto aragonském a neapolském králi je Giuseppe CARIDI, *Alfonso II Magnanimo. Il Re del Rinascimento che fece di Napoli la capitale del Mediterraneo*, Roma 2019.

³⁹ L. BORGIA, *Signori*, s. 26.

⁴⁰ O papežské rodině Borgiů byla česky vydána kniha Joachim BRAMBACH, *Borgiové. Příběh renesanční rodiny*, Praha 2000. Dále Maria BELLONCI, *Lucrezia Borgia. Její život a její doba*, Praha 1968.

přímo nabízel, aby zde vládl někdo rodově spřízněný.⁴¹ Obsazení Piombina však především zapadalo do Borgiova záměru rozšířit svou dominanci přes celou střední Itálii. Poté co hrozil Boloni a Sieně se jeho pozornost obrátila směrem k Florencii, kterou nakonec války ušetřil a uzavřel s ní přátelský pakt.⁴² V Piombinu se však jeho jednotky usadily. Aby zachovali křehký mír, uznali Florentinové Borgiu jako piombinského pána. Přestože se papežský syn v těchto končinách nijak dlouho osobně nezdržel, zanechal v Piombinu nerasmazatelné stopy. Hlavní město se rozhodl mohutně fortifikovat, k čemuž sem jako architektu povolal samotného Leonarda da Vinciho.⁴³ Na rozestavěnou pevnost se do Piombina přijel roku 1502 podívat i papež Alexandr VI.⁴⁴

Jacopo IV. Appiani před Borgiou utekl do Janova, kde se uchýlil pod ochranu dóžete.⁴⁵ Vyhnaný vládce dokonce doufal, že janovská republika, kterou v těchto letech ovládala Francie, jeho malý stát odkoupí. Francouzský král se však nemínil protivit papeži a s nabídkou, která by za jiných okolností byla více než lákavá, nesouhlasil.⁴⁶ Celá záležitost se nakonec vyřešila poté, co všechny ambiciózní plány Borgiů rázně utnula smrt Alexandra VI. Cesare byl nucen utéct do Španělska a Jacopo IV. se v druhé polovině roku 1503 do Piombina navrátil a znovu se ujmul vlády.⁴⁷ Florencie pak velmi stála o to, aby se k ní její menší soused znovu přátelsky přimkl. K Appianimu byl vyslán sám Niccolò Machiavelli, ale ani tak zdatný diplomat jako on nedokázal z jednání vytěžit žádnou jasnou dohodu.⁴⁸ Jacopo však věděl, že bez ochranné záštity se Piombino v takto neklidných dobách neobejde. Proto se začal dobrovolně ucházet o ochranu španělského krále Ferdinanda Aragonského, s nímž ho pojil příbuzenský vztah. Katolický král se k jeho požadavkům neotočil zády. Roku 1507 Piombino

⁴¹ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 127.

⁴² Licurgo CAPPELLETTI, *Storia della città e stato di Piombino dalle origini fino all'anno 1814*, Livorno 1897, s. 132. Tato kniha je výchozím bodem pro jakékoliv bádání o Piombinu. Poskytuje detailní informace o dějinách státu i rodu Appiani. Sleduje i další vládnoucí dynastie, jimiž byly Ludovisi a Buoncompagni až do zániku státu roku 1814, kdy bylo Piombino připojeno k Toskánskému velkovévodství. Součástí práce jsou také přepisy důležitých historických dokumentů, jakými byly dekrety, edikty, kapitulace. Vychází z dřívějších prací o historii Piombina i z „Libri dei Consigli“, uchovaných v piombinském archivu.

⁴³ Alessandro VEZZOSSI, *Leonardo a Piombino*, dostupné z: <https://www.latoscanadileonardo.it/it/itinerari/itinerari-in-toscana/leonardo-a-piombino.html>, [cit. 7.10.2020]

⁴⁴ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 136-138.

⁴⁵ Tamtéž, s. 134. Nebylo to naposledy, kdy se Janovská republika stala pro rodinu Appiani útočištěm.

⁴⁶ Onorato PASTINE, *Genova e gli ultimi Appiani*, in: *Giornale storico e letterario della Liguria*, č. 10, 1934, s. 141-175.

⁴⁷ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 140.

⁴⁸ Tamtéž, s. 142.

osobně navštívil a do Itálie s sebou přivezl i několik set španělských pěšáků, jejichž velením pak pověřil právě Jacopa IV.⁴⁹

V době, kdy se mocenská konstelace v Itálii měnila tak často, Appianiho neopouštěla obezřetnost. Aby dosáhl garance vlády svého rodu, upnul se k ochraně nejmocnějšího suveréna. Hned poté, co římský král Maxmilián Habsburský dosáhl titulu císaře, se Jacopo IV. pokusil získat císařskou investituru. Počátek šestnáctého století byl koneckonců obdobím, kdy se k podobnému kroku uchylovalo i mnoho dalších italských dynastií. Hojně pak k tomuto jevu docházelo zejména za vlády Maxmiliánova nástupce Karla V. Císařská záštita znamenala stvrzení dosavadního majetku a vedle toho mohla být šancí k získání lepšího postavení i k nabytí dalších území.⁵⁰ Z Piombina se tak skrze císařský diplom, vydaný roku 1509, stalo říšské léno. Kromě garance investitury bylo v listině potvrzeno také privilegium k ražbě stříbrných i zlatých mincí.⁵¹

Ani se zmíněnými zárukami neměl pokračovatel rodu, Jacopo V. Appiani d'Aragona, lehkou úlohu. V čele Piombina, kde stál od roku 1511, prošel náročnými válečnými zkouškami. Z počátku své vlády se stejně jako jeho otec snažil pojistit svou pozici výhodnou sňatkovou politikou. Měl k tomu hned několik příležitostí, jelikož si během svého života nevěstu vybíral celkem čtyřikrát. První sňatek byl dojednan tak, aby Piombino posílilo své styky s pro něj klíčovou mocností, a tak se Jacopovou první ženou stala Maria, vnučka zmíněného Ferdinanda Aragonského. Vymodleného syna se však Jacopo V. dočkal až od poslední z manželek, Eleny Salviati. I tato dáma se mohla chlubit vynikajícím původem. Mezi její předky patřil Lorenzo I. Medicejský, navíc byla pravnučkou papeže Klementa VII., pocházejícího ze stejného florentského rodu a úřadujícího od roku 1523.⁵² Byla to právě Florencie, tradiční spojenec Piombina, která na konci dvacátých let 16. století zažívala krušné časy. Medicejové byli podruhé vyhnáni z města, ale po dlouhém obléhání se jej za nemalého přispění Klementa VII. znovu zmocnili. Republika pak definitivně padla a počínaje Alessandrem de' Medici přináležel florentským vládcům dědičný titul vévody.⁵³ Moc a vliv Medicejů v těchto italských končinách rapidně narůstaly. To se přímo dotýkalo právě

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Blythe Alice RAVIOLA, *The Imperial System in Early Modern Northern Italy. A Web of Dukedoms, Fiefs And Enclaves Along the Po*, in: Robert Evans – Peter Wilson, *The Holy Roman Empire, 1495-1806. A European Perspective*, Leiden 2012, s. 217-236.

⁵¹ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 144.

⁵² L. BORGIA, *Signori*, s. 29.

⁵³ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 152.

Piombina, které se tak dostávalo do velmi nebezpečné pozice. Florencie začala hrozit nekompromisním útokem na jeho nezávislost.⁵⁴

Nástup španělské hegemonie v Itálii

Florentská politika vůči Piombinu se definitivně změnila s nástupem Cosima I. Medicejského. Ten jevil velký zájem o celé toskánské pobřeží a velice lákavé pro něj bylo i Toskánské souostroví. Svými kroky tedy jasně směřoval k tomu, aby mohl jihozápadně položené území i s příslušnými ostrovy anektovat.⁵⁵ V 16. století, kdy Itálií zmítaly nekonečné válečné konflikty, při nichž se různí mocnější aktéři snažili o ustavení nového politického pořádku, se Piombino ukázalo být zcela klíčovým územím.⁵⁶ Jako velmi výhodné se bezpochyby jevily tamní zdroje železa, ale o dost významnější roli hrálo Piombino ve hře vojenských a námořních strategií. Cosimo I. de' Medici tak nebyl jediným vládcem, který se o toto území zajímal. Velkým lákadlem se v této době stalo i pro dalšího z papežů, Pavla III., a vedle něj i pro sousední Sienu.⁵⁷

Nejvýznamnějším aktérem, který během italských válek do věcí Piombina zasáhl, byl však Karel V., císař Svaté říše římské a španělský král.⁵⁸ Můžeme najít několikrát svědectví o tom, jak důležitý význam Piombinu při pohledu na mapu Středomoří přisuzoval. Proč se Karel V. zaměřil právě na toto území, mělo přinejmenším dva hlavní důvody. Za prvé pro něj bylo důležité tento stát, který nazval srdcem Itálie („cuore d'Italia“), ubránit před ničivými útoky Francouzů a Turků. Za žádných okolností nechtěl připustit, aby toskánské pobřeží a souostroví padly do jejich rukou. Pokud by nepřátelené mocnosti tento stát obsadily, zajistily by si na poloostrově dobrou výchozí pozici pro další agresi. Za druhé pak vnímal Piombino jako důležitý spojovací článek mezi Itálií a Španělskem, což je zdůrazněno také v instrukci Juana de Vegy vyslancovi Pedru de Marquina. Karel V. ve své politice považoval roli tohoto italského státu za velmi důležitou. Stejně uvažování v jednom z dopisů doporučoval i svému synovi, budoucímu králi Filipovi II.⁵⁹

⁵⁴ Tamtéž. O Medicejských byla v češtině publikována kniha Christopher HIBBERT, *Vzestup a pád rodu Medici*, Praha 1997.

⁵⁵ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 129.

⁵⁶ Éře tzv. italských válek se věnuje odpovídající část knihy Giulio Cesare PROCACCINI, *Dějiny Itálie*, Praha 1997, s. 92-123.

⁵⁷ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 129.

⁵⁸ O životě císaře Karla V. píše Ferdinand SEIBT, *Karel V. Život a reformace*, Praha 1999. Jeho politice vůči Itálii se věnuje sborník Marcello FANTONI (ed.), *Carlo V. e l'Italia*, Roma 2000.

⁵⁹ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 126.

Zatímco se Jacopo V. musel od poloviny třicátých let 16. století napřímo vyrovnávat s ohrožením ze strany turko-barbarských lodí, které se ve vodách mezi Korsikou a toskánským pobřežím objevovaly čím dál častěji, Karel V. se snažil najít řešení na úrovni diplomatické. Roku 1543 se v Janově sešel se zmíněným Cosimem I. Medicejským, aby s ním pro Piombino vyjednal vojenskou pomoc.⁶⁰ Pro Appianiho však taková podpora znamenala i hrozbu. Florentská armáda a finanční prostředky by dozajista byly vítanou posilou, zároveň jimi však Cosimo mohl rozšířit svůj vliv na úkor piombinské státní suverenity. Přesně to také bylo ve vévodovských záměrech. Císaře se snažil přesvědčit, že Jacopo V. Appiani není pro vládu nad tak důležitým územím vybaven dostatečnými schopnostmi. Druhým dechem Karlovi nabízel horentní sumy peněz, které by v Piombinu investoval do fortifikace. Císař samozřejmě cítil nutnost Piombino zabezpečit. Ke Cosimovým požadavkům se však z počátku stavěl spíše vlažně a s velkou nerozhodností. Považoval za důležité, aby se v této oblasti Itálie zachovala rovnováha sil, kterou by posílení medicejské moci výrazně narušilo.⁶¹

V roce 1548 Jacopo V. Appiani zemřel a zanechal Piombino ve správě své manželky Eleny Salviati, která vládla jako regentka za svého malého syna Jacopa VI. Cosimovo naléhání u císaře pak pochopitelně nabralo na intenzitě. Jeho hlavním argumentem nyní bylo, že pro mír v Itálii i bezpečí Toskány není rozumné, aby v Piombinu za tak nejisté situace vládla žena s malým dítětem.⁶² Karel V. tyto připomínky musel vzít v potaz. Velmi dobře věděl, že bez Cosimovy pomoci tuto strategickou pobřežní oblast neubrání.

Nakonec se uchýlil k rozhodnutí vzít vládu nad Piombinem do vlastních rukou. Vyslal za Elenou svého zmocněnce, který měl záležitost vyřídit, a skrze něj nabídl vdově a nezletilému dědici příslušnou kompenzaci.⁶³ Šlo o první případ, kdy císař v tomto italském státě uplatnil svou autoritu takto razantně. Vzhledem k tomu, že byl Karel V. katolickým králem, znamenalo to zároveň posílení vlivu Španělů. Elena se císařovým intencím urputně bránila a odmítala Piombino odevzdat tak snadno. I za přítomnosti španělské reprezentace v jejím rezidenčním městě se odmítala podrobit a bránila vyjednávání obstrukcemi. V roce 1548 přišel ze strany císaře nový a důraznější požadavek, kterému už dále vzdorovat nemohla. Měla předat své území vévodovi Cosimu I. de' Medici a přestěhovat se do jiné oblasti Itálie.

⁶⁰ Tamtéž, s. 125.

⁶¹ Tamtéž, s. 142

⁶² L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 169.

⁶³ Tamtéž, s. 170.

Tak se stalo to, čemu se ze všech sil snažila zamezit. Piombino se skrze císařovo svolení dostalo do rukou medicejské Florencie.⁶⁴

Vdova pak se svým synem přesídlila do Janova, kde hledala podporu se záměrem oslabit Cosimův vliv u císařského dvora. Janované s ní ve věci Piombina souznili. Medicejská moc pro ně představovala nevíтанou hrozbu, a v čele pobřežního státečku by proto raději viděli jeho původní pány, kteří byli příliš slabí na to, než aby se jich Janov musel obávat.⁶⁵ Elena Salviati se ve své snaze o znovuzískání Piombina pro svého syna neváhala obrátit ani na Francouze, úhlavní nepřátele Karla V.⁶⁶ Cosimo byl mezitím pověřen, aby se kromě obrany nově nabytého území postaral i o zabezpečení Elby. V důležitých přístavních městech začal ze svého vlastního rozpočtu masivně investovat do stavby opevnění, nejvíce v Portoferraiu.⁶⁷ Anti-medicejská klika v císařově okolí mu ale nepřála. Její vliv byl natolik silný, že Karel V. po velmi krátké době změnil názor. Piombino si vzal nazpět do vlastní správy a v dohodě s Cosimem, která byla kvůli stupňující se agresi Turků pořád nutná, stanovil nové podmínky. Vévoda mohl nadále ve státě působit, ale veškerou správu mohl vykonávat pouze ve jménu Jeho císařské Výsosti. Měl Piombino bránit v době ohrožení, ale okamžitě ho navrátit zpět, pokud by o to byl požádán.⁶⁸

Cosimo musel s veškerým zklamáním podmínky přijmout, protože neměl na vybranou. Turko-barbarské lodě byly v oblasti západního Středomoří od 40. let 16. století stále se stupňující hrozbou. Obávaná flotila se častokrát objevovala nadohled od ligurského a toskánského pobřeží. Toskánský vévoda měl tedy plné ruce práce s tím, aby se s nastalou situací vypořádal. Rozhodující válka se nakonec roku 1552 strhla o Sienu. Kardinálním oponentem Cosima a Karla V. se v ní stala Francie, která pokračovala ve své anti-císařské politice a jejímž hlavním záměrem bylo postavit se španělské hegemonii v Itálii na odpor. Území v blízkosti Toskánského souostroví se tak muselo kromě tureckých nájezdů v 50. letech vyrovnávat i s četnými útoky jejich francouzských spojenců.⁶⁹

Z pohledu Piombina konflikt eskaloval roku 1555, kdy se Turci rozhodli státu zmocnit. Florentským vojenským silám se však podařilo tento stát ubránit a muslimskou hrozbu definitivně zažehnat. Po překonání tohoto nebezpečí se už v piombinském kanálu podobná

⁶⁴ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 177-178.

⁶⁵ Tamtéž, s. 180.

⁶⁶ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 143.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 194.

⁶⁹ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 133.

přehlídka válečných lodí nikdy nekonala.⁷⁰ Roku 1559 pak boje o Sienu skončily a k úplnému závěru se nachýlila také éra tzv. italských válek. Mírem v Cateau-Cambrésis se následně odstarovala o něco klidnější éra, kdy francouzsko-španělské přetahování o Itálii po pětadesáti letech válčení ustalo. Španělská hegemonie v Itálii byla definitivně potvrzena.⁷¹ Pro Piombino byla směrodatná mírová smlouva, která se podepsala už v roce 1557. Toskánský vévoda byl za své služby odměněn získáním Sieny, avšak Piombino musel vrátit jeho původním pánům z rodu Appiani. Jediné, co zůstalo v Cosimově držení, byl elbský přístav Portoferraio.

V malém přímořském státě však florentský vliv zůstával i nadále přítomný. Jacopo VI. se sám rozhodl vstoupit do vévodových služeb. Cosimo I. Medicejský ho jmenoval kapitánem svého loďstva a s postupem času dokonce generálem toskánské armády.⁷² Ani Španělé tuto klíčovou oblast nemínili vyklidit. I po skončení války pro ně zůstávala strategicky důležitým středomořským regionem a část španělské posádky tu proto měla setrvat. Španělé si pod svou přímou kontrolou ponechali i další pevnosti ve střední Itálii. Jižně od území Appianiů byl na popud Filipa II. vytvořen nový státní útvar, pojmenovaný Stato dei Presidi.⁷³ Tvořilo jej několik opevněných center, v nichž byli rozmístěni španělští vojáci a jejichž správou byl pověřen neapolský místokrál. Stejně tak tomu bylo s vojenskými oddíly, které se nacházely v Piombinu.⁷⁴

Tyto přímořské pevnosti král Filip II. počítal za své a během mírového období zde také štědře investoval.⁷⁵ Spolupráce španělských velitelů s appianskými vladaři ne vždy plynula zcela hladce, zároveň však nenarážela na nepřekonatelné překážky. Španělům se tak vcelku bez problémů dařilo realizovat integraci a konsolidaci obranného systému u Tyrhénského moře, včetně pobřežních a ostrovních území Piombina.⁷⁶ Ostatně to byla jedna z podmínek, které si španělská autorita kladla, když se o restauraci rodu Appianů jednalo. Jacopo VI. se měl

⁷⁰ Tamtéž, s. 134.

⁷¹ Jan František PAVLÍČEK, *Dějiny Itálie*, Olomouc 2017, s. 99. Španělé v tuto chvíli ovládali Neapolsko, Sicílii, Sardinii, Lombardii, a k nim přibylo ještě Stato dei Presidi. K španělskému vlivu v Itálii také Thomas DANDELET – John MARINO (eds.), *Spain in Italy. Politics, Society, and Religion 1500-1700*, Roma 2006.

⁷² O. PASTINE, *Genova*, s. 144-145.

⁷³ Volný překlad by zněl „Stát pevností“.

⁷⁴ Simone MARTINELLI, *L'arsenale bellico dei presidi spagnoli di Toscana nella seconda metà del Cinquecento*, in: *Rivista di storia finanziaria*, č. 17, 2006, s. 89–108.

⁷⁵ K Filipu II. Španělskému Geoffrey PARKER, *Filip II. Španělský král z rodu Habsburků. „Nejmocnější křesťanský vládce“*, Praha 1998. Svůj výzkum aktualizoval v novější knize Geoffrey PARKER, *Imprudent King. A New Life of Philip II*, Yale 2014. Dále také Pavel ŠTĚPÁNEK, *Filip II. a jeho doba. (1527-1598). Vybrané ukázky umění a dokumentů z českých sbírek*. Praha 1998. (Katalog k výstavě.)

⁷⁶ S. MARTINELLI, *L'arsenale*, s. 90.

zavázat, že bude ve svém státě respektovat právo Filipa II. stavět a zaopatřovat pevnosti, jež byly k obraně pobřeží potřeba. Král si pro sebe i svoje nástupce také vyhradil právo umisťovat do opevněných center svoje vojáky.⁷⁷ V době, kdy Francouzi i Turci zůstávali hrozbou, bylo Piombino na ochraně ze strany silnější mocnosti tak jako tak bytostně závislé.

Po konci italských válek

Roku 1556 Karel V. abdikoval. Od této chvíle už císařskou a španělskou korunu nadále nadržel jen jediný vládce, ale dvě různé osobnosti, jimiž byli Karlův bratr Ferdinand I. a syn Filip II. Ačkoliv v habsburském rodě přetrvávala snaha o jednotnou zahraniční politiku, začaly se mezi představiteli rakouské a španělské větve místy objevovat neshody. Ty se často projevovaly právě v otázce italských území.⁷⁸ Problém tkvěl v tom, že italské državy tradičně přináležely k římsko-německé říši a byly proto svázány s autoritou císaře. Velká část Itálie však zůstávala i po bruselské abdikaci Karla V. v rukou španělského krále a Filip II. byl neochvějným hegemonelem Apeninského poloostrova. Španělsko se tak po skončení tzv. italských válek stalo rozhodujícím činitelem v Itálii. Ačkoliv byl císařský souhlas nadále nutný vždy, když se měl do čela některého z italských městských států přináležejících k římskoněmecké říši postavit nový pán, závažnou roli v této věci hrálo také mínění španělského panovníka. Platilo to i pro dědice Jacopa VI. Appiani. V momentě, kdy chtěl pro svého syna Alessandra získat svolení k nástupnictví, musel najít kladnou odezvu u obou zmíněných autorit. V Alessandrově případě byla celá záležitost ještě složitější, neboť byl nemanželským synem a musel si proto nejprve vyprosit také legitimizaci. Piombinský pán se za tímto účelem vydal osobně jednat k císařskému dvoru. Tam mu tehdejší císař Maxmilián II. nakonec v obou bodech vyhověl a o něco později dostal Jacopo VI. oficiální souhlas také ze Španělska.⁷⁹

U habsburských vládců tedy Alessandrovo nástupnictví nenarazilo na odpor. V samotném Piombinu však tato záležitost odstartovala dlouhou rodovou rozepří, jejíž dozvuky trvaly několik dalších desetiletí. O trůn se tam totiž přihlásili jiní členové rodu. Ti, kteří vzešli z právoplatných manželských svazků a kteří odmítali Alessandrovu legitimizaci přijmout. Šlo zejména o Sforzu d'Appiano d'Aragona, potomka rodové větve, která vycházela od mladšího

⁷⁷ Daniele EDIGATI, *Per una storia dei rapporti fra Principato di Piombino e chiesa nell'eta dei Ludovisi e dei Buoncompagni*, in: Daniele Edigati – Carmelo Elio Tavilla (eds.), *Giurisdizionalismi. Le politiche ecclesiastiche negli stati minori della penisola italiana in età moderna*, Roma 2018, s. 185-224.

⁷⁸ O kořenech italských nesnázi Bohdan CHUDOBA, *Španělé na Bílé hoře*, Praha 1945, s. 106-108.

⁷⁹ L. BORGIA, *Signori*, s. 31.

bratra Jacopa IV. Sforza své protesty vyjádřil jak před císařem Maxmiliánem II. tak před králem Filipem II. Zásah „shůry“ ale nakonec nebyl nutný, jelikož se znesvářené strany zvládnou dohodnout na kompromisu. Sforza, kterého Jacopo VI. uplatil částí svého léna, souhlasil, že vládu nad státem přenechá Alessandrovi a jeho dětem.⁸⁰ V případě, že by však Alessandrova linie vymřela, mělo Piombino přejít do rukou potomků Sforzy. Kromě toho Alessandro za sebe a své budoucí dědice slíbil, že bude Sforzovi každoročně vyplácet určitou peněžní dávku. Úmluva byla striktně dodržována až do smrti Alessandrova syna Jacopa VII., který roku 1603 naneštěstí opustil svět bez následníka.⁸¹

Alessandro se však v čele státu příliš dlouho neohrál, jelikož byl po čtyřech letech vlády zavražděn. Zůstaly po něm tři děti a vdova. Tou byla Isabella de Mendoza, šlechtična pocházející ze starobylého španělského rodu a dcera španělského vyslance v Janově Pedra de Mendozy, hraběte z Binasca.⁸² Záležitosti Piombina pak začal spravovat don Felix d' Aragona, velitel místní španělské posádky.⁸³ Zůstávala však otázka, kdo proti právoplatnému pánu z rodu Appiani zformoval ono fatální spiknutí. Bratr usmrceného, Alamanno d' Appiano, se v této věci dožadoval spravedlnosti před papežem Klementem VIII. Zaslal mu memoriál, v němž z úkladné vraždy obvinil právě Isabellu a Felixe, které měl údajně pojit milenecký vztah. Celou aféru nakonec vyřešili opět Španělé. Konkrétně neapolský místokrál, který nechal Piombino obsadit svými vojáky a Felixe svrhnout a potrestat. Znovu pak došlo k restauraci rodu Appiani, na níž měla i tentokrát španělská autorita rozhodující vliv. Vládou byl roku 1591 pověřen nejstarší Alessandrův syn, Jacopo VII., za nějž jeho stát v době věkové nezralosti spravoval španělský zmocněnec.⁸⁴

Jak bylo naznačeno výše, císařská strana musela v Itálii ve velké míře balancovat svou formální moc s vůlí španělského krále. Ani Ferdinand I., ani Maxmilián II. se Filipovým zásahům do dění v Itálii příliš nevzpouzeli.⁸⁵ Ve věci italského Piombina se však nesvár nakonec objevil, a to během vlády Maxmiliánova syna, Rudolfa II.⁸⁶ Ten Jacopa VII.

⁸⁰ Stál se pánem Valle a Montioni, které pak dědili jeho potomci.

⁸¹ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 243-244.

⁸² L. BORGIA, *Signori*, s. 31. Pedro de Mendoza byl bratrem Marie Manrique de Lara. Viz. Pavel MAREK, *Pernštejnské ženy*, Praha 2018, s. 18-19.

⁸³ Heinrich LEO (ed.), *Storia degli stati italiani dalla caduta dell' impero romano fino all' anno 1840*, Firenze 1842, s. 419.

⁸⁴ L. BORGIA, *Signori*, s. 32.

⁸⁵ Geoffrey PARKER, *Filip II. Španělský král z rodu Habsburků. „Nejmocnější křesťanský vládce“*, Praha 1998, s. 72.

⁸⁶ Ke Španělsku a svým španělským příbuzným měl po celý život komplikovaný vztah, jak píše Robert J. W. EVANS, *Rudolf II. a jeho svět*, Praha 1997.

oficiálně uznal až tři roky poté, co jeho nástupnictví stvrdilo Španělsko. Zároveň roku 1594 vydal císařský diplom, skrze nějž Piombino povýšil na říšské knížectví. Z mladého vladaře se tak stal kníže a markýz. Císař udělením této pocty však především sledoval svůj vlastní cíl. Šlo mu zejména o upevnění císařských práv nad Piombinem a jeho důslednější včlenění do systému říšských lén. Tímto krokem jasně demonstroval, že investitura v Piombinu nadále spadá mezi kompetence čelního představitele říše, a nikoli španělského krále.⁸⁷

Ani Jacopo VII. se však ze svého titulu dlouho netěšil, protože roku 1603, v necelých dvaceti letech, zemřel. Jelikož po sobě nezanechal žádného potomka, bylo nutné přistoupit k naplnění podmínek dřívější dohody mezi Alessandrem a Sforzou Appiani. Rada starších dle této úmluvy prohlásila pánem Piombina Sforzova potomka Carla. Ten s vděkem souhlasil a pokorně vyčkával na souhlas císařské i španělské autority.⁸⁸ Mezitím byl však do Piombina vyslán španělský zástupce, který měl dle pokynů neapolského místokrále převzít stát do vlastních rukou. Tak tomu mělo být do doby, než se císař Rudolf II. oficiálně vyjádří a rozhodne o osudu státu. Zanedlouho poté byl Carlovi z Neapole adresován další memoriál, který mu přikazoval přenechat vládu nad Piombinem španělským vojákům. Ti měli stát spravovat ve jménu císaře, prakticky ale jednali dle zájmů krále Španělska.⁸⁹

Vyslání zástupci tu měli kromě jiného zjistit, jací pretendenti se o Piombino ucházejí. Vedle Carla Appiani d'Aragona a jeho bratrů se totiž o své právo vládnout hlásily také Jacopovy sestry, Isabella a Vittoria. Prvně zmíněná byla o několik let dříve sezdána se svým španělským strýcem, jímž byl Giorgio Mendoza, hrabě z Binasca.⁹⁰ Třebaže šlo o ženu, která měla být z možnosti vládnout vyřazena mužskými dědici, zástupci katolického krále ji favorizovali.⁹¹ Koneckonců byla po matce Španělkou a jejím manželem se stal rovněž poddaný Filipa III. Carlo Appiani takové zastání neměl a právoplatnost jeho nároků na Piombino byla z mnoha stran zpochybňována. I jeho zvolení radou starších bylo proto nakonec anulováno.⁹²

Poté, co se v Piombinu usadili španělští zástupci, vyslal Rudolf II. tímto směrem své císařské komisaře, kteří měli nad tamní situací převzít dohled. Španělská posádka však odmítla

⁸⁷ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 278-279.

⁸⁸ Tamtéž, s. 289.

⁸⁹ L. BORGIA, *Signori*, s. 34.

⁹⁰ Giorgio byl synovcem Marie Manrique de Lara a bratrancem Polyxeny z Pernštejna. Viz P. MAREK, *Pernštejnské ženy*, s. 18-19.

⁹¹ L. BORGIA, *Signori*, s. 34.

⁹² Tamtéž, s. 290.

císařské úředníky přijmout. Když si Rudolf II. na chování vojáků písemně stěžoval do Madridu, bylo mu odpovězeno, že šlo s největší pravděpodobností o pouhý vrtoch velitele posádky. Zároveň ho Filip III. ujistil, že jeho práva nad Piombinem plně respektuje.⁹³ Rudolf II. byl z vývoje věci značně podrážděný. Sám měl vlastního favorita, kterému za věrné služby Piombino i s Elbou sliboval. Byl jím toskánský velkovévoda Ferdinand I., který císaře několikrát podpořil štědrými peněžními částkami ve válce s Turky a který dle medicéjské tradice o toto pobřežní území vytrvale usiloval. Španělé se však k Ferdinandovým návrhům stavěli negativně a v žádném případě ho nepovažovali za ideálního kandidáta. Vůle císaře a vůle španělského krále se tedy jasně dostaly do naprostého rozporu.⁹⁴

Bylo v nejlepším zájmu Rudolfa II. aby si před italskými knížaty zachoval silnou pozici. Držet situaci pevně v rukou se mu ovšem v těchto letech nedařilo ani v Itálii ani ve zbytku říše. Jeho politická i životní dráha se pomalu ale jistě blížila ke svému konci.⁹⁵ Roku 1611, tedy ve stejné době, kdy se Rudolf II. definitivně stáhl ze scény, byla do čela Piombina potvrzena Španěly podporovaná Isabella Appiani, hraběnka z Binasca.⁹⁶ Započatá rozepře se tím však rozhodně nevyřešila. Další příslušníci rodu Appiani se s Isabellinou výhrou nemínili smířit. Proces vyjednávání proto pokračoval, a to jak za vlády císaře Matyáše, tak Ferdinanda II.

⁹³ Tamtéž, s. 219-292.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ O potížích Rudolfa II. a konci jeho vlády Josef JANÁČEK, *Pád Rudolfa II.*, Praha 2013. Jeho spor s bratrem Matyášem popsán v: Václav BŮŽEK (ed.), *Ein Bruderzwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2011.

⁹⁶ L. BORGIA, *Signori*, s. 34.

2. Piombino a habsburská zahraniční politika v 16. a 17. století

Politické dějiny říšské Itálie (Reichsitalien) poutají po právu zájem nejen italských historiků.⁹⁷ Šlo o územně nejednotný region, který měl uvnitř svaté říše římské specifické postavení. Po konci tzv. italských válek se v této oblasti prosadila habsburská nadvláda, a to zejména ze strany španělské. Avšak i rakouští Habsburkové si z pozice císařské autority zachovávali v italském prostředí svůj vliv. Následující kapitola bude proto věnována problematice habsburské politiky vůči severní Itálii, a v rámci ní i otázce součinnosti obou větví rodu. Několikero historických bádání ukázalo, že politika Habsburků nebyla vůči zahraničním držávám zdaleka vždy jednotná.⁹⁸ Objevovaly se zde četné momenty rozporu, které ilustruje právě i příklad italského Piombina. Tato kapitola se proto věnuje nejenom vývoji samotného sporu o Piombino, ale nastiňuje také kontext politiky španělských a rakouských Habsburků vůči Itálii v první polovině 17. století.

Habsburská politika vůči italským držávám

Území severní a střední Itálie, vyjma Benátek a papežského státu, bylo součástí Svaté říše římské už od středověku. Císaři se dle tradice nechávali korunovat italským králem. Tento zvyk však postupem času odezněl a posledním imperátorem, který korunovací skutečně podstoupil, byl Karel V. Na prahu raného novověku se z Italského království (Regnum Italicum, Regno d'Italia) stalo pouze formální označení pro oblast říšských feud jižně od Alp. Císař si zde jako nejvyšší autorita zachovával svůj formální vliv, ale reálná moc se soustředila do rukou místních vládců, kteří zde byli k vládě pověřeni. Říšskou Itálii (Reichsitalien) tedy v 16. i 17. století tvořilo množství lén, která na základě svých dědických práv dlouhodobě spravovaly různé dynastie. Jejich příslušníci zůstávali vazaly císaře a vztah italských držav k říši se odehrával právě na bázi tohoto právního svazku.⁹⁹

⁹⁷ Novější výstupy navazují na práci Karl Otmar von ARETIN, *L'ordinamento feudale in Italia nel XVI e XVII secolo e le sue ripercussioni sulla politica europea*, in: *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento*, č. 4, 1978, s. 51-93. Mezi současné práce patří především Matthias SCHNETTGER – Marcello VERGA (eds.), *L'Impero e l'Italia nella prima età moderna/Das Reich und Italien in der Frühen Neuzeit*, Bologna/Berlin 2006. Této problematice se dotýká také Blythe Alice RAVIOLA, *L'Europa dei piccoli stati. Dalla prima età moderna al declino dell'Antico Regime*, Roma 2008.

⁹⁸ Patří mezi ně například Fridrich EDELMAYER, *Aspectos del trabajo de los embajadores de la casa de Austria en la segunda mitad del siglo XVI*, in: *Revista d'història moderna* 9, 1989, s. 37-56. A také Pavel MAREK, *La embajada española en la corte imperial (1558-1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013.

⁹⁹ Peter WILSON, *Il Sacro Romano Impero*, Milano 2017, s. 328.

V celkovém součtu italských lén bylo vedle velkých států, tedy Milána, Mantovy, Savojska apod., zastoupeno i přes dvě stě menších teritorií, která se rozkládala zejména v západní části poloostrova. I tyto státečky fungovaly pod vládou místních italských rodů jako samostatné celky. Řadilo se mezi ně také námi sledované Piombino. Rody vládnoucí v menších státech byly s císařskou autoritou spjaty často velmi úzce. Dobrovolně se uchylovaly pod její ochranu. Záštitu měla garantovat jejich pozici, která bývala v obklopení silnějších italských hráčů často ohrožována. Habsburským císařům tato situace velmi konvenovala. Díky rozdrobenosti italského severu mohli na tamní politickém dění uplatňovat nemalý vliv. V císařově zájmu tedy jednoznačně bylo existenci těchto malých lén podpořit a zachovat, což je i jedním z důvodů, proč se územní roztržitost v této části Itálie zachovala až do napoleonské éry.¹⁰⁰

Úřední provázanost italských držav s centrem Svaté říše římské však nebyla nijak úzká. Ani po uzavření míru v Cateau-Cambresis, kdy v Itálii habsburský vliv dosáhl svého maxima, totiž v Reichsitalien nebyla vytvořena jasná zákonná struktura. Na rozdíl od německých oblastí zde tedy neexistoval žádný aparát, skrze nějž by císař mohl italská feuda podrobit důkladnějšímu správnímu dohledu. Nedá se však říct, že by rakouští Habsburkové na provedení reformy úplně rezignovali. Po roce 1559 byla v rámci říšské dvorské rady zřízena speciální italská sekce, která měla dohlížet na soudní záležitosti spojené s italským prostředím a místní šlechtou. Podle Petera Wilsona zde bylo do rozpadu Svaté říše římské projednáno na patnáct set případů, z nichž mnoho zahrnovalo právní spory, ale další souvisely s celou škálou problematik a na lokální úrovni umožňovaly říšské dvorské radě kontrolu nad zneužíváním moci.¹⁰¹ Z dalších dvorských institucí byli však italští feudálové vyjmuti. Italská říšská knížata (kromě savojského) také neparticipovala na zasedáních říšského sněmu.¹⁰² Svůj vliv zde tedy císař kromě rady uplatňoval čistě skrze zachovalou feudální síť a stejným způsobem se v Itálii také vymezoval vůči dalším feudálním autoritám. Mezi nimi měly v 16. a 17. století nezanedbatelnou váhu papežský stát, Francie, a především Španělsko.¹⁰³

Španělští vládci oproti tomu v Itálii spatřovali svoji doménu, protože zde Filip II. vytvořil pevnou úřední strukturu, která měla napomoci k důsledné správě území přináležícím

¹⁰⁰ B. A. RAVIOLA, *The Imperial*, s. 217.

¹⁰¹ P. WILSON, *Il sacro*, s. 330. „Molti casi riguardavano dispute giuridiche, ma altri erano relativi a una grande varietà di problematiche e davano modo al Reichshofrat di controllare gli abusi di potere a livello locale.“

¹⁰² P. WILSON, *Il sacro*, s. 330.

¹⁰³ Alfred KOHLER, *Das Reich im Kampf um die Hegemonie in Europa 1521-1648*, Mnichov 2010, s. 22.

španělské koruně. Nejdůležitějším zaštiťujícím orgánem byla tzv. Real y Supremo Consejo de Italia, tedy Nejvyšší italská rada sídlící na španělském královském dvoře. Consejo de Italia se stalo doslova klíčovou oporou španělské vlády v království neapolském, sicilském a sardinském i ve španělském Milánsku. K pravomocím rady patřilo například jmenování místokráľů, kteří ve jménu španělského panovníka tuto čtveřici území spravovali.¹⁰⁴ Zmíněné státy tvořily přímou součást španělského impéria. Na Apeninském poloostrově se však nacházela i spousta dalších oblastí (Savojsko, Mantova, Ferrara, Florencie, apod.), které byly v této době na Španělsku závislé. Šlo sice o světská říšská léna, ale s administrativou Filipa II. je pojily klientelistické vazby, a proto byly také, byť neformálně, zahrnuty do španělské mocenské sféry. Komunikací a udržováním dobrých diplomatických styků s těmito klienty se opět zabývali místokráľové, popřípadě Consejo de Italia. Dohromady tak španělské impérium ovládalo drtivou většinu italského území.¹⁰⁵

V každém případě se Itálie po polovině 16. století proměnila na „Italia degli Austrias“. Madridský i vídeňský (popř. pražský) byly tehdy dvěma významnými mocenskými centry, která i v průběhu 17. století dění v Itálii intenzivně ovlivňovala. Nic na tom nezměnil ani příchod 17. století.¹⁰⁶ Vedla se tu rozhodující jednání ve věcech politických, vojenských i ekonomických, a proto zde nechybělo četné zastoupení italské nobility. Projednávané záležitosti se jí často bezprostředně dotýkaly. Řada italských šlechticů a šlechtičen oscilovala okolo habsburských panovníků také proto, že byli garanty jejich majetkové držby a postavení. Zároveň mohli být zprostředkovateli případného společenského vzestupu. Mnohých benefitů se italské šlechtě dostávalo obzvláště od španělského krále, pro nějž byla patronace italské šlechty a její propojení se španělskou vládní praxí jednou z hlavních pojistek zachování míru v Itálii.¹⁰⁷ Politický systém zvaný „quietud de Italia“ tak do značné míry přežíval právě díky navazování a rozvíjení oboustranně výhodných vztahů a od počátku vlády Filipa II. se i přes určitá krizová období udržel několik desítek let.¹⁰⁸ Zároveň se v Miláně, Neapoli i Stato dei Presidi, hlavních centrech španělské moci, koncentrovalo značné množství vojenské síly. Přítomnost španělských vojáků napomáhala k tomu zachovat si přímou kontrolu. Císařská

¹⁰⁴ Thomas DANDELET – John MARINO (eds.), *Spain in Italy. Politics, Society, and Religion 1500-1700*, Roma 2006, s. 1-19.

¹⁰⁵ Tamtéž.

¹⁰⁶ B. A. RAVIOLA, *The Imperial*, s. 220. Upozorňuje na fakt, že se roli Svaté říše římské v Itálii daří zkoumat teprve odnedávna, jelikož bylo toto téma dlouho zavrhováno kvůli odporu, který byl zaset v době risorgimenta.

¹⁰⁷ Angelantonio SPAGNOLETTI, *Principi italiani e Spagna nell'età barocca*, Milano 1996.

¹⁰⁸ T. DANDELET – J. MARINO (eds.), *Spain*, s. 7.

moc, která v Itálii pramenila primárně z feudálních svazků šlechty s hlavou Svaté říše římské, tu oproti moci španělské neměla příliš „hmatatelnou“ povahu.

Rakouští a španělští Habsburkové tedy v Itálii zaujímali dvojaké postavení a jejich nadvláda se nutně opírala o spolupráci obou větví rodu. Taková situace mohla skýtat množství politických výhod, avšak brzo se začaly ukazovat spíše obrysy budoucích svárů, na něž bylo zaděláno hned po odchodu Karla V. Zcela zásadní problém tkvěl v tom, že se přístupy k politice vůči italskému prostředí u španělských a rakouských Habsburků různily. Měly totiž odlišná východiska. Zatímco císařova pozornost se soustředila primárně do srdce kontinentu, tedy střední Evropy, zájem katolického krále tkvěl v zachování španělského postavení coby námořní velmoci. Upevňování středomořských pozic a případně i jejich válečná obrana byly pro Španěly naprosto zásadní. Stejně důležitý význam jako Itálie měly pro španělskou imperiální politiku i državy v Nizozemí. Císař však tyto starosti nesdílel.¹⁰⁹ Jako panovník rozsáhlého vnitřně nesourodého celku, který navíc čas od času ohrožovali obávání Turci, měl svých problémů dost. Hlavní rozdíl tedy spočíval v tom, že zatímco Španělé vnímali Itálii jako stěžejní oporu své velmocenské politiky a nadvlády nad Středomořím, pro císaře zůstávaly italské državy spíše periferní oblastí říše.¹¹⁰

Tato situace pak našla svůj odraz v jednáních o společném postupu ve válečných konfliktech, které se na území Itálie rozhořely. Přístup císařské strany k vojenským střetům, skrze něž se Španělsko snažilo podtrhnout svoji hegemonii na Apeninském poloostrově, byl často poněkud vlažný. Jisté opodstatnění lze nalézt ve výše zmíněných důvodech. Španělští diplomaté na císařském dvoře pak jen s velkými obtížemi přesvědčovali císaře, aby katolickému králi v jeho válečných záměrech pomohl. K podpoře španělských zájmů však nebyl zcela nakloněn ani Rudolf II., ani jeho nástupce a bratr Matyáš. Ten za podporu při získání české, uherské i říšské koruny sice dlužil španělskému králi vděk, ale v rámci zahraniční politiky mu zdaleka ne vždy šel na ruku. Při formování Matyášových politických rozhodnutí hrála důležitou roli postava jeho nejbližšího rádce, kardinála Melchiora Khlesla. S ním měli španělští vyslanci, ať už šlo o Baltasara de Zúñigu nebo hraběte de Oñate, značné problémy. Khlesl byl zastáncem státních zájmů rakouských Habsburků a nebyl příliš ochotný ohlížet se na požadavky Filipa III.¹¹¹ S ohledem na prostor Itálie se to projevilo například při jednání o Furlánské válce, během níž si Španělé vyřizovali účty s Benátskou republikou. Jádrem sporu, který se

¹⁰⁹ Josef FORBELSKÝ, *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století*, Praha 2006, s. 72.

¹¹⁰ P. WILSON, *Il sacro*, s. 337.

¹¹¹ J. FORBELSKÝ, *Španělé*, s. 128.

odehrával mezi lety 1615-1617, bylo strategicky položené území v oblasti Friuli a Istrie. Pro španělskou diplomacii šlo o zásadní mocenský střet, avšak kardinál Khlesl se k němu stavěl velmi chladně. Furlánskou válku, byť se neodehrávala nijak daleko od Alp, považoval z pohledu císařových zájmů za marginální záležitost.¹¹²

Ještě větším diplomatickým oříškem se pak stala válka o dědictví mantovské, která začala roku 1628. Z pohledu Španělska byla Mantova, nacházející se mezi Milánkem a v této době již proti-španělsky orientovaným Savojskem, klíčovým územím. Tento malý stát měl velký význam pro udržení španělské kontroly nad severní Itálií. Byl proto vyvíjen tlak, aby se císař Ferdinand II. do vojenských střetů zapojil. Španělské záměry však u dvora narážely na značné překážky. Zásadní roli hrál fakt, že císařovnou byla v této době žena italského původu, Eleonora Gonzagová, která měla kvůli příbuzenským svazkům s mantovskými dědici eminentní zájem na tom, aby se císař této války neúčastnil. Ke konfliktu se navíc začalo schylovat uprostřed právě probíhající Třicetileté války. Císař vnímal, že vojsk bylo spolu s financemi na jejich válečné operace zapotřebí ve zcela jiných koutech Evropy. Je tedy zřejmé, nakolik komplikovaná byla jednání, která se v této věci mezi rakouskou a španělskou větví rodu vedla.¹¹³

Ačkoliv obě větve habsburské dynastie zastávaly značně odlišný postoj k italským záležitostem, v obou uvedených epizodách dosáhla španělská diplomacie úspěchu. Rozhodujícím způsobem se o to zasloužili vyslanci, kteří katolického krále u císařského dvora zastupovali. Dosažení podpory pro španělskou imperiální politiku bylo od roku 1558, kdy se instituce španělského ambasadora ve Vídni zrodila, jedním z jejich hlavních úkolů.¹¹⁴ K maximalizování své moci si diplomaté pečlivě budovali síť svých spolupracovníků. Španělští klienti, kteří byli za své služby katolickému králi odměňováni nejrůznějšími benefity, se pak u císařského dvora zasazovali o podporu španělských zájmů. V čele s ambasadorem měla tato zájmová frakce obrovský vliv na směřování císařových politických

¹¹² Tamtéž, s. 93.

¹¹³ Robert BIRELEY, *Ferdinand II. The Counter-Reformation Emperor. 1578-1637*, Chicago 2014, s. 187-194.

¹¹⁴ Pavel MAREK, *La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II.*, *Studia historica. Historia moderna* 30, 2008, s. 109-143.

kroků. Španělské diplomatické úsilí proto často dosáhlo kladných výsledků. Nejen ve věci koordinace vojenského postupu obou habsburských větví, ale i v celé řadě dalších bodů.¹¹⁵

Jak už bylo řečeno, Itálie v centru císařových zahraničně-politických zájmů nestála. Je však nutné uvést, že se vyskytly také momenty, v nichž italská říšská léna nabyly pro císařskou politiku nezastupitelný význam. Důležitou roli totiž hrály finanční a vojenské prostředky, které mohli italští šlechtici nabídnout na výpomoc ve strastiplné válce, již císař vedl s tureckým nepřítelem. Z tohoto pohledu byl důraz na zachování feudální sítě ze strany rakouských Habsburků zcela pochopitelný. S nedostatkem prostředků k vedení války se císařský dvůr potýkal stále a pomoc, kterou si na základě lenních vztahů mohl nárokovat v Itálii, byla pro zdárný průběh vojenských akcí více než důležitá. Šlo zejména o případ Rudolfa II., který se s novým tureckým nebezpečím musel vyrovnávat od roku 1593. To, jakým způsobem se císař vrhl do upevňování svazků s italskou šlechtou právě v době počínajícího konfliktu s Turky, dokresluje i příklad námi sledovaného Piombina. Není náhodou, že se Rudolf II. rozhodl léno povýšit na říšské knížectví hned v následujícím roce 1594. A rovněž není náhodou, že Piombino ve stejné době přislíbil toskánskému velkovévodovi, který na válku s Turkem přispíval obrovskými sumami.¹¹⁶

Taková císařova aktivita šla do přímého rozporu s plány Španělska a v diplomatických stycích mezi vídeňským a madridským dvorem vyvstal velký problém. Španělská strana měla s Piombinem své vlastní úmysly, které tu navíc hájila vojenská posádka. V říšských lénech, kde se sféra císařské autority překrývala se sférou španělských velmocenských zájmů, k těmto nepříjemným kolizím mohlo docházet. Problém, který nastal v Piombinu, zdaleka nebyl jediným případem, kdy horečnatost španělských vojáků v severoitalských lénech narazila na právní svrchovanost císaře. Tyto spory mezi španělským králem a císařem se objevily už v době Rudolfova předchůdce. Vzorovým příkladem je kauza ohledně markrabství Finale.¹¹⁷ Císař Maxmilián II. zde během 60. let 16. století požádal Španěly o pomoc, když bylo nutné potlačit vzpuru proti legitimnímu vládci z rodu Carretto. Španělský vojenský zásah se však záhy proměnil v trvalou okupaci. Císař proti takovému postupu, kterým byla hrubě narušena jeho práva, samozřejmě protestoval. Roku 1571 se pak rozpoutala náročná vyjednávání,

¹¹⁵ Rubén GONZÁLEZ CUERVA – Pavel MAREK, *The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva – Alexander Koller (eds.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions*, Leiden 2017, s. 130-155.

¹¹⁶ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 280.

¹¹⁷ Důsledně se jí věnuje Friedrich EDELMAYER, *Maximilian II., Philipp II. und Reichsitalien. Die Auseinandersetzungen um das Reichslehen Finale in Ligurien*, Stuttgart 1988.

během nichž na sebe zájmy Maxmiliána II. a Filipa II. jednoznačně narážely. Císař rezolutně požadoval, aby byla jeho svrchovaná autorita v říšském lénu respektována. Tato neústupnost se odrazila i na výsledku jednání, během kterých musel Filip II. v určitých bodech ustoupit.¹¹⁸

Spor o Finale skončil tak, že zde Španělé po vysilujících jednáních přece jen dosáhli prvořadého vlivu. Nejvyšší autoritu nad lénem si císař zachoval, ale investuru svěřil do rukou Španělů. Ti pak měli rozhodující slovo ve výběru osoby příštího vládce. Důležité však je, že ve vztazích obou větví habsburského rodu znamenal tento konflikt zásadní přelom. Španělský král už napříště nepřikročil k čistě vojenskému tlaku. Respektoval, že je v podobných situacích nutné vést s císařskou stranou jednání.¹¹⁹ Záměrem španělské diplomacie od této chvíle bylo, aby negociace ve Vídni přinesly stejné plody úspěchu, jako tomu bylo v případě Finale, tedy získání rozhodujícího vlivu, aniž by však byla císařská autorita zpochybněna. Klíčem ke kýženému efektu bylo, aby se ze strategicky položených italských říšských lén staly španělské „afterlehen“, tedy tzv. podléna.¹²⁰ V tomto smyslu znamenal spor o markrabství Finale nový začátek císařské i španělské politiky vůči říšské Itálii. To, jakým způsobem byl oběma stranami vytyčen vzájemný manévrovací prostor, se pak promítlo i do námi sledovaného sporu o Piombino.

Piombino ve hře politických strategií

Od roku 1603, kdy v Piombinu zemřel kníže Jacopo VII. Appiani, se začal vést dlouhotrvající spor o to, kdo se v tomto přímořském státě ujme vlády. Hlavní linie rodu, na níž byl také vázán knížecí titul, kvůli bezdětnosti posledního vládce vymřela. Jako pokračovatelé připadali v úvahu mužští dědici z vedlejších větví, anebo Jacopovy sestry. Vznesené nároky jednotlivých pretendentů však ve skutečnosti hrály spíše podružnou roli. Jako o dost zásadnější se při jednáních ukázaly politické aspirace mocenských hráčů, kteří v Piombinu spatřovali strategicky důležité území. Jak už jsem nastínila v minulé kapitole, byly jimi především Španělsko, ale vedle něj i Toskánské velkovévodství. Na počátku 17. století se jejich pozornost na Piombino soustředila se zvýšenou urgencí. Obzvláště Španělé měli v kontextu tehdejšího evropského dění eminentní zájem na tom, jak bude budoucnost tohoto státu vypadat.

¹¹⁸ B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 107-108.

¹¹⁹ F. EDELMAYER, *Maximilian II.*, s. 214.

¹²⁰ Karl Otmar von ARETIN, *Reichsitalien von Karl V. bis zum Ende des Alten Reiches. Die Lehensordnungen in Italien und ihre Auswirkungen auf die europäische Politik*. In: *Das Reich. Friedensordnung und europäisches Gleichgewicht 1648-1806*, Stuttgart 1986, s. 76-163.

System, skrze který si Španělsko v této době zajišťovalo nadvládu nad Itálií, zůstával v chodu mimo jiné díky dobrému propojení Pyrenejského a Apeninského poloostrova. Přímo v Itálii se zároveň udržovala strategicky důležitá komunikační tepna mezi španělskými državami navzájem. Velmi důležitou roli v ní hrálo právě Piombino. Efektivní spojení Neapolska, kam ze Španělska putovalo množství lodí, s vnitrozemským Milánkem bylo zajištěno výsostně důležitou cestou zvanou „Strada spagnola“, která se táhla podél západního pobřeží Itálie.¹²¹ Ve španělské zahraniční politice hrála nezastupitelnou roli, jelikož umožňovala přepravu zboží i osob a v době války zajišťovala transport vojenských sil. Funkčnost zmíněné cesty se opírala o několik strategických bodů, které si Španělé úzkostlivě drželi pod kontrolou. Piombino mezi ně nesporně patřilo. Bylo jednou z toskánských pobřežních pevností, kontrolovaných španělskou posádkou, které se nacházely zhruba v půli cesty z Neapole do Janova. Jeho opevněný přístav shlíží na úzký piombinský kanál, nacházející se mezi pevninou a ostrovem Elba, kudy všechny lodě mířící z jihu na sever proplouvaly. Šlo o značně zranitelný úsek, který bylo z pohledu Španělů obzvláště nutné chránit. Vedle toho se ve španělských strategiích s Piombinem počítalo jako s alternativou v případě, že by z jakýchkoli důvodů došlo k přerušení přátelských styků s Janovem. Bylo totiž považováno za dostatečně kvalitní, aby tento severoitalský přístav zvládlo nahradit. V neposlední řadě mělo velkou cenu i toskánské souostroví, a především zmíněná Elba.¹²²

Z výše zmíněných důvodů je jasné, proč se zde Španělé natolik angažovali. Z pohledu administrativy Filipa III. bylo velmi důležité, aby se v tomto státě chopil vlády někdo, kdo bude zcela nakloněn španělským zájmům. Při jednání o nástupci byli tedy Španělé odhodláni prosazovat takové uchazeče, na které by se z jejich pohledu dalo spolehnout. Zároveň zde chtěli vybalancovat vliv Medicejů, a to zejména po roce 1600, kdy došlo ke svatbě Marie Medicejské s francouzským králem Jindřichem IV. Příbuzenské propojení Toskánského velkovévodství s Francií zavdalo Španělům důvod k velkým obavám, především pak v těchto italských končinách. I Medicejští se koneckonců stále o Piombino ucházeli. Od dob tzv. italských válek v jejich rukou zůstával opevněný přístav Portoferraio, ležící na Elbě. Španělé proto po uzavření zmíněného sňatku na nic nečekali a už roku 1603 začali na stejném ostrově se stavbou vlastní pevnosti. V Porto Longone pak vznikl opěrný bod, který byl další ze španělských pojistek. Kromě toho rozšířili jednotky v Milánsku a Neapolsku o další vojáky a

¹²¹ Zvaná také „Strada di Fiandra“, jelikož také spojovala španělské državy s Nizozemím. Zároveň šlo o trasu, která s Itálií a potažmo i se Španělskem propojovala středoevropskou říší rakouských Habsburků.

¹²² F. BRAUDEL, *The Mediterranean*, s. 105.

posílili stávající pobřežní hlídky. Komplex těchto toskánských pevností měl garantovat, že Španělsko nepřijde o kontrolu nad Tyrhénským mořem.¹²³

Kontrola nad Piombinem byla pro Španěly důležitá i proto, že v této době na počátku 17. století existovalo hned několik faktorů, které španělskou hegemonii v Itálii činily zranitelnější než kdy dřív. Velmi problémovým se na počátku 17. století jeví Savojsko vévody Karla Emanuela I., který začal radikálně prosazovat anti-španělskou politiku. Neváhal se spojit s obávanou Francií, Anglií i Nizozemskem. Mezi lety 1613-1615 vyvolal savojský vévoda konflikt o Montferat, čímž zasadil španělské politice, usilující o zachování křehkých křehké mocenské rovnováhy, citelnou ránu. Dalším problémovým státem na italském severu pak jednoznačně byly Benátky, které se staly jedním ze spojenců savojského vévody, které se se Španělskem v roce 1617 také vrhly do otevřeného konfliktu v již vzpomínané Furlánské válce. Benátsko pak navíc se Savojskem uzavřelo spojeneckou smlouvu. Po propuknutí českého stavovského povstání vzpoury roku 1618 se proti-španělská opozice v Itálii vzedmula znovu, když došlo k obsazení Valtelliny, skrze níž vedla klíčová trasa přes Alpy. Nadvláda Španělů byla tedy ohrožována z mnoha stran a vojensko-strategické plány, v nichž Piombino hrálo důležitou roli, tedy v první polovině 17. století nabyly na důležitosti.¹²⁴

V této době trvala přítomnost španělských oddílů v Piombinu už několik desítek let. Ačkoliv se jednalo o říšské léno, reálně stát v těchto letech fungoval jako španělský protektorát. Vliv, který Španělé na Piombino měli, pramenil ze zmíněné smlouvy, kterou na konci války o Sienu podepsal Jacopo VI. Appiani s králem Filipem II. V ní si Španělé kromě práva fortifikovat Elbu, které roku 1603 uplatnili, vyhradili i právo využívat všechny opevněné stavby, které se do té doby v Piombinu nacházely. Zároveň trval na tom, aby vojáci, kteří se v těchto pevnostech usadí, byli vždy pouze Španělé. Ze strany krále bylo vše odůvodněno přáním, aby tento stát zůstal i v budoucnosti chráněn proti případnému vojenskému nebezpečí. Ve smlouvě stojí, že si Filip II. i jeho následovníci od nynějška berou Piombino pod svou ochranu a jsou připraveni ho bránit před kýmkoli, kdo by ho chtěl napadnout.¹²⁵

Co se týče pánů z rodu Appiani a jejich přístupu k vládě v Piombinu, za dostatečně vypovídající lze považovat fakt, že od poloviny 16. století prodlévali povětšinou v Janově. Ve své původní rezidenci se zdržovali spíše výjimečně a vždy jen na krátkou dobu. Janované,

¹²³ F. ANGIOLINI, *Lo stato*, s. 139.

¹²⁴ John Paul COOPER (ed.), *The New Cambridge Modern History, Vol. 4. The Decline of Spain and the Thirty Years War 1609-48/59*, Cambridge 1970, s. 274-279.

¹²⁵ Celé znění zmíněné smlouvy v italském překladu publikoval L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 476-478.

kteří se skrze dobré vztahy s piombinskými pány snažili neutralizovat tamní medicéjský vliv, s tím byli spokojení. O něco méně pak piombinská rada starších, která musela úředně spravovat celý stát, aniž by měla jeho právoplatného pána bezprostředně nablízku. Španělská moc, kterou tu zpřítomňovaly vojenské jednotky, zde zakořenila o to silněji. Za nepřítomnosti vladaře tu španělští vojáci a jejich velitelé měli poměrně široké pole působnosti. Ani Appiani ani rada starších nemohli jejich počínání příliš korigovat. Hlavní autoritou, pod níž vojenské jednotky spadaly, byl neapolský místokrál, který byl de facto pánem Piombina.

V Janově svůj nedlouhý život strávil také poslední pán z rodu Appiani, Jacopo VII., za něhož však ve skutečnosti vládla jeho matka, jehož Rudolf II. povýšil do knížecího stavu. Jak už bylo zmíněno, jeho matkou byla dcera tamního španělského vyslance v janovské republice, Isabella de Mendoza. Kněžna-regentka, která měla na rozdíl od předchozích pánů Piombina mnohem větší politické ambice. Na její popud byl například roku 1594 vydán edikt, který měl na příště všem cizincům odepřít „beni stabili“, tedy trvalou držbu statků. Tento poměrně sebejistý, nezávislý politický krok směřoval k eliminaci cizího vlivu (zejména florentského) a k upevnění vztahu se stávajícími vazaly. Kněžna-regentka, která se dokonce přestěhovala nazpět do Piombina, se mimo jiné snažila pojistit vládu vlastní rodiny. Protože si byla vědoma Jacopova chatrného zdraví, provdala svou dceru Isabellu za svého vlastního bratra Giorgia. V období sporů, které následovalo po Jacopově smrti, se pak zasazovala o to, aby Piombino přešlo do rukou právě tohoto páru.

Pro zdárný výsledek těchto snah byla zcela nepostradatelná podpora Španělska. Isabella Appiani s manželem Giorgiem de Mendozou, hrabětem z Binasca, ji jako potomci starobylého kastilského rodu skutečně měli, což jim v jednání zaručovalo pozici hlavních favoritů. Rozhodující slovo měl nicméně císař, do jehož správy Piombino po smrti knížete propadlo. Jednání o tom, zda se Isabella se španělskou podporou v zádech skutečně vlády domůže, trvala celkem osm let, což samo o sobě dosvědčuje, že se jako favoritka rozhodně nejevila všem zúčastněným stranám. Španělé, pod jejichž vojenskou kontrolou Piombino nadále zůstávalo, se i z tohoto důvodu snažili přesvědčit císaře, aby investituru nad tímto klíčovým územím svěřil španělské koruně. Tak by mohli snáze a rychleji rozhodnout, kdo se zde ujme vlády, a rovněž by si tak vládnoucího knížete zdárněji naklonili pro hájení španělských zájmů.¹²⁶

¹²⁶ Daniel BUCHEL - Arne KARSTEN, *Die Borgia-krise des jahres 1632. Rom, das Reichslehen Piombino und Evropa*, in: Zeitschrift für Historische Forschung, č. 30, 2003, s. 389-214.

Isabella Appiani, sestra zesnulého Jacopa VII., souhlas k vládě nad Piombinem získala roku 1611. Fakt, že byla ženou, její dědické nároky nijak nesnižoval. V případě Piombina se totiž jednalo o „feudo femminino“, tedy léno, které mohou zdědit i ženy. Důležitou roli zde hrál fakt, že si piombinská rada starších už jednou vladařku zvolila - v 15. století jí byla Caterina Appiani. Isabella tedy měla argument, o který se mohla opřít, a vyvrála tak nad všemi mužskými pretendenty. Zejména nad svým bratrancem Carlem, který se sice považoval za právoplatného dědice, ale v jednání nedovedl obstát. Jeho zvolení radou starších nenabýlo právní platnosti. Z pohledu Španělska mu zásadně uškodily jeho dobré vztahy s florentským vévodou Cosimem II. de' Medici, který roku 1609 vystřídal svého otce Ferdinanda a hned zpočátku své vlády se podle jeho vzoru snažil Piombino i souostroví získat. Ani jemu však nezbylo než uznat, že se zde novými pány stali Appiani a Isabella Mendoza.

Do Piombina přijel věc dojednat zmocněnec neapolského místokrále. Měl k tomu císařský souhlas, za nějž se Isabella zavázala uhradit poplatek dvorské komoře. Šlo o sumu celkem sto padesáti tisíc zlatých scudi. Smlouva byla stvrzena dne 31. října 1611.¹²⁷ Carlo Appiani se v důsledku své prohry cítil podveden a spolu se svými přívrženci v Piombinu rozpoutal konflikt, který pak musela opět pacifikovat Neapol. K vyřešení eskalované situace bylo dokonce nutné povolát vojenské jednotky z Elby. Těm se podařilo vzpouru zažehnat a rebelové se pak museli Isabelle podrobit. Naděje všech ostatních uchazečů o Piombino se tak na chvíli rozplynuly. O sedm let později se její jiskřičky však znovu rozdmýchaly poté, co Giorgio Mendoza zemřel. Jednání o tom, kdo má právo ve státě vládnout, začala na podzim roku 1618 nanovo. Přestože v čele Piombina nadále zůstávala Isabella, mnozí z pretendentů od této chvíle považovali léno za volné. Celé záležitosti se pak ve Vídni věnovala říšská dvorská rada.¹²⁸

Ovdovělá Isabella Appiani v čele Piombina zůstala. Španělé ji mezi všemi ostatními uchazeči, kteří se o toto léno opět přihlásili, stále favorizovali. Její pozice se však nyní stala poněkud vratkou. Ne snad proto, že Piombino spravovala jako žena sama. Už v předešlých letech bylo jasně prokázáno, že jde o „feudo femminino“ a žena zde tedy vládnout může. Isabellinu postavení spíše neprospíval fakt, že císařské pokladně doposud neuhradila poplatek, který se za získání léna zavázala zaplatit. To se ze strany císaře mohlo stát závažným argumentem k jejímu sesazení. Zde se tedy znovu ukazuje, jak zásadní byla podpora Španělska. Vzhledem

¹²⁷ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 299-300.

¹²⁸ Tamtéž, 308.

k tomu, že ji Isabella měla, podařilo se jí všechny další pretendenty opět vyřadit ze hry. Dokonce i přesto, že nedisponovala požadovaným jménem. V rámci nových jednání Carlo Appiani nabídl celých tři sta tisíc dukátů, aby mu léno bylo přiřknuto. Vzhledem k jeho spojení s Florentány, které se přičilo Španělsku, však u císaře nepochodil ani s tak štědrá nabídkou.¹²⁹

Ve Vídni se při tom stále řešil dlouhotrvající požadavek Španělů, kteří chtěli převzít investituru v tomto lénu do svých rukou a bez větších problémů tak rozhodnout, komu bude Piombino svěřeno. S rakouskými Habsburky se vedla vyčerpávající jednání. Už španělský vyslanec Baltasar de Zúñiga byl ve své instrukci roku 1608 nabádán k tomu, aby se u císařského dvora pokusil vyjednat odkup investitury nad Piombinem.¹³⁰ Katolický král byl ochotný nabídnout značnou sumu peněz. Postoj rakouských Habsburků byl však neústupný. Velice intenzivně se o Piombinu jednalo obzvláště roku 1617, na sklonku vlády císaře Matyáše. Jelikož neměl žádného potomka, bylo potřeba určit jeho nástupce, v čemž chtělo mít Španělsko rozhodující slovo. Jako nejvhodnější kandidát se jevil Ferdinand Štýrský. Při tajných jednáních se jeho nástupnictví povedlo prosadit novému španělskému vyslanci, jímž byl Íñigo Vélez de Guevara, hrabě de Oñate. Výsledky jednání shrnuje tzv. Oñatova smlouva, v níž se Ferdinand Štýrský výměnou za španělskou podporu zavazuje k několika ústupkům. V jednom z těchto bodů figurovalo právě Piombino. Ferdinand přislíbil, že po získání císařské koruny přenechá investituru nad tímto lénem Španělsku. Svému závazku pak nový císař Ferdinand II. roku 1621 opravdu dostal. Španělsko tak konečně získalo veškerá oprávnění k tomu mít vládu v tomto říšském lénu plně pod kontrolou.¹³¹

V roce 1621 se udály zásadní změny také přímo v Piombinu. Carlo Appiani zemřel a v boji o jeho dědické nároky pak pokračovali jeho tři synové, Belisario, Orazio a Annibale. Isabella Appiani se ve stejném roce rozhodla podruhé provdat. Spojit se manželským svazkem s některou z vlivných italských rodin bylo v této chvíli logickým krokem, jímž si chtěla upevnit vlastní pozici. Její volba padla na Paola Giordana Orsiniho, vévodu z Bracciana, s kterým byla sezdána hned ze začátku roku. O něco později jí nový španělský král Filip IV. oficiálně potvrdil držbu Piombina.¹³² S ohledem na něj je však nutné říct, že si Isabella volbou

¹²⁹ B. A. RAVIOLLA, *Madrid*, s. 968.

¹³⁰ Martina BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2015 (disertační práce Ústavu českých dějin), s. 206.

¹³¹ Luc DUERLOO, *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598-1621) and Habsburg Political Culture in an Age of Religious Wars*, London 2012, s. 244-245.

¹³² L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 311.

zmíněného manžela nijak neprospěla. Katolickému králi se tento svazek nelíbil, což se stalo důvodem, proč se od ní španělská strana nakonec odvrátila. Orsini byl totiž příbuzným Marie Medicejské¹³³, vdovy po králi Francie, a vyvstaly tedy určité obavy, že se manželé budou orientovat pro-francouzsky. Španělsko, pro něž se strategický význam tohoto území znásoboval, nemohlo takovou hrozbu akceptovat. Spor o Piombino tedy neustával a jeho projednávání v rámci vrcholné evropské politiky pokračovalo i v následujících letech.

Belisario Appiani se mezitím odebral do Madridu, aby v této příhodné chvíli získal španělskou podporu. Jeho dědickým nárokům bylo na dvoře Filipa IV. vyhověno. Roku 1626 tam Belisario, kterého favorizovala i císařská strana, složil slavnostní přísahu věrnosti. Tím si Španělé pojistili, že se na nového piombinského pána budou moci spolehnout. Za udělení léna měl císařské dvorské komoře zaplatit částku pět set tisíc scudi, která se později zvýšila na celých osm set tisíc.¹³⁴ Pro Belisaria a jeho bratry to znamenalo obrovské zadlužení, jelikož k uhrazení tak velké sumy neměli dostatek prostředků. Nemajetnost těchto mužů ale ani císařské ani španělské straně, zdá se, v této chvíli nevadila. Během roku 1626 se pak Appiani vydal na cestu do Neapole. Král Filip IV. ho vybavil pověřovacími listinami, které byly adresovány neapolskému místokráli, jímž byl v této době vévoda z Alby. Ukládaly mu, ať se o vyřízení celé záležitosti postará. Vévoda se však uchýlil k nečinnosti a proces změny, která měla ve vlastnictví Piombina proběhnout, se na celé dva roky zdržel. To nám dosvědčuje, že jihoitalští místokrálové mohli do značné míry provozovat vlastní politiku, nezávislou na mínění španělské koruny. Zlomový krok vévoda podnikl až v dubnu 1628, kdy léno jeho původním vlastníkům s konečnou platností odňal. Isabella Appiani a Paolo Giordano Orsini tím Piombino definitivně ztratili.¹³⁵

Ve stejné době se na scéně objevil nový uchazeč, jímž byl zkušený politik Ludovico Ludovisi, bývalý kardinál-nepot v kurii Řehoře XV. Ten začal hledat výhodný sňatek pro svého bratra Niccola, který roku 1628 ovdověl. Za vhodnou nevěstu považovali Polissenu Mendozu, dceru Isabelly Appiani a jejího prvního manžela Giorgia. Skrze tuto dědičku se mohli dostat k držbě Piombina, což si Ludovisi vytkl za svůj cíl.¹³⁶ Spojence našli v osobě nového neapolského místokrále, hraběte z Monterrey, který od této chvíle začal na bratry Appiani vyvíjet tlak, aby za svěřené léno bez prodlení uhradili dlužnou částku. Mezitím se Ludovisi snažil přesvědčit

¹³³ L. BORGIA, *Signori*, s. 35.

¹³⁴ D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 392.

¹³⁵ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 318.

¹³⁶ D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 393.

Španěly o své věrnosti. Z pozice vlivného kardinála prosazoval jejich zájmy, což se v této chvíli Filipu IV. velmi hodilo. V čele papežského státu stál Urban VIII., který habsburské politice nepřál, a Španělé v kurii oceňovali každého spojence. Dalším důležitým argumentem, který hrál v prospěch Ludovisiho, byla jeho schopnost uhradit dvorské komoře požadovaný poplatek. Výsledek jednání tedy nemohl být jiný, než že se Piombino nakonec opravdu dostalo do držby tohoto rodu. Roku 1633 bratři Appiani o léno nadobro přišli a od následujícího roku přešlo s císařským i španělským posvěcením do rukou Nicola Ludovisiho.

3. Kauza Piombino a její průběh u císařského dvora

Vzhledem k tomu, že ve všech říšských lénech severní a střední Itálie byl císař nejvyšším suverénem, veškeré změny v jejich držbě se odehrávaly jen s jeho souhlasem. Požádat o stvrzení investitury bylo nutné i tehdy, kdy původní pán zemřel a léno zdědil jeho prvorozený syn. To samé platilo pro případ, kdy změna proběhla v čele Svaté říše římské. Agendu měla na starosti říšská dvorská rada jako hlavní orgán zabývající se lenním právem.¹³⁷ Záležitosti italských lén se obvykle diskutovaly také na půdě tajné rady, nejdůležitějšího poradního orgánu panovníka. Pokud šlo o prosté obnovení investitury, při kterém se nevyskytly větší problémy, celý proces byl jednoduchý. Občas se však v procesu pověřování nového leníka vyskytly potíže. Právo dotyčného disponovat lénem se mohlo ukázat jako nejasné, zároveň se mohli přihlásit další pretendenti. Za takových okolností se z oficiality stala rozepře trvající až několik let.¹³⁸

V těchto kauzách mohlo kromě dědických nároků hrát svou roli vícero dalších aspektů. Na jednání o osudu říšských lén se odráželo, jaké povahy císařská politika vůči „Reichsitalien“ v dané chvíli byla. V každém rozhodování bylo samozřejmě účastno i Španělsko se svými velmocenskými cíli. Pokud se v jednání nahromadily sporné momenty, případ se stal zdlouhavým a politicky i diplomaticky obtížně řešitelným. To se ostatně týkalo i námi sledovaného Piombina. Po smrti posledního knížete, který zemřel bez dědice, se roku 1603 začal mezi příbuznými z rodu Appiani hledat nový pán. Než se kauza definitivně vyřešila tím, že byli Appiani zcela vyřazeni ze hry ve prospěch rodu Ludovisi, trvalo to celkem třicet jedna let. Během tohoto období se spor mezi pretendenty uzavřel několikrát, ale vždy jen zdánlivě. Ve skutečnosti se vyvíjel dál, stejně jako se v čase proměňoval výše nastíněný mezinárodně-politický rámec.

Počáteční jednání a vliv paní kancléřové

Jednání o dalším osudu Piombina se odvíjela na dvou rovinách. Zaprvé bylo potřeba ze všech pretendentů určit právoplatného dědice. Tímto úkolem byly zaměstnány výše zmíněné instituce. Císař, jako hlava říše, a jeho dvorské orgány měly být nezpochybnitelným garantem

¹³⁷ O říšské dvorní radě Václav BŮŽEK – Rostislav SMÍŠEK (eds.), *Habsburkové 1526–1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017, s. 694–696.

¹³⁸ Blythe Alice RAVIOLA (ed.), *Corti e diplomazia nell'Europa dei Seicento. Correggio e Ottavio Bolognesi (1580-1646)*, Mantova 2014, s. 18-20.

spravedlnosti. Z tohoto důvodu se ostatně italští potentáti na císařský dvůr obraceli, pokud se v souvislosti s jejich majetkem objevily nejasnosti nebo spory. Pravomocnější rozsudek než ten podepsaný císařem neexistoval. S tímto se samozřejmě pojilo očekávání nestrannosti, byť realita u dvora ukazovala, že se všemi politickými a ekonomickými tlaky zdaleka není snadné jí dosáhnout. Zde už se dotýkáme i druhé roviny problému. Při řešení kauzy Piombino bylo zásadní komplikací, že se jednalo, jak už bylo několikrát připomenuto, o strategicky položené území na pobřeží západní Itálie. Místní přístav a pevnost měly z pohledu západního Středomoří obrovský význam, který více než kdo jiný vnímali Španělé. Je proto zřejmé, proč bylo ve španělském zájmu pokoušet se do jednání o Piombinu u císařského dvora vstupovat. Zatímco se skrze formální procesy řešilo, kterému z pretendentů má léno připadnout, španělské preference hrály v zákulisních jednáních neopominutelnou roli.

Tíhu tohoto diplomaticky náročného úkolu nenesl po celou dobu nikdo jiný než španělský vyslanec. Ten byl ve věci Piombina instruován z Pyrenejského poloostrova. Jakmile roku 1603 došlo k úmrtí knížete z Piombina, Jacopa VII. Appiani, španělská koruna pocítila svoji šanci. Jejím velkým přáním, ze strategického pohledu naprosto pochopitelným, bylo získat nad knížectvím důslednější kontrolu. Když zemřel poslední legitimní pán, jako nejlepší východisko se jevílo získat od císaře investituru. Pokud by se tento krok podařilo zrealizovat, měl by španělský král osud léna ve svých rukou a svou pozici na tomto italském území by si zdárně pojistil. Šlo však o věc, o níž se vědělo, že půjde před rakouskými Habsburky prosadit jen stěží. Obzvláště v případě Rudolfa II., který se o svá císařská práva v Reichsitalien několikrát se svými španělskými příbuznými přel. Kvůli tehdy probíhající válce s Turky a akutní potřebě financí se navíc snažil svou autoritu v italských říšských lénech ještě posílit. Známým a již vzpomínaným příkladem této císařsko-španělské nevraživosti byl spor o markrabství Finale. I zde se Španělé snažili získat rozhodující vliv a investituru pro svého krále. Císařova nevole však toto téma činila velmi ožehavým. Ve věci Piombina to nemělo být jiné.

Schůdnější se tedy ze začátku zdálo prosadit, aby se kněžnou Piombina stala Jacopova sestra Isabella, která měla skrze svého manžela Giorgia Mendozu vynikající vazby na Španělsko. Španělská podpora této dědičky byla od počátku naprosto zjevná. K protěžování Isabelly Appiani-Mendoza, hraběnky z Binasca, u císařského dvora byl vyzván i tehdejší vyslanec Guillén de San Clemente.¹³⁹ Jednoduché to ale také nebylo. Jelikož poslední legitimní kníže

¹³⁹ M. BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda*, s. 196.

zemřel bez syna, mělo léno propadnout říšské státní pokladně (*fisco imperiale*). Isabella Appiani musela nejdříve jasně prokázat, že dle lenního práva opravdu může knížectví zdědit. Očividným problémem v jejím případě bylo, že šlo o ženu. Mezi pretendenty se totiž objevili i mužští dědici. O své nároky na Piombino se přihlásil Carlo Appiani, potomek vedlejší větve rodu. Než se španělské straně podařilo hraběnku z Binasca proti konkurenci prosadit, trvalo to celkem osm let. V osiřelém knížectví mezitím vládla rada starších.¹⁴⁰ Do jednání se u dvora zapojili i zástupci české šlechty. Zdaleka nejintenzivněji Isabellu podporovala manželka nejvyššího kancléře Českého království, Polyxena z Pernštejna.

Obě dámy pojil velmi úzký příbuzenský vztah, a to díky Polyxenině matce, španělské aristokratce, Marie Manrique de Lara y Mendoza. Ta byla tetou Isabelliny matky i manžela. Giorgio Mendoza, hrabě z Binasca, byl tedy Polyxenin bratranec.¹⁴¹ Když Isabella Appiani potřebovala u císařského dvora získat pomoc, bylo přirozené, že zkontaktovala právě svoji českou příbuznou a její rodinu. Polyxena byla spolu s manželem Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic výraznou osobností u dvora, který tehdy ještě sídlil v Praze. Kromě toho pocházela z perňštejnského rodu, který byl právě díky španělskému sňatku jejího otce Vratislava z Pernštejna dlouhá léta oporou španělské politiky ve střední Evropě.¹⁴² Vyslanec katolického krále udržoval s perňštejnským domem úzké vztahy. V mnoha otázkách se tak nabízel prostor pro spolupráci a je zřejmé, že ve věci Piombina a dědických nároků Isabelly Appiani tomu nebylo jinak. Španělský zájem prosadit v knížectví španělskou favoritku a Polyxenina snaha napomoci své příbuzné se protnuly.

Během roku 1607 hraběnka z Binasca strávila nějaký čas přímo v císařově rezidenčním městě na Vltavě.¹⁴³ Dá se předpokládat, že zde využívala pohostinnosti perňštejnské rodiny a okruhu kolem paní kancléřové. Mezi Španěly v Praze mohla najít několik významných osobností. V perňštejnském paláci na Hradčanech byla pořád hlavou domu Marie Manrique de Lara a španělským vyslancem byl v té době stále dlouholetý rodinný přítel Guillén de San Clemente. K překonání Alp Isabellu Appiani nevedla jen snaha vyhledat u svých příbuzných pomoc. Velmi pravděpodobně se přijela osobně poklonit císaři a požádat ho o investituru, jak bývalo

¹⁴⁰ D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 392.

¹⁴¹ Rodokmen rodu v P. MAREK, *Pernštejnské*, s. 18-19. Znázornění příbuzenství Polyxeny z Pernštejna a Isabelly Appiani je k nalezení na konci práce jako příloha č. 3.

¹⁴² Tamtéž, s. 219.

¹⁴³ „É partita venerdì mattino per Italia la Principessa di Piombino.“ Archivio di Stato di Firenze, Mediceo del Principato, 4362, fol. 984-985, Rodrigo Alidosi Vintovi, (Praha, 20. srpna 1607) Za poskytnutí této informace děkuji doc. Markovi.

v případě italské šlechty zvykem.¹⁴⁴ Konkrétnější detaily o jejím pražském pobytu bohužel neznáme. S jistotou však lze říct, že když se na konci srpna 1607 vracela od Itálie, nechávala v Praze své naděje na získání Piombina v dobrých rukou. Polyxena žádost své příbuzné nejen vyslyšela, ale jak dosvědčují svědectví o jejích dalších krocích, vrhla se do hájení Isabellina dědictví s plnou vervou.¹⁴⁵

Během následujícího roku 1608 nastala změna ve vedení španělské diplomatické mise u císařského dvora. Po dlouhých sedmadvaceti letech strávených v Praze Guillén de San Clemente zemřel. Vedení ambasády se po něm ujal diplomat Baltasar de Zúñiga. Ze Španělska mu byla adresována diplomatická instrukce, kde byly sepsány hlavní úkoly, jimž se měl věnovat. V popisu jeho práce mělo kromě jiného být, aby se pokusil císaře Rudolfa II. přesvědčit k předání investitury nad Piombinem (a také nad zmiňovaným Finale) španělskému králi.¹⁴⁶ Zájem Filipa III. o oba tyto strategické body v Itálii byl nezměrný, Zúñiga proto nelenil. Audienci u císaře v této věci získal téměř ihned ze začátku svého pražského působení. V polovině září 1608 o tom papežský nuncius Caetani psal do Říma. V dopise kardinálu Borghesemu nezapomněl podotknout, že vyslanec má jen velmi malou šanci sklidit úspěch.¹⁴⁷ Měl pravdu. Ačkoliv Zúñiga nabízel za obě říšská léna sumu peněz, s požadavkem nepochodil. Po prvním nevydařeném pokusu se však nevzdal. Během dalších let toto téma několikrát znovu vynesl napovrch a v jednáních se snažil zúročit především císařův stálý nedostatek peněz.

Finance hrály při řešení kauzy Piombino velmi důležitou roli. Zájemcům o knížectví bylo zřejmě jasné, že peníze by přesvědčivost jejich dědických nároků mohly značně posílit. Ani Isabella Appiani ani její hlavní protivník Carlo Appiani však nedisponovali nijak závratným bohatstvím. Obě strany proto spoléhaly na finanční i diplomatickou pomoc svých podporovatelů u dvora. Isabellu protěžovala tzv. španělská strana, a měla proto nespornou výhodu. Carlo se zato mohl těšit podpoře papežské kurie, kterou pro něj zosnoval jeho strýc a mantovský biskup Francesco Gonzaga.¹⁴⁸ U dvora měl spojence najít v osobě papežského

¹⁴⁴ B. A. RAVIOLA (ed.), *Corti*, s. 18-20.

¹⁴⁵ Svědčí o tom korespondence Camilla Cattanea Francescu Gonzagovi di Castiglione delle Stiviere, již cituji níže.

¹⁴⁶ M. BARDONOVÁ, *Španělská*, s. 206.

¹⁴⁷ Tomáš ČERNUŠÁK (ed.), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628. Tomus IV. Epistulae et acta Antonii Caetani 1607-1611. Pars IV. September 1608 - Junius 1609*, Praha 2013, s. 23.

¹⁴⁸ Tomáš ČERNUŠÁK (ed.), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628. Tomus IV. Epistulae et acta Antonii Caetani 1607-1611. Pars V. Julius 1609 – Februarius 1611*, Praha 2013, s. 152. Dopis kardinála Borghese nunciu Caetanimu 21. listopadu 1609 z Říma: „Nella lite di

nuncia Caetaniho, který k tomu byl instruován z Říma. Nutno však dodat, že papežská podpora Carla Appianiho nebyla zdaleka tak pevná. Nuncius měl sice být Carlovým ochráncem, ale zároveň se měl mít na pozoru, zda je podpora tohoto pretendenta vůbec průchozí a z hlediska finančních investic výhodná.¹⁴⁹ Kardinál Borghese si Caetanimu na dálku stěžoval, že spory o italská léna se u dvora řeší, aby se z těchto kontroverzí dalo vytěžit co nejvíce peněz.¹⁵⁰ S moudrou opatrností pak podotkl: „*Mohlo by se také stát, že kdo bude za tímto účelem utrácet, nebude mít časem ani léno ani peníze.*“¹⁵¹

Isabelle Appiani se u pražského dvora pokoušela finančně pomoci právě Polyxena z Pernštejna. Na jaře 1610 byla paní kancléřová vyzvána, aby za dekret, kterým by držba Piombina byla svěřena její příbuzné, uhradila částku padesáti tisíc fiorini a později dalších sto tisíc. Polyxena, která nepochybně znala důležitou roli příslibů, s touto výzvou souhlasila. Přestože její finanční situace nebyla dobrá a přestože podmínka, kterou si císař v této věci stanovil, byla více než znepokojující: měla počítat s tím, že kdyby byl ve finále legitimním dědicem určen někdo jiný, léno bude Isabelle odebráno.¹⁵² Jde o jasnou ilustraci toho, s jakou nejistotou se v rámci svých finančních vkladů museli pretendenti vyrovnávat. Paní kancléřová ale zřejmě velmi spoléhala na rozhodující pomoc Španělska. V Madridu se v tuto dobu vedla paralelní jednání, v nichž měl ve prospěch klanu Mendozů velmi silné slovo králův rádce Juan Hurtado de Mendoza, vévoda z Infantada.¹⁵³ Vedle toho Polyxena poskytla Filipovi III. třicet tisíc tolarů.¹⁵⁴ Přesvědčení, že celá záležitost dopadne pro Isabellu dobře, v Polyxeně zřejmě zasel i její švagr, Francesco Gonzaga di Castiglione delle Stiviere, který působil od léta 1610 přímo ve Španělsku coby císařský vyslanec.¹⁵⁵ Byl tak u zdroje informací a věděl, že u španělského královského dvora je o budoucí paní Piombina už rozhodnuto.¹⁵⁶

Piombino, che verte costí, ha pretensino per quel, ch'egli crede molto giuste, il Signor Carlo Aragona Appiani, nepote di Monsignor Vescovo di Mantova et desidera, che Vostra Signoria, come ministro di Nostro Signore, favorisca et habbia in protettione la sua parte...“

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 195.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 321.

¹⁵¹ Tamtéž. Dopis kardinála Borghese nunciu Caetanimu 8. května 1610 z Říma: „Ma potrebbe anco avvenire, che chi sborsa danari per quest'effetto, non avesse col tempo né danari, né feudo.“

¹⁵² Archivio di Stato di Firenze, Mediceo del Principato, 4365, fol. 105-108, Giuliano Medici mantovskému vévodovi, (Praha, 12. dubna 1610) Za poskytnutí této informace děkuji doc. Pavlu Markovi.

¹⁵³ Magdalena S. SANCHEZ, *A House Divided. Spain, Austria And The Bohemian And Hungarian Successions*, *The Sixteenth Century Journal*, vol. 25, č. 4 (1994), s. 887-903.

¹⁵⁴ Archivio di Stato di Mantova, AGCS, busta 162, fol. 34-41 (Praha, 27. listopadu 1610), Camillo Cattaneo Francescu Gonzagovi. Zde opět děkuji doc. Pavlu Markovi.

¹⁵⁵ Ke španělské misi Francesca Gonzagy P. MAREK, *Pernštejnské*, s. 293-306.

¹⁵⁶ Archivio di Stato di Mantova, AGCS, busta 162, fol. 34-41 (Praha, 27. listopadu 1610), Camillo Cattaneo Francescu Gonzagovi.

Ačkoliv si Španělé pevně stáli za tím, že má knížectví připadnout Isabelle Appiani a Giorgiu Mendozovi, hraběcímu páru z Binasca, bylo stále nutné v této věci obměkčit císaře. Autoritu hlavy říše bylo nutné ctít, mimo jiné i proto, že z ní španělský král odvozoval titul milánského vévody, který mu dával tak obrovskou moc nad důležitou oblastí na severu Itálie.¹⁵⁷ Poškodit říšská práva nebylo možné a k dosazení této dědičky císař bezvýhradně musel dát svůj souhlas. Od udělení léna Isabelle Appiani se však císařský dvůr na podzim roku 1610 spíše odkláněl. Na výsluní se místo toho ocitla kandidatura Carla Appianiho. Ten totiž přislíbil o čtyřicet tisíc scudi navíc. Polyxena mezitím stále nebyla schopna vyplatit císařovu pokladníkovi požadované peníze a Rudolf II. začal ztrácet trpělivost. V prosinci 1610 se rozhodl, že smlouvu s hraběnkou z Binasca zruší, držbou léna pověří Carla Appianiho a usnesení nechá zaslat z Čech do Španělska.¹⁵⁸ Celá záležitost byla v tuto chvíli velkým diplomatickým oříškem obzvláště pro Baltasara de Zúñigu, jenž byl rodinným přítelem Polyxeny z Pernštejna a Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic. Zúñiga oba manžele ujišťoval, že katolický král nemíní Piombino svěřit nikomu jinému než jejich příbuzné. Císařskému vyslanci Francescu Gonzagovi bylo do Madridu v zašifrované zprávě sděleno, aby si v plnění pokynů, které mu přijdou od císaře Rudolfa II., zachoval zdrženlivost. V řešení této názorové rozluky se v Praze nutně muselo postupovat velmi opatrně, aby mezi habsburskými panovníky nedošlo k žádnému podobně vyostřenému konfliktu.¹⁵⁹

Co nakonec pomohlo k přistoupení císaře na původní dohodu s Isabellou Appiani, byly nejspíš opět peníze. Carlo Appiani sice přišel s příslibem, že za Piombino uhradí ještě větší částku, než jakou měla zaplatit druhá strana, ale u dvora se až příliš dobře vědělo, že žádné jmění k okamžitému vyplacení nemá.¹⁶⁰ V případě jeho konkurentky, která ve skutečnosti nebyla o nic solventnější, se projevilo, jak výhodné je mít podporu španělské strany. Přímo u dvora nabídl v Polyxenině věci pomocnou ruku Karel z Lichtenštejna. Byl ochotný Isabelle Appiani půjčit třicet tisíc fiorini.¹⁶¹ Půjčku padesáti tisíc fiorini pak nabídl i španělský

¹⁵⁷ Cinzia CREMONINI, *La mediazione degli interessi imperiali in Italia tra Cinque e Settecento*, in: Cinzia Cremonini – Riccardo Musso (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Řím 2010, s. 31-48.

¹⁵⁸ Archivio di Stato di Mantova, AGCS, busta 162, fol. 98-108 (Praga, 4. prosince 1610), Camillo Cattaneo Francescu Gonzagovi.

¹⁵⁹ Velkým strašákem zůstával případ Finale, kde milánský místodržitel Fuentes vojenskou invazí znehodnotil císařská práva a španělskou stranu stálo hodně diplomatického úsilí, aby krizi ve vztahu s Rudolfem II. zažehnala. LITERATURA.

¹⁶⁰ Archivio di Stato di Mantova, AGCS, busta 162, fol.79-86 (Praga, 20. listopadu 1610), Camillo Cattaneo Francescu Gonzagovi. Opět zde musím poděkovat doc. Pavlu Markovi.

¹⁶¹ Tamtéž.

vyslanec Zúñiga.¹⁶² Tomu u dvora značně usnadňovalo situaci, že císařova moc byla již v této chvíli následkem nemoci i několika politických přešlapů velmi oslabená.¹⁶³ Když v následujícím roce 1611 vstoupil do Piombina delegát neapolského místokrále, aby zde vyřídil, že knížectví bylo svěřeno do rukou hraběnky a hraběte z Binasca, měl k tomu posvěcení od španělského krále i souhlas císaře.¹⁶⁴ Papežský nuncius Caetani z Prahy referoval, že už na situaci nejspíš nepůjde cokoliv změnit: „...přišla zpráva, že bylo této dámě přiznáno vlastnictví, a protože může doufat v pomoc i vsřícnost Španělů, bude odvolána jen stěží.“¹⁶⁵

Polyxena a zejména její italská příbuzná mohly být s vývojem věcí spokojeny. Panovalo zdání, že se manželé Isabella Appiani a Giorgio Mendoza mohou za španělské podpory v Piombinu v klidu usadit. U císařského dvora však kauza uzavřena nebyla, a to nejenom kvůli lamentování Carla Appianiho, který trval na svých dědických právech. Existoval tu ještě jeden důvod, kvůli kterému se spor ponechával otevřený. Byl jím další z vážných zájemců, jehož role nabývala na významu úměrně s tím, jak se finanční situace rakouských Habsburků zhoršovala – Toskánské velkovévodství. Už v předchozích částech práce bylo nastíněno, jak vážný zájem o Piombino Medicejové měli a jak silnou opozicí jim v této věci bylo Španělsko. V časech turecké války Rudolf II. uvažoval, že za pomoc, kterou mu Ferdinand I. de' Medici poskytl, léno Toskánskému velkovévodství svěří.¹⁶⁶ Nestalo se, a požadavek v dalších letech nepřestával viset ve vzduchu. V zájmu obou stran přitom bylo, aby si zachovaly dobré vztahy. Roku 1608 si benátský vyslanec u medicejského dvora všiml, že se velkovévoda na pozadí přátelských styků s Habsburky snaží případ Piombina „udržet naživu“.¹⁶⁷ Ve stejné relaci ale neopomněl dodat, že šance uspět a léno získat byla za stávající situace mizivá.¹⁶⁸

Když došlo ke změně na postu hlavy říše, dorazil roku 1613 do Vídně nový florentský vyslanec Giuliano de' Medici, aby zde císaře Matyáše ujistil o loajalitě svého pána, Cosima II. Zároveň měl za úkol připomenout, že zájem o Piombino ze strany velkovévodství stále trvá. U císařského dvora nebylo žádným tajemstvím, že kněžna z Piombina za léno stále

¹⁶² Archivio di Stato di Mantova, AGCS, busta 162, fol. 34-41 (Praga, 27. listopadu 1610), Camillo Cattaneo Francescu Gonzagovi.

¹⁶³ Rubén GONZALEZ CUERVA, *Baltasar de Zúñiga. Una encrucijada de la Monarquía Hispana (1561-1622)*, Madrid 2012, s. 301.

¹⁶⁴ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 299.

¹⁶⁵ T. ČERNUŠÁK (ed.), *Epistulae*, s. 556-7. Dopis nuncia Caetaniho kardinálu Borghese z Prahy 6. prosince 1610: „...s'è avuto avviso, che quella Signora vi era ammessa in possesso, la quale per l'aiuto et calore, che potrà sperar da Spagnoli, sará molto difficile, che ne venga rimossa.“

¹⁶⁶ L. CAPPELLETTI, *Storia*, 280.

¹⁶⁷ Arnaldo SEGARIZZI (ed.), *Relazioni degli ambasciatori veneti al Senato. Volume terzo: Firenze. Parte seconda*, Bari 1916, s. 142. Relace Francesca Morosiniho z 5. prosince 1608.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 132.

neuhradila požadovaných sto tisíc scudi. Císařovy poradní orgány se navíc nadále zabývaly dědickými nároky Carla Appianiho, který se nepřestával dožadovat spravedlnosti. Cítil se Španěly podveden a kromě toho, že roku 1613 písemně vyzval vyslance Zúñigu, aby v jednáních přestal favorizovat Isabellu Appiani,¹⁶⁹ pokusil se uzmout si moc nad Piombinem vojenskou silou.¹⁷⁰ Jeho pokus selhal, knížecí pár se v ohrožení opět domohl španělské pomoci. Ze všeho je ale patrné, že kauza rozhodně nebyla uzavřená a rozvířené vody se ani po Isabellině částečném vítězství neuklidnily.

Trnitá cesta k finálnímu rozsudku

Piombino nadále hrálo významnou úlohu v nejvyšší evropské politice. Ke spánku se totiž neuložila ani španělská snaha získat investituru pro svého krále. Když se císařem stal Matyáš, tento bod opět figuroval v jednáních. Vzhledem k císařově pokročilému věku nebylo jisté, zda se mu podaří zplodit mužského dědice, a proto se řešila důležitá otázka jeho nástupníka. Baltasar de Zúñiga se tímto problémem horečně zabýval. V úvahu totiž připadaly dědické nároky španělských Habsburků. Jelikož ale takový plán v Madridu nezbudil nijak velké nadšení, začal být jako potenciální následník prosazován Ferdinand Štýrský.¹⁷¹ Ten byl za účelem získání španělské podpory ochoten zavázat se k několika slibům. Španělský vyslanec přirozeně nemohl promarnit ideální příležitost vtáhnout do diskusí jak Piombino, tak Finale. Zúñigovu rozdělanou práci po něm roku 1617 dokončil Íñigo Vélez de Guevara y Tassis, hrabě de Oñate. Jako nový ambasador dovedl jednání se štýrským Habsburkem k úspěšnému konci. Byla uzavřena dohoda, která po Ferdinandově nástupu na císařský trůn došla naplnění. Investituru v Piombinu i Finale od roku 1621 držel v rukou španělský král. V tomto směru bylo tedy úsilí završeno. Španělé získali nutnou pojistku toho, že v těchto říšských lénech nebude vládnout nikdo, kdo by nezískal oficiální pověření z Madridu. Budoucí vazal měl být navíc se španělskou autoritou svázán daleko úžeji, než jak tomu bylo dříve.¹⁷²

Pro další vývoj dědického sporu to znamenalo důležitý předěl. Na významu nabyla jednání u španělského královského dvora. Ve Vídni se však rokovat nepřestalo. Císař Ferdinand II. se v roce 1620 rozhodl znovu přizvat pretendenty ke dvoru.¹⁷³ Říšská dvorská rada i tajná rada

¹⁶⁹ M. BARDOŇOVÁ, *Španělská ambasáda*, s. 196.

¹⁷⁰ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 301.

¹⁷¹ J. P. COOPER, *The New Cambridge Modern History*, s. 277.

¹⁷² R. BIRELEY, *Ferdinand II.*, s. 80.

¹⁷³ HHStA Vídeň, Italien staaten - Kleine staaten, kart. 11 „Mirandola-Saluzzo“, Piombino, fol. 1-2 (Chitignano, 2. července 1620), Carlo Appiani císaři. Odpovídá na výzvu dostavit se ve věci Piombina ke dvoru.

měly vynést konečné rozhodnutí, kdo je dle feudálního práva legitimním dědicem. Samozřejmě s ohledem na názor španělské strany, která měla v obou poradních orgánech císaře své zastoupení. Obě mocenská centra musela jednat v součinnosti. Nejenom proto, že císař zůstával nejvyšší autoritou nad říšskými lény. Roku 1618 vypukla Třicetiletá válka a pro Habsburky bylo životně důležité, aby politická osa Vídeň-Madrid fungovala. Z důvodu válečných výdajů, které říšskou kasu značně vyčerpávaly, do hry také znovu vstoupila otázka peněz a solventnosti pretendentů.¹⁷⁴

Isabella Appiani byla totiž i po deseti letech stále dlužnicí. Sjednanou částku za léno dosud nezaplatila. Jestliže to dříve díky španělské podpoře nevadilo, nyní se situace začala z výše zmíněných důvodů měnit. Komplikace stávající kněžně přivodil také fakt, že mezitím ovdověla a jejím druhým manželem se stal Paolo Giordano Orsini, vévoda z Bracciana. Novým knížetem tak byl muž pocházející z řad italské šlechty a nikoliv španělské. Znamenalo to oslabení vazeb Piombina na Španělsko, které proto nebylo ze sňatku nijak nadšené.¹⁷⁵ O vévodově rodu se navíc šířily zvěsti, které jej dávaly do spojitosti s Francií, úhlavním španělským nepřitelem. Paolo Giordano Orsini vskutku měl příbuzné, kteří s francouzskou korunou udržovali přátelské styky.¹⁷⁶ Podle tehdejšího benátského vyslance v Římě se však Orsiniové včas rozhodli svoji orientaci přehodnotit: „*Zvláštní proměnou prošel jeho rod, nalákaný přísliby, aby zanechal svého zaujetí pro Francii.*“¹⁷⁷ Slibnou měla být obzvláště držba Piombina, která se ale s obnoveným jednáním u vídeňského i madridského dvora nejevila nijak jistou, třebaže se vévoda z Bracciana snažil vztahy s habsburskými panovníky, obzvláště pak s císařem, kultivovat.¹⁷⁸

Oproti počátečním jednáním se ve dvacátých letech 17. století počet pretendentů rozšířil. Nešlo už jen o Isabellu Appiani, novou vévodkyni z Bracciana, a jejího hlavního konkurenta Carla Appianiho, který navíc roku 1621 zemřel a spor po něm převzali synové Belisario, Annibale a Orazio. Z tohoto rodu se nyní přihlásil ještě Alberico Appiani, potomek vedlejší

¹⁷⁴ D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 392-393.

¹⁷⁵ Tamtéž.

¹⁷⁶ Teta Paola Giordana Orsiniho, Eleonora Orsini, se provdala za Alessandra Sforzu, který měl s francouzským králem dobrý vztah. Jindřich IV. ho roku 1608 přijal do rytířského řádu sv. Ducha, z čehož Alessandrovi plynula roční renta 2000 scudi. Viz C. CREMONINI – R. MUSSO (eds.), *I feudi*, s. 490.

¹⁷⁷ Nicolo BAROZZI – Guglielmo BERCHET (eds.), *Relazione di Renier Zeno (1621-1623)*, in: *Relazioni degli stati europei lette al Senato dagli ambasciatori veneti nel secolo decimosettimo. Serie III. Relazioni di Roma, Venezia 1878*, s. 168. „Strana metamorfosi fece la sua casa, allettata dalle lusinghe a lasciare la partialità di Francia...“ (o kardinálu Orsinovi, bratru Paola Giordana).

¹⁷⁸ Carla BENOCCI, *Paolo Giordano Orsini*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 79, 2013. Dostupné online z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_(Dizionario-Biografico)/)

větve, která se usadila v Piacenze. Ten však brzy pochopil, že by ho celý proces vyšel na příliš velkou sumu peněz, a proto od svých snah upustil.¹⁷⁹ Ve výčtu účastníků musí nakonec zaznít i jméno šlechtičny, jejímž osudům je zasvěcena následující kapitola - Isabelly Gonzagy, kněžny ze Stigliana. Vedle pretendentů však stejně jako v předešlých etapách sporu hráli důležitou roli přímluvci a vlivní podporovatelé. V tomto smyslu byly karty u dvora Ferdinanda II. rozdány trochu jinak. Jak už bylo řečeno, Isabella Appiani s přesvědčivou španělskou pomocí nemohla počítat tak, jako dříve. O dost lépe na tom tentokrát byli bratři Appiani. Ti se do obnoveného sporu vrhli s o něco větší prozřetelností. Annibale si se roku 1620 vydal připravit si svou pozici do Madridu, a teprve následně se dostavil k jednání do Vídně. Vedle toho hledali bratři zastání i v Toskánském velkovévodství.¹⁸⁰

Snahu získat si u císařského dvora oporu znovu doprovázely sázky na příbuzenství, které do sporu opět vtáhly zástupce české a moravské šlechty. Kněžna z Piombina se nepřestávala spoléhat na ochranu Polyxeny z Pernštejna. Jejich rodové spříznění se po Isabellině druhé svatbě ještě navíc posílilo. Přetrvávalo totiž ono mylné přesvědčení, že rody Orsiniů a Rožmberků, z něhož pocházel Polyxenin první manžel Vilém, jsou pokrevně spjaté.¹⁸¹ K tomu, aby nenechala Isabellu na holičkách, měla tedy paní kancléřová hned dva důvody.¹⁸² Avšak vedle ní se o problematiku Piombina začal zajímat i František z Ditrichštejna. Ponouklo ho příbuzenství s nově se objevivší dědičkou Isabellou Gonzagovou. Podat pomocnou ruku své příbuzné neodmítl. V českém prostředí tak vznikla zajímavá situace. Osobnosti, které společně přínáleželi ke katolickému a pro-španělskému táboru, se v rolích přímluvců ocitli na opačných stranách barikády. Ve vztazích Lobkoviců s kardinálem Ditrichštejnem se objevil závan rivality.

Projevilo se to hned z počátku, kdy se kněžna ze Stigliana ucházela o přijetí mezi dlouholeté účastníky sporu. Zastánce Isabelly Appiani naplňovala kandidatura nové pretendentky obavami. Její vstup do celé právní rozepře by přinášel jen samé nepříjemnosti. Minimálně by se její vinou mohl celý už tak zdlouhavý proces ještě více zkomplikovat a protáhnout.

¹⁷⁹ L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 308.

¹⁸⁰ Beatrice BIAGIOLI – Elisabetta STUMPO (eds.), *Lettere alla figlia Caterina de' Medici Gonzaga duchessa di Mantova (1617-1629)*, Firenze 2015, s. 307.

¹⁸¹ P. MAREK, *Pernštejnské*, s. 190. K Rožmberkům viz Jaroslav PÁNEK, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 2011. Václav BŮŽEK (ed.), *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011. František KAVKA, *Zlatý věk Růží. Kus české historie 16. století*, Praha 1993. Anna KUBÍKOVÁ, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

¹⁸² Na dvojité příbuzenství Isabelly Appiani a Polyxeny z Lobkovic upozornil i kanovník Sorina. MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/62, fol. 53-54 (Vídeň, 2. července 1622), Claudio Sorina kardinálu Ditrichštejnovi.

Orsiniové se takové variantě chtěli v každém případě vyhnout. Kanovník Sorina v červenci 1622 Ditrichštejnovi sdělil, že se za Polyxenou chystá tajně přijet kardinál Alessandro Orsini. Společně se měli snažit, aby Ditrichštejn nebyl vyslyšen a aby byl rozsudek v kauze vynesena dříve, než do ní bude Isabella Gonzagová oficiálně přijata. Z toho vyplývá, že strach, který měla na druhé straně kněžna ze Stigliana, byl zcela důvodný. Nejvíce se totiž obávala právě orsiniovského vlivu u vídeňského dvora. Spoléhala proto na Františka z Ditrichštejna. Kardinál měl být tím, kdo přímo v centru dění zájmy své příbuzné ochrání a nedovolí, aby jí případné nekalosti ze strany jejích protivníků způsobily jakoukoliv újmu.¹⁸³

Isabelle Appiani přinášela silná podpora u císařského dvora své ovoce. Advokát Claudio Sorina, který byl do celé kauzy podrobně zasvěcen, prohlédl, že se vévodkyni z Bracciana dělají velké ústupky. Peníze císařské pokladně dlužila už velmi dlouhou dobu, ale lhůtu, do kdy má poplatek uhradit, se jí vždy podařilo prodloužit. Z finanční tísně měl Isabelle pomoci právě sňatek s Paolem Giordanem Orsini.¹⁸⁴ Ani po uzavření manželství v lednu 1621 se však vévodský pár do splacení dluhu nehrnul. Roku 1622 se jim u císařského dvora podařilo získat oklad platby o dalších šest měsíců.¹⁸⁵ Další průvodní jev celého sporu a důvod, proč se táhl tak dlouhou dobu, byla podle Soriny trvalá nechuť říšské dvorské rady učinit jakékoliv rozhodnutí. Množství zájmů a tlaků, které v kauze po léta působily, mělo na císařův poradní orgán téměř paralyzující účinek. Členové rady si uvědomovali, že je celá věc až příliš komplikovaná a až příliš závažná.¹⁸⁶

V polovině roku 1623 se ve Vídni shromáždily všechny zainteresované strany. Konečně se uskutečnil očekávaný příjezd kardinála Orsiniho, který byl u dvora pod ochranou lobkovického páru.¹⁸⁷ Bratry Appiani přijel podpořit toskánský vyslanec hrabě Montauto.¹⁸⁸ Je pravděpodobné, že byl v červenci 1623 ve Vídni přítomen i František z Ditrichštejna. V tuto dobu se chystal na svou cestu za Alpy, jelikož se měl v Římě zúčastnit konkláve, a tato

¹⁸³ „In tanto la suplico a farmi gratia di stare attento e con l'occhio aperto che li Orsini e li Appiani non mi facciano fare qualche torto.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 19 (Torre del Greco, 5. března 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁸⁴ Carla BENOCCI, *Paolo Giordano Orsini*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 79, 2013. Dostupné online z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_(Dizionario-Biografico)/)

¹⁸⁵ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/62, fol. 53-54 (Viedeň, 2. července 1622), Claudio Sorina kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ Dopis kněžny ze Stigliana dosvědčuje, že Orsini s Lobkovici ve Vídni povečeřel. MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 35 (Torre del Greco, 17. září 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁸⁸ Roberto CANTAGALLI, *Giulio Barbolani*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 6, 1964. Dostupné online z: https://www.treccani.it/enciclopedia/giulio-barbolani_%28Dizionario-Biografico%29/

pout' vedla přes Vídeň. Byl navíc kněžnou ze Stigliana opakovaně vyzván, ať se jí u dvora oproti jejím konkurentům zastane.¹⁸⁹ Ditrichštejn se ale nemohl zdržet dlouho, na rozdíl od Orsiniho, který se své možnosti zvolit papeže vzdal právě proto, aby byl přítomen jednání u císařského dvora. Vyslanec vévodů z Bracciana však ke zklamání císařské pokladny nepřivezl požadovaný obnos peněz. Míra trpělivosti se už ve Vídni pomalu dovršovala a pro další ústupky Isabelle Appiani císař přestával být svolný. V listopadu 1623 byl vydán dekret, který vyzval paní Piombina, aby splnila podmínky do tří měsíců. V opačném případě měla být ze sporu vyloučena a rozsudek se měl vynést mezi zbylými zúčastněnými stranami.¹⁹⁰ Claudio Sorina zachytil ve svých dopisech konverzaci mezi Ferdinandem II. a Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic: „*Byl jsem z dobrého zdroje ujištěn, že ohledně Piombina císař panu kancléři výslovně sdělil, že chce, aby byl spor vyřešen pro spravedlnost. Nic jiného se nemá vyžadovat a nic jiného činit než spravedlnost.*“¹⁹¹ Orsini se vrátil do Itálie s tím, že kauza zůstala nerozhodnutá. Nad šancemi dosavadní favoritky se však začaly stahovat mračna.

Rozhodující chvíle nastala až během následujícího roku 1624. Všichni pretendenti, mezi něž byla oficiálně uznána i kněžna ze Stigliana, měli předložit důvody svých dědických nároků. Říšská dvorská rada se měla znovu ponořit do jejich prozkoumání a vynést verdikt. Už v únoru se kardinál Orsini znovu vydal k císařskému dvoru. Tentokrát s sebou vezl peníze i ambice rodinný spor definitivně uzavřít.¹⁹² Mohl opět počítat s podporou Lobkoviců. Aby poděkoval Polyxeně za její pomoc vévodkyni z Bracciana, vydal se Orsini dokonce do Prahy vyhledat paní kancléřovou osobně.¹⁹³ Naopak setkání s kardinálem Ditrichštejnem nejspíš neproběhlo v přátelském duchu. V korespondenci kněžny ze Stigliana je z příjezdu Orsiniho do Vídně patrna velká nevole. V jednom z jejích pozdějších dopisů najdeme zmínku o tom, že

¹⁸⁹ „... non mi lassare cosí sola abandonata in mano del consiglio con uno cardinale Orsino all'orecchia et uno ambasciatore di Firenze per l'Appiani...“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 68-69 (Torre del Greco, 9. června 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁹⁰ HHStA Vídeň, Italien staaten - Kleine staaten, kart. 11 „Mirandola-Saluzzo“, Piombino, fol. 3. Dekret z 22. listopadu 1623, podepsán Eggenbergem.

¹⁹¹ „Io sono certificato da buon luogo che l'Imperatore rispondendo al Signor Cancelliere sopra Piombino gli disse espressamente che voleva si decidesse quella lite per giustizia. Né s'abbia da pretendere né da fare se non giustizia.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/62, fol. 53-54 (Vídeň, 2. července 1622), Claudio Sorina kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁹² „Ho saputo da bonissima parte che il signor cardinale Orsino se ne viene in Alemagnia noc cento milia ducati.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 17 (Torre del Greco, 1. března 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁹³ Pavel MAREK (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005, s. 283.

se Ditrichštejn se svým kolegou z kardinálských řad pohádal.¹⁹⁴ Je pravděpodobné, že otevřená rivalita zanechala šrámy i na kardinálových vztazích s nejvyšším kancléřem a jeho manželkou.

Finální rozsudek padl na konci října. Orsini na něj trpělivě čekal. Ani on ani Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic si do poslední chvíle nebyli jisti, jak kauza dopadne. Členové říšské dvorské rady si informace pečlivě střežili a nejvyšší kancléř musel konstatovat, že „všichni jsou tajnůstkáři“.¹⁹⁵ Stejným způsobem se vyjádřil i španělský vyslanec Francisco de Moncada, hrabě Osoña, když o vynesení verdiktu referoval do Madridu. Pociťoval, že císař i jeho pravá ruka hrabě Eggenberg před ním detaily celé záležitosti spíše tají.¹⁹⁶ Jde o zajímavý aspekt celého sporu o Piombino. Co mělo nakonec nejzásadnější vliv na konečné rozhodnutí, byla opět potřeba peněz. V tomto ohledu neměla navrch ani kněžna ze Stigliana ani vévodkyně z Bracciana, jíž nepomohl ani fakt, že se za ni kardinál Orsini pokusil uhradit mnohaletý dluh. Císařský dekret, který byl sepsán 29. října 1624, Piombino svým dosavadním pánům, Isabelle Appiani a Paolu Giordanu Orsinimu, nemilosrdně odebral.¹⁹⁷ Svěřil ho do rukou Belisaria, Annibala a Orazia Appiani, kteří císaři nabídli pět set tisíc fiorini. Částku jim mělo zapůjčit Toskánské velkovévodství.¹⁹⁸

Podpora Florencie se i z hlediska financí ukázala být zcela klíčovou. Nezanedbatelnou roli hrál také fakt, že v této chvíli stála v jejím čele Marie Magdalena Habsburská, císařova sestra. Regentství za jejího nezletilého syna vložilo vládu do rukou jí a její tchyni Kristýně Lotrinské, které se obě rozhodly podpořit bratry Appiani.¹⁹⁹ Je zřejmé, že cílily na užší propojení Piombina s velkovévodstvím. Zastání Marie Magdaleny spolu s lákavou částkou, kterou Appiani mohli skrze Florencii nabídnout, pomohlo říšské dvorské radě se rozhodnout. Kněžna ze Stigliana si v jednom z dopisů Ditrichštejnovi povzdechla, že na císaře měla větší vliv

¹⁹⁴ „Non mi scordaró mai le tante gratie che mi ha fatto sino a pigliarsela con il signor cardinale Orsino per amor mio.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 27-28 (Torre del Greco, 11. března 1625), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

¹⁹⁵ P. MAREK (ed.), *Svědectví*, s. 340.

¹⁹⁶ „El Empor y Equemberg an andato muy cerrados conmigo en este negocio.“ Archivo General de Simancas, Secretaría de Estado, Alemania 2508, fol. 20 (Vídeň, 19. listopadu 1624), Osoña králi. Za tuto informaci děkuji doc. Pavlu Markovi.

¹⁹⁷ HHStA Vídeň, Italien staaten - Kleine staaten, kart. 11 „Mirandola-Saluzzo“, Piombino, fol. 27-29.

¹⁹⁸ Archivo General de Simancas, Secretaría de Estado, Alemania 2508, fol. 20 (Vídeň, 19. listopadu 1624), Osoña králi.

¹⁹⁹ B. BIAGIOLI – E. STUMPO (eds.), *Lettere*, s. 307. Kristýna Lotrinská v dopise z 12. ledna 1624 prosí svou dceru Kateřinu Medicejskou, aby jako mantovská vévodkyně podpořila bratry Appiani ve sporu o Piombino.

velkovévodkyně než císařovna, která slíbila, že ji ve sporu podpoří, avšak bezvýsledně.²⁰⁰ Se zprávou o císařově usnesení se ještě na podzim vydal kurýr do Španělska.²⁰¹ Bylo pak nutné, aby se do Madridu dostavili i Appiani a složili zde přísahu. Belisario tak učinil v roce 1626. Španělský král mu dal svůj souhlas, byť se mezitím požadovaná částka, kterou měli bratři zaplatit císařské dvorské komoře, zvýšila ještě na osm set tisíc fiorini.²⁰²

Více než samotné dědické nároky se na finálním verdiktu tedy podepsala tehdejší zahraničně-politická situace. Nutno říct, že si k úhybným manévřům císař přichystal pozici už roku 1621, kdy byl vydán dekret, který ohlásil, že pokud se nepodaří žádné ze stran jasně prokázat své dědické nároky, přihlédně se k tomu, kdo z pretendentů disponuje více kvalitami a zásluhami.²⁰³ Tím si prakticky pojistil možnost rozhodnout spor dle vlastního uvážení. Během října 1624 došlo na to, že byl zmíněný dekret oprášen. Dědické nároky definitivně ustoupily do pozadí. I z toho důvodu si všichni zúčastnění nemohli být do poslední chvíle jisti, jakým způsobem tajná rada rozhodne.²⁰⁴ Příklon k bratrům Appiani je z pohledu císařského dvora naprosto pochopitelný. I španělský král byl ochoten tento scénář akceptovat. Je však nutné připomenout, že oficiální předání Piombina do rukou nových pánů se odehrálo se značným zpožděním a Appiani si knížectví nezachovali dlouho. Florent'ané svůj slib nedodrželi a sjednanou půjčku jim nakonec odmítli poskytnout.²⁰⁵ Požadavky císařské dvorské komory byl schopen uspokojit až Niccolò Ludovisi, který peníze vyplatil okamžitě. Roku 1634 se tak spor o Piombino uzavřel.²⁰⁶

²⁰⁰ „Me farrá gratia anchora dire alla Maesta dell’Imperatrice mia signora che quel che piu mi dispiace in questo fatto é che il mondo dica che habbia possuto piú la Gran Duchessa di Toscana...” MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 27-28 (Torre del Greco, 11. března 1625), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁰¹ Archivo General de Simancas, Secretaria de Estado, Alemania 2508, fol. 20 (Videň, 19. listopadu 1624), Osoña králi.

²⁰² D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 392.

²⁰³ „Fu Majestad Cesarea en 27. de Otubre del anno passado de 1621 resoluió, que en caso que ninguna de las partes litigantes provasse bastantemente su intencion, haviesses de fer admitido al dicho feudo a quel quem maioris aquitatis ac qualitatiis personae...” V digitální formě mi dokument poskytla UCLA Los Angeles, Orsini Family Papers, box 114 (Piombino), folder 4, sign. I.BC.XXIV.13, *Questione per il possesso dello Stato di Piombino da parte della Duchessa di Bracciano Isabella Aragona Appiani contro i suoi parenti*.

²⁰⁴ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 433, i. č. 1906/138, fol. 5 (Videň, 11. října 1624), Biagio Grasso kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁰⁵ Francesco MARTELLI – Cristina GALASSO (eds.), *Istruzioni agli ambasciatori e inviati medicei in Spagna e nell’Italia spagnola (1536-1648)*. Vol. 2, 1587-1648, Roma 2007, s. 405. Instrukce Francescu Medici z 31. července 1631, v níž se píše, že vyplacení peněz pro Appiani neproběhne.

²⁰⁶ D. BUCHEL – A. KARSTEN, *Die Borgia-krise*, s. 412.

4. Zapomenutá dědička Piombina a její spojenec, kardinál Ditrichštejn

Než bylo Piombino definitivně přiřknuto Niccolu Ludovisimu, trvala sporná jednání o dědictví celých třicet let. Hlavní pretendenti z rodu Appiani, kteří o knížectví v těchto desetiletích usilovali, byli představeni v předešlých kapitolách. Avšak do jejich výčtu spadá ještě další jméno, o němž italská literatura týkající se sporu o Piombino mlčí. Svědectví o existenci další aktérky, která zůstávala dlouho opomíjena, přinesl soubor korespondence uložený v Rodinném archivu Ditrichštejnů v Brně. Zde je zachováno značné množství dopisů, které byly adresovány kardinálu Františkovi z Ditrichštejna a které za ním do střední Evropy putovaly ze vzdálené Neapole. Tento nesmírně zajímavý pramen nasvětluje kauzu „Piombino“ i její průběh u císařského dvora ze zcela nového úhlu.

Isabella Gonzaga, kněžna ze Stigliana

Jediná dědička slavného otce, významného politika a vojevůdce Vespasiana Gonzagy, vévody ze Sabbionetty, a babička slavné neapolské místokrálovny Anny Caraffy. Ať už dnes nahlédneme do jakýchkoliv zdrojů, budou právě tyto dvě informace tím prvním, co se o Isabelle Gonzagové dozvíme. Ve stínu svého otce a vnučky dlí do té míry, že jsou její vlastní osudy nejpodrobněji popsány v pracích zabývajících se právě Vespasianem a Annou Caraffou. Žádná samostatná práce o kněžně ze Stigliana doposud nevznikla. Byla přitom neméně působivou osobností. Dokazuje to právě i fakt, že se nebála zapojit do sporu, který se dotýkal nejvyšších pater tehdejší evropské politiky.

Isabella byla potomkem páru, který se v době definitivního stvrzení španělského vlivu v Itálii orientoval výhradně pro-habsbursky. Její otec Vespasiano Gonzaga byl šlechticem z významného italského rodu, jehož nemalé životní úspěchy byly od dob tzv. italských válek determinovány oddanou službou Karlu V.²⁰⁷ Byl jedním z prvních italských aristokratů, kteří se rozhodli pro loajalitu habsburskému domu a stali se v Itálii oporou nově nastoleného pořádku.²⁰⁸ Několik let strávil přímo na Pyrenejském poloostrově v těsné blízkosti Filipa II. S politickým systémem španělského krále, který si strategicky snažil naklonit obzvláště drobné italské aristokraty, byl Vespasiano celý život úzce spjatý.²⁰⁹ Odměny na sebe nenechaly dlouho čekat. Stal se postupně španělským grandem, nositelem řádu Zlatého rouna, místokrálem v Navaře a Valencii. Stejně jako tomu bylo v případě jiných italských šlechticů, španělský vliv se odrazil i na Vespasianových sňatcích. Jeho druhou manželkou se roku 1564 stala Anna d' Aragona, šlechtična pocházející z rodu, jenž byl nepřímě spojený se španělským králem. Ta mu také o rok později porodila dceru Isabellu, jediného potomka, který se dožil dospělosti.²¹⁰

²⁰⁷ Ugo BAZZOTTI - Daniela FERRARI - Cesare MOZZARELLI (eds.), *Vespasiano Gonzaga e il ducato di Sabbioneta [atti del Convegno, Sabbioneta-Mantova, 12-13 ottobre 1991]*, Mantova 1993. Dále také Ennio ASINARI, *Vespasiano Gonzaga Colonna 1531-159. L'uomo e le opere*, Sabbioneta 2001. Stručný přehled o osobnosti Nicola AVANZINI, *Gonzaga Vespasiano*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 57, 2001, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/vespasiano-gonzaga_%28Dizionario-Biografico%29/ [online].

²⁰⁸ Gianclaudio CIVALE, *La formazione e l'ascesa di Vespasiano Gonzaga Colonna, un principe italiano al servizio degli Asburgo (1540-1568)*, in: J. Martínez Millán - M. Rivero Rodríguez (eds.), *Centros de poder italianos en la Monarquía Hispana (siglos XV-XVIII)*, Madrid 2010, s. 163-206.

²⁰⁹ T. DANDELET – J. MARINO, *Spain*, s. 10.

²¹⁰ G. CIVALLE, *La formazione*, s. 193.

Když roku 1591 Vespasiano Gonzaga zemřel, měla jeho jediná dcera Isabella s posvěcením Rudolfa II. zdědit veškerý jeho majetek.²¹¹ Testament, který vévoda sepsal nedlouho před svou smrtí, je jasnou proklamací toho, že se Isabella měla stát pokračovatelkou jeho odkazu.²¹² O schopnostech své šestadvacetileté dcery zhostit se tohoto úkolu Gonzaga zřejmě nepochyboval. Organizací okázalého pohřbu, který byl obrovsky důležitý na reprezentativní i symbolické úrovni, pověřil jmenovitě ji samotnou. S ostatními mužskými příbuznými z rodu Gonzagů, který byl značně rozvětvený a v oblasti severní Itálie disponoval množstvím panství, zkrátka nijak nepočítala. Měla to být právě Isabella, kdo se měl stát vévodkyní ze Sabbionetty - státu, který byl celý život v centru Vespasianovy pozornosti, a do jehož zvelebení investoval mnoho prostředků a energie.²¹³

Vzhledem k tomu, že v této době byla již vdanou ženou, jako vykonavatel závěti byl na samém konci Vespasianova testamentu uveden její manžel Luigi Carafa. Vévoda mu také jako svému „nejmilejšímu zeti“ odkázal svou vlastní knihovnu, z čehož lze vyvodit, že spolu měli blízký vztah.²¹⁴ Proč volba manžela pro Vespasianovu jedinou dceru padla na příslušníka italské šlechty z okolí Neapole, a ne na španělského aristokrata, byť by takovou variantu Španělsko určitě uvítalo, se můžeme opět jen domnívat. Jisté je, že s Luigim Caraffou, knížetem ze Stigliana a vévodou z Mondragone, byla Isabella sezdána roku 1584. Jako jediná dcera vévody ze Sabbionetty byla enormně bohatou nevěstou. Rod Carafů della Stadera, jejichž rozsáhlá panství se rozkládala ve velké části jižní Itálie, si tímto svazkem výrazně polepšil. Isabella do manželství přinesla nejen nezanedbatelné věno, ale díky svému původu vyzdvihla rovněž Carafovu prestiž.²¹⁵

Svého vlastního silného postavení si byla zřejmě dobře vědoma. V dobových pramenech ji najdeme charakterizovanou jako „pravého pána domu“, ženu obdařenou schopností bystrého a pohotového úsudku.²¹⁶ O jejím muži oproti tomu najdeme zmínky vyzdvihující jeho bohatství

²¹¹ Angelantonio SPAGNOLETTI, *Feudatari imperiali nel sistema dinastico italiano (secoli XVI-XVII)*, in: Cinzia Cremonini – Riccardo Musso (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Roma 2010, s. 57.

²¹² Celé znění testamentu v Ireneo AFFÓ, *Vita di Vespasiano Gonzaga, Duca di Sabbioneta, e Trajetto, Marchese di Ostiano, Conte di Rodigo, Fondi Etc.*, Parma 1780, s. 111-124.

²¹³ Giuseppe CARACI - Clinio COTTAFI - Giuseppe PANTANELLI, *Sabbioneta*, in: *Enciclopedia Italiana*, 1936, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/sabbioneta_%28Enciclopedia-Italiana%29/ [online].

²¹⁴ Violetta FIORELLI, *Una viceregina napoletana della Napoli spagnola. Anna Carafa*, in: Letizia Arcangeli - Susanna Peyronel (eds.), *Donne di potere nel Rinascimento*, Roma 2008, s. 445-465.

²¹⁵ V. FIORELLI, *Una Viceregina*, s. 449.

²¹⁶ Antonio Ernesto DENUNZIO, *Anna Carafa*, in: Mirella Mafri (ed.), *Alla corte napoletana. Donne e potere dall'eta aragonese al viceregno austriaco (1442-1734)*, Napoli 2012, s. 189.

a neobyčejný půvab, ale zároveň i tendence věnovat se spíše umění než vyřizování rodinných záležitostí.²¹⁷ Podle těchto svědectví se lze domnívat, že Isabelle nechyběly ambice, odhodlání a ani příležitost ujmout se vedení domácnosti. Ve svém vlastním rodě koneckonců neměla o ženský vzor nouzi. Tetou a vychovatelkou jejího otce byla slavná Giulia Gonzaga, šlechtična disponující ve své době značným vlivem, obzvláště v umělecké a vzdělanecké sféře.²¹⁸ Byla to ona, která Vespasiana postrčila k výhodné službě habsburskému domu. Zatímco vévoda pobýval na Pyrenejském poloostrově, převzala Giulia do péče i jeho dcerku Isabellu. Vliv této renesanční ženy na dívce zřejmě zanechal své stopy. V dospělém životě se nebála ujmout vedoucí role a ve věci rodinné politiky rodu Gonzaga-Carafa si vymezila značný prostor k prosazování vlastních strategií.²¹⁹

Isabellina vůle se v nemalé míře projevila při vyjednávání sňatku jejího jediného syna Antonia, který byl s matčíným přispěním oženěn za vnučku papeže Klementa VIII., Elenu Aldobrandini. Tím kněžna dosáhla spojení s dalším významným italským rodem. Ve své snaze o zdůraznění rodinné prestiže tedy slavila úspěch. Přímo zasáhla také do podoby manželské smlouvy a její slovo zaznělo zejména při řešení výše Elenina věna.²²⁰ Pohyby majetku, útraty a veškeré ekonomické zájmy rodiny byly evidentně oblastí, kterou měla Isabella na zřeteli. Její postavení coby držitelky rodinné kasy se také projevilo, když tvrdě zasáhla do nezřízeného života svého syna. Antonioví, který se i v letech po uzavření sňatku oddával hrám a pití, utnula přístup k financím a odmítla splatit jeho enormní dluh.²²¹ Příběh dokresluje, že Isabellině vůli nedokázali zcela konkurovat ani manžel ani dospělý syn a dědic. Celá aféra měla bohužel tragický konec. Tvrdý postoj matky Antoniovův problém nevyřešil a zanedlouho poté byl mladík nalezen mrtev.²²²

Po smrti syna se pokračovateli rodu měla stát Isabellina vnoučata. Dědit bylo co, majetkově si knížecí pár ze Stigliana nevedl špatně. Do jejich držby spadaly rozlehlé oblasti v jižní Itálii²²³ a nezanedbatelnou roli hrálo i Isabellino dědictví po otci, tedy sabbionetské vévodství. Z dobových zmínek se o kněžnině hospodaření dá soudit, že se v oblasti financí snažila být velice rozvážná. Aby se vyhnula vynakládání přemrštěných částek spojených s životem

²¹⁷ Tamtéž.

²¹⁸ Guido DALL'OLIO, *Gonzaga Giulia*, in: *Dizionario Biografico degli Italiani*, vol. 57, 2001, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/giulia-gonzaga_%28Dizionario-Biografico%29/ [online].

²¹⁹ V. FIORELLI, *Una viceregina*, s. 450.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Onofrio MELVETTI, *Una viceregina napoletana Anna Carafa*, Torre del Greco 2018, s. 3.

²²² A. E. DENUNZIO, *Anna*, s. 189.

²²³ Antonio MOLFESSE, *I Proventi Fiscali del Principe di Stigliano (da un manoscritto del XVI secolo)*. Online dostupné z: <http://www.lucania.one/artistolucani/torremolfese/proventi/page27.htm>

v místokrálovské Neapoli, trávil většinu času na venkovském sídle Torre del Greco.²²⁴ Jako hospodářka vstupovala také do kontaktu se svými poddanými. Na ně byla dle svědectví jednoho z tehdejších neapolských kronikářů až tyranicky přísná.²²⁵ Byť trvale rezidovala mimo Neapol, snažila se zajistit si dostatečný přísun informací o společenském dění. Z dochovaných písemných pramenů je zřejmé, že udržovala čilou korespondenci s mnoha vlivnými osobnostmi z řad aristokracie i církve. Spolu se svým manželem také na jihu Itálie figurovali jako významní mecenáši a podporovatelé umění. S knížecím párem byly ve spojení i tak zářné osobnosti jako například Carravaggio.²²⁶

I s Isabelliným zjevným odhodláním a tvrdošíjností byla její snaha o udržení rodinného dědictví prakticky celoživotním trápením. Hned po Vespasianově smrti si na vévodův majetek začali dělat nároky mužští příbuzní z vedlejších větví rodu Gonzaga.²²⁷ Hrozba jejich vpádu na území Sabbionety zřejmě visela ve vzduchu už v době, kdy ve zdejší paláci Vespasiano ležel na smrtelné posteli a kdy se opevněné rezidenční město mělo z příkazu Luigiho Carafy zabezpečit vojenskou posádkou.²²⁸ Bylo zjevné, že se tito hypotetičtí dědicové se zněním vévodova testamentu nesmíří. Souhlas císaře Rudolfa II. k tomu, aby se Isabella stala univerzální dědičkou, ji od letitých sporů, které k její smůle nevedla jen s vlastními příbuznými, nijak neuchránil. Z lokálního dědického konfliktu se totiž časem stalo téma pro nejvyšší politickou scénu. Španělsko si velmi rychle všimlo, že toto malé vévodství, které se v danou chvíli dostalo do vratké pozice, tvoří důležitý nárazníkový pás mezi Milánkem a Mantovou.²²⁹ Sabbioneta měla zkrátka velký strategický význam. Konfrontace s císařskou a španělskou autoritou byla tedy pro Isabellu nevyhnutelná.

K soudním bojům o Sabbionetu musíme přičíst ještě jednu při, do níž se kněžna ze Stigliana vložila. V literatuře o tomto tématu mnoho zmínek nenajdeme, širší informace lze však těžít z archiválií uložených v Rodinném archivu Ditrichštejnů.²³⁰ Touto kauzou nebylo nic jiného než právě námi sledovaný spor o Piombino. O jak zapeklitou záležitost šlo, zejména kvůli

²²⁴ O. MELVETTI, *Una viceregina*, s. 11.

²²⁵ Giuseppe DE BLASIIIS (ed.), *Ruina di case napoletane del suo tempo scritta da d. Ferrante della Marra duca della Guardia*, in: Archivio storico per le provincie napoletane, XXV (1900), s. 355-386.

²²⁶ <https://www.latinacorriere.it/il-mecenatismo-dei-carafa-di-stigliano-conti-di-fondi-nella-storia-delloperaritrovata/> [online]

²²⁷ Raffaele TAMALIO, *Vespasiano Gonzaga Colonna*, in: Paolo Bertelli (ed.), *Costruire, abitare, pensare. Sabionetta e Charleville. Città ideali dei Gonzaga*, Mantova 2017, s. 130.

²²⁸ I. AFFÓ, *Vita*, s. 111.

²²⁹ Filomena VICECONTE, *Il duca de Medina de las Torres (1600-1668) tra Napoli e Madrid. Mecenasismo artistico e decadenza della monarchia*, Neapol 2011, s. 29. (disertační práce)

²³⁰ Jindřich OBRŠLÍK – Jan ŘEZNÍČEK – Vladimír VOLDÁN, *Rodinný archiv Ditrichštejnů (G 140). Inventáře a katalogy fondů Státního oblastního archivu v Brně*. Brno 1979.

množství pretendentů a problematičnosti tehdejší mezinárodně-politické situace, vypovídají předešlé kapitoly. Isabella Gonzagová se přesto rozhodla do sporu zapojit a připomenout v něm svá dědičná práva. Z jejího rodokmenu totiž vyplynulo, že jednou z jejích prababiček byla Beatrice Appiani, sestra Jacopa V. a teta Jacopa VI.²³¹ Považovala se proto za právoplatnou dědičku. Z této pozice sehrála v celé kauze neopominutelnou roli a za bránění rodinného dědictví byla ochotná obětovat množství peněz i energie. Plody úspěchu jí to ale nepřineslo. Jak víme, jméno Isabelly Gonzagové v čele Piombina nikdy nefigurovalo.

Pokud se podíváme na tyto spory dohromady, vyjde nám, že se kněžna ze Stigliana zapojila do dvou konfliktů, které měly velmi podobné rysy. V obou případech šlo o dědičné rozepře, jejichž předmětem byly státy zaujímající strategickou pozici na italském poloostrově. Obě kauzy se tak dočkaly pozornosti jak u královského dvora v Madridu, tak u císařského dvora ve Vídni. Třetím společným jmenovatelem bylo pro Isabellu Gonzagovou neštěstí, s nímž se v rámci obou sporů musela potýkat. Ani jedna z kauz pro ni totiž kýženým úspěchem neskončila. Sabbioneta jí sice v rukou formálně zůstala, ale reálně se vévodství dostalo pod kontrolu španělských vojenských jednotek.²³² Piombino, které ve stejné době zažívalo stejnou zkušenost, jí bylo císařským verdiktem odepřeno úplně.²³³

Tato zásadní zklamání pak v Isabelle zasela silnou proti-habsburskou nenávist, kterou na sklonku života naprosto otevřeně demonstrovala. Neskrývavě ji dala najevo, když bylo nutné vybrat ženicha pro její vnučku Annu. Tato dívka byla po smrti Isabellina syna i vnuka jedinou pokračovatelkou rodu a na jejím manželství tedy velmi záleželo. Vzhledem k tomu, že šlo o velmi bohatou dědičku, nadto s vynikajícím původem, byly její vdavky žhavým tématem v celé Itálii. Zejména pro neapolského místokrále, hraběte de Monterrey, který se snažil vmísit do jednání a dopomoci tomu, aby byl Annin sňatek dohodnut výhodně pro španělskou stranu. Isabella se tomuto tlaku vzpírala, jak jen mohla. Poté, co ji Španělé z jejího rodinného majetku uzmuli značnou část, se pochopitelně nemohla vyhnout obavám, aby se ke zbytku rodové držby dostali právě skrze její vnučku. Hlasitě odmítala, že by se Anna měla kdy provdat za Španěla.²³⁴ Místo toho se snažila prosadit nápadníka z řad domácích šlechty. V úvahu připadali například Taddeo Barberini²³⁵, synovec papeže Urbana VIII., nebo

²³¹ Rodokmen rodu Appiani, kde najdeme Beatrici i jejího manžela Vespasiana Colonna, dědečka Vespasiana Gonzagy dostupný v L. CAPPELLETTI, *Storia*, s. 450-451.

²³² T. DANDELET – J. MARINO (eds.), *Spain*, s. 121.

²³³ HHStA Vídeň, Italien staaten - Kleine staaten, kart. 11 „Mirandola-Saluzzo“, Piombino, fol. 27-29.

²³⁴ A. E. DENUNZIO, *Anna*, s. 191.

²³⁵ V. FIORELLI, *Una viceregina*, s. 456.

Giovanni Carlo de' Medici²³⁶, syn toskánského velkovévody Cosima II. a Marie Magdaleny Habsburské.

Poslední velká snaha Isabelly Gonzagové bránit rodinné zájmy na společenském kolbišti pro ni opět skončila nešťastně. Anna Caraffa byla roku 1636, nedlouho před babiččinou smrtí, provdána za Ramira Felipa Núñeze de Guzmán, vévodu z Mediny de las Torres. Isabelliny obavy ze španělského sňatku se tak naplnily. Byť se pro ni svatební veselí zřejmě rovnalo osobní tragédii, pro její vnučku Annu se toto manželství nakonec ukázalo jako velmi výhodné. Vévoda z Mediny de las Torres byl totiž mezi lety 1637-1644 pověřen úřadem neapolského místokrále. Anna se tak stala ve své rodné Neapoli místokrálovnou. Nové postavení jí přineslo nezanedbatelný mocenský vliv, který navíc podtrhovala svou provázaností s místní italskou šlechtou. V kulturním životě tehdejší Neapole byla nepřehlédnutelnou postavou, a šla tak ve šlépějích svých rodových předchůdkyň, včetně své babičky a vychovatelky Isabelly.²³⁷

Příbuzenství mezi Itálií a Moravou

Život Isabelly Gonzagové byl prodchnutý zarputilou snahou ubránit rodinný majetek. Úkol to byl více než obtížný. Kněžna narážela nejenom na velmocenské plány španělských Habsburků, se kterými zřejmě příliš nesouzněla, ale také na intriky znepřátelených příbuzných. Na druhou stranu to však byly právě příbuzenské vztahy, kterých mohla využít k získání pomoci.

Jeden konec Isabelliny příbuzenské sítě dosahoval až na Moravu, tak příhodně blízkou císařské Vídni. Člověk, se kterým zde byla spřízněna, byl navíc jedním z nejvlivnějších šlechticů a politiků císařského dvora, olomoucký biskup a kardinál, František z Ditrichštejna S kněžnou ze Stigliana byli vrstevníci a dělil je jen pětiletý věkový rozdíl. Zda se někdy viděli tváří v tvář, není jisté. Z Neapole se mnohým české země zdály jako prostor na druhém konci světa,²³⁸ a byť se Ditrichštejn několikrát do Itálie vydal, až do Neapole ho jeho cesty nikdy nezavály. Přesto v Rodinném archivu Ditrichštejnů najdeme pozůstatky jejich písemné

²³⁶ Roberta MENICUCCI, *Il viaggio di Maria Maddalena a Vienna. Politica e cerimoniale*, in: Giulia Calvi – Riccardo Spinelli (eds), *Le donne Medici nel sistema europeo delle corti. XVI-XVIII secolo*. Atti del convegno internazionale Firenze-San Domenico di Fiesole 6-8 ottobre, Firenze 2008, s. 269-282.

²³⁷ Skupina umělců a intelektuálů se kolem místokrálovniny shromažďovala v její slavné neapolské rezidenci Palazzo Don'Anna: Pietro BELLI (ed.), *Palazzo Donn'Anna. Storia, arte e natura*, Neapol 2018.

²³⁸ „Nemám zde nikoho, kdo by tam chtěl jet a byl vhodný, protože se všem zdá, jako by měli jet do Indie.“ („Io qua non ho nisuno che ci voglia andare che sia bono che li pare andare alle Indie.“) MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 58 (Torre del Greco, 5. září 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

komunikace, která se táhla několik let. Základnou jejich vztahu byla zejména shoda ve jménech předků, které na úrovni prarodičů sdílely jejich matky, Margarita de Cardona a Anna d' Aragona. Zcela zásadní roli pak hrál blízký vztah jejich otců, kteří se na rozdíl od Františka a Isabelly setkali hned několikrát.

Poprvé se cesty Adama z Ditrichštejna a Vespasiana Gonzagy střetly v šedesátých letech 16. století. Ditrichštejn stejně jako Gonzaga patřil ke šlechticům, kteří svůj život zasvětili službě rakouskému domu. Jejich první setkání proběhlo v Miláně, kudy Ditrichštejn projížděl na cestě z Rakouska do Španělska. Jako císařský hofmistr doprovázel mladé arcivévody Rudolfa a Arnošta, kteří měli léta svého dospívání strávit v Madridu pod dohledem Filipa II. Vespasiano se k nim na severu Itálie připojil a plavbu přes Středozemní moře absolvoval s nimi. Během této poutě a několika následujících let strávených ve Španělsku měl příležitost s oběma císařskými syny i s Ditrichštejnem navázat přátelské vztahy.²³⁹ S tímto rakouským šlechticem, který později získal mikulovské panství, měl Gonzaga mnoho společného. Sdíleli stejné vyznání, oba inklinovali ke Španělsku a oba pojalí za manželku španělskou šlechtičku.²⁴⁰

Když na začátku sedmdesátých let 16. století Ditrichštejn získal majetky na Moravě, byl to právě Vespasiano Gonzaga, kdo po něm ve Španělsku převzal dohled nad mladými arcivévody.²⁴¹ Po několika letech, když se z jednoho z mladíků stal císař Rudolf II., se jejich cesty střetly znovu. K setkání došlo u císařského dvora v Praze. Italský vévoda se sem roku 1580 vydal po smrti svého jediného syna, kdy začalo být jasné, že mužského dědice se mu už nejspíš nedostane. Chtěl Rudolfa II. osobně požádat, aby se jeho univerzální dědičkou mohla stát jeho jediná dcera Isabella. O svém úmyslu přijet do střední Evropy dal písemně vědět právě Ditrichštejnovi, který mu byl v době pobytu společníkem.²⁴² Nebylo to však naposled, kdy se Vespasiano ocitl v Čechách. Roku 1588 do Prahy dorazil znovu. Tentokrát byl vyslán k řešení diplomatického problému, jenž radikálně zasáhl do císařových vztahů s Polskem.²⁴³

²³⁹ G. CIVALE, *La formazione*, s. 194.

²⁴⁰ Rodokmen znázorňující jejich příbuzenství je k nalezení na konci práce jako příloha č. 4.

²⁴¹ G. CIVALE, *La formazione*, s. 194.

²⁴² Nuncius Malaspina dal o komunikaci Gonzagy a Ditrichštejna vědět do Říma kardinálu Galliovi 12. dubna 1580. Alexander KOLLER, *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken 1572-1585. Nuntiatoren des Orazio Malaspina und des Ottavio Santacroce. Interim des Cesare Dell'Arena (1578-1581)*, Tübingen 2013, s. 290-291.

²⁴³ B. CHUDOBA, *Španělé*, s. 143.

Měl nesnadný úkol vyjednat propuštění arcivévody Maxmiliána III. z polského zajetí. Starý přítel Adam z Ditrichštejna mu byl v této úloze opět spojencem.²⁴⁴

Pokud vezmeme v potaz, jak provázané byly osudy jejich otců, můžeme se domnívat, že se Isabella a František vzájemně pokládali za pevnou součást širší rodiny. V několika dopisech kněžna Ditrichštejna poněkud nadneseně nazývá „pánem rodu“.²⁴⁵ Vzhledem k tomu, že byl její moravský příbuzný tak vlivnou osobností, s rezidencí tak blízko Vídní, neexistoval nikdo příhodnější, kdo by se u císařského dvora mohl stát jejím přímluvcem.

Boj o Piombino za pomoci kardinála Ditrichštejna

V Rodinném archivu Ditrichštejnů dnes ve složce s titulkem „Principessa di Stigliano“ najdeme šedesát dopisů. O kompletní počet zpráv, které kněžna kardinálovi odeslala, s určitostí nejde. Prvním dochovaným je list z roku 1617, kde Isabella poprvé žádá o přímluvu u císaře, a po něm následují dopisy až z roku 1621. Složku pak uzavírá dopis datovaný roku 1631. Nejintenzivnější komunikace ze strany kněžny probíhala mezi lety 1623-1624, což časově koresponduje s obdobím, kdy se kauza Piombino znovu otevřela a kdy císař vyřkl definitivní rozsudek. Po nezdaru, jaký kněžna v soudním sporu zakusila, počet jejích dopisů týkající se Piombina klesal. V pozdějších letech Ditrichštejnovi zaslala už jen několik zpráv vcelku formálního ražení.

Ze zmíněného pramene lze jen obtížně vyčíst, kdy přesně se Isabella rozhodla zapojit do boje o Piombino a, anachronicky řečeno, nastoupit tak do rozjetého vlaku. S pomocí jednoduchých počtů je zřejmé, že se o své dědictví přihlásila, když jí bylo více než padesát let, což samo o sobě vyvolává otázku, proč se odhodlala až takto pozdě. Kauza se koneckonců táhla už od přelomu století. Ditrichštejnovi podala jen úsečné vysvětlení, a sice že ji zpozdilo shromažďování potřebných dokumentů, které se jí někteří příbuzní dlouho zdráhali poskytnout.²⁴⁶ Vedle příbuzných Isabellino odhodlání brzdil i její manžel Luigi Carafa, který se na celou soudní při díval velmi skepticky. Jeho síla vzdorovat však evidentně s lety slábla, a nakonec manželce ustoupil.²⁴⁷ Další z řady obtíží pak bylo určení vhodného advokáta, který

²⁴⁴ Giancarlo MALACARNE, *Guglielmo Gonzaga, Vespasiano Gonzaga, Adam von Dietrichstein. Tre uomini, una storia*, in: *Civiltà mantovana*, XXVIII (1993), s. 41-55.

²⁴⁵ „Padrone di questa casa“. MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 142. (Torre del Greco, 26. července 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁴⁶ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 92-93 (Torre del Greco, 3. června 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁴⁷ „È trenta anni che doveva essere mio questo stato ma chi ha martio ha padrone. Lui sempre se n'ha burlato e non ci ha voluto attendere o per farne dispetto o per altro caggione. ... che pero supplico Vostra Signora

by kněžnu u císařského dvora způsobile zastoupil. Najít někoho, kdo by byl ochoten vydat se na výpravu z domovské Neapole až za Alpy, jí přišlo nemožné, jelikož „to tu považují za cestu na smrt.“²⁴⁸ Jedna z hlavních proseb, se kterými se na Františka z Ditrichštejna opakovaně obracela, se proto týkala výběru vhodného právníka z kardinálova okolí.

Co se týče Ditrichštejnova přístupu k celé kauze, explicitní vyjádření by nám mohly poskytnout dopisy, které Isabelle sám zasílal nazpět. Ty však bohužel nejsou k dispozici a vzhledem k rozsáhlým škodám, které státní archiv v Neapoli utrpěl během druhé světové války, je dost dobře možné, že se vůbec nedochovaly.²⁴⁹ Jisté je, že se hned zpočátku snažil své příbuzné vyhovět a zručného právníka jí zajistit. O tom svědčí dvě další složky z Rodinného archivu Ditrichštejnů, které obsahují zprávy, jež kardinálovi zasílali právě jím pověřeni advokáti. Těmi byli Claudio Sorina, olomoucký kanovník, a Biagio Grasso.²⁵⁰ Vedle kardinála samotného hráli tito vzdělanci obrovsky důležitou roli, jelikož se trvale pohybovali v okolí císařského dvora a měli tak přístup k informacím z jednání.

Pro Ditrichštejna bylo dozajista velkou úlevou, když ho Isabella ujistila, že je více než ochotna veškeré výdaje bez okolků platit.²⁵¹ Šlo zde zejména o mzdy advokátů, které měly být vypláceny pravidelně, a pokrytí dalších nákladů spojených s jejich prací. Z dopisů vyplývá, že kněžna zaslala do kardinálových rukou opravdu nemalé částky, pohybující se v řádu několika tisíc dukátů.²⁵² Svou schopnost a vůli platit zdůrazňovala nejen Ditrichštejnovi, ale také v její přímé písemné komunikaci s právníky, kterým jako motivaci slibovala velmi vysokou odměnu, pokud soudní spor vyhraje.²⁵³ Ve skutečnosti byl však převod peněz z jihu Itálie do střední Evropy doprovázen značnými těžkostmi. Nelze

Illustrissima che di questa causa scriva a me e faccia capitale di me che da me esce ogni cosa. E quando lui fa qual che litera sono io che cella fo fare e pare che adesso che vede che tutti li dicono che é cosa tanto chiara e gioco di poca tavola pare che ce habbia un poco aprerti gli occhi che prima non ne voleva sentire parola.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 136-137 (Torre del Greco, 2. července 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁴⁸ „...si tengono d'andare a morire.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 92-93 (Torre del Greco, 3. června 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁴⁹ Andrea CAPACCIONI - Ruggero RANIERI (eds.), *Le biblioteche e gli archivi durante la seconda guerra mondiale. Il caso italiano*, Bologna 2007, s. 411-413.

²⁵⁰ Jindřich OBRŠLÍK - Jan ŘEZNÍČEK - Vladimír VOLDÁN (eds.), *Rodinný archiv Ditrichštejnů 1222-1944. Sv. 1*, Brno 1979.

²⁵¹ „Delli denari che se mandaranno da spendere per questa causa Vostra Signoria Illustrissima si haverà da disporre a sua volonta come prattico del paese e di quella corte.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 136-137 (Torre del Greco, 2. července 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵² „Sono ormai doi mesi che li mandai tutte le scritte ... con una rimessa di mille ducati di questa moneta.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 3-4. (Torre del Greco, 10. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵³ Tamtéž. „Tutti quelli che me aiutavano vedrano quanto é grande l'animo mio.“

nepřipomenout ekonomický úpadek Neapole, trvající po celé 17. století. Kněžna ze Stigliana byla svědkem několika devalvací měny, které Neapolí otřásl v letech 1617, 1618 a 1620.²⁵⁴ Stav jejích financí i možnost realizace transakcí tyto události neblaze ovlivnily. Kardinálovi se svými problémy několikrát světila.²⁵⁵ Pro transfer peněz kněžna několikrát využila služeb Ditrichštejnova římského agenta Olivieriho.²⁵⁶

Ačkoliv postrádáme Ditrichštejnova vlastní slova, je zřejmé, že se ani v tak zapeklité kauze nezdráhal podat kněžně ze Stigliana pomocnou ruku. Příbuzenský vztah, který ho k Isabelle Gonzagové poutal, měl koneckonců neopominutelnou váhu. Jejich rody byly propojené a prestiž jednoho byla úzce navázána na prestiž druhého. Z tohoto pohledu byl jejich cíl v podstatě společný. Tkvěl v získání spravedlnosti při bránění rodinného majetku. Kněžna na Ditrichštejnovu pomoc velmi spoléhala a až přepjatě mu opakovala, že „po Bohu závisí spravedlnost a dobrý konec této kauzy jen na vaší přízni a pomoci“.²⁵⁷

Jejich spolupráci na dálku proto velmi prospívalo, že měla potenciál být oboustranně výhodná. Nepopiratelnou výhodou kardinálova příbuzenství s italskou kněžnou bylo zázemí, které mu mohla poskytnout přímo v Itálii. V Neapoli se sice osobně nikdy neoctl, ale na italské půdě stanul několikrát. Když v roce 1623 podniknul římskou cestu na konkláve, aby zde odevzdal svůj hlas, Isabella mu s několika záležitostmi na dálku pomohla. Svědčí o tom její dopisy. Kvůli nesnesitelnému horku nechala Ditrichštejnovi doručit velký stan („padiglione“), aby mohl prodlévat ve stínu. Dále mu jeho pobyt zpříjemnila zasláním několika krabic sladkostí, vína a sirupů.²⁵⁸ Velmi mu také usnadnila cestování, když mu na výpravu zpět domů zajistila muly a nosítka.²⁵⁹

Ústředním tématem Isabelliných dopisů, ať už je kardinálovi zasílala do Říma, Vídně či na Moravu, však pokaždé bylo Piombino. Její velkou starost o výběr vhodného advokáta

²⁵⁴ J. P. COOPER (ed.), *The New*, s. 38.

²⁵⁵ „Qua le monete son ridotte che le chiamano zanette e valono cinque gram l'una et alli cambii se ce perde sessanta per cento et nelli mando doi per mostra.“ Nebo z 29. srpna 1623. „Se qua ce fossero denari non accaderia darli questo travaglio ma non ce sono denari et vi é tanto danno perché di cento se n'haverriava cinquanta.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 3-4. (Torre del Greco, 10. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵⁶ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 60-61. (Torre del Greco, 26. prosince 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵⁷ „...dopo i dio é la mia giustizia il bono esito di questa causa lo spero solo dal favore e protettione di Vostra Signoria Illustrissima.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 41-42. (Torre del Greco, 29. srpna 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵⁸ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 56 (Torre del Greco, 18. srpna 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁵⁹ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 38-39 (Torre del Greco, 13. listopadu 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

Ditrichštejn vyřešil pověřením Claudia Soriny.²⁶⁰ Tohoto muže, rytíře původem z Mantovy, osobně znal. Byl totiž kanovníkem v jeho olomoucké diecézi. Pro svou úlohu byl také dostatečně vzdělaný a politicky obratný. Když vyslyšel kardinálovo přání a vzal na sebe břímě Isabelliny obhajoby, stal se kněžně nejdůležitějším spolupracovníkem. Bylo na něm, aby její dědické nároky ve Vídni představil a s dostatečně průkaznými listinami dosáhl úspěchu.

Isabella ho svými shromážděnými dokumenty ihned zásobila. Zdaleka nejzásadnější význam měl její rodokmen, v němž bylo na úrovni prababiček zapsáno jméno Beatrice Appiani. Mělo jít o nesporný důkaz, že je praprapravnučkou sestry Jacopa IV., a tedy pretendenkou, která svůj původ odvozuje od legitimních vládců. Tento fakt považovala za své „eso v rukávu“ a byla přesvědčena, že její rodokmen bude naprosto stačit, aby všechny ostatní kandidáty zastínila. Byla si jista, že právo stojí na její straně. Utrzovalo ji v tom, že Carlo Appiani spolu se svými syny Belisariem a Annibalem pocházeli z vedlejší větve rodu a dosavadní paní Piombina, Isabella Appiani, vévodkyně z Bracciana, byla pravnučkou levobočka. Zároveň zaúkolovala Sorinu, aby sehnal kopie rodokmenů předložených od ostatních zúčastněných. Při kontrole rodokmenu Isabelly Appiani zjistila, že větev její prababičky Beatrice je tam označena za vymřelou.²⁶¹ Notně ji to pobouřilo. Ditrichštejna v dopisech opakovaně žádala, aby se postaral o to, že se císař dozví celou pravdu. Předpokládala, že s kardinálovou přímlovou a pádnými důkazy bude její cesta k vítězství krátká a snadná.²⁶²

Na kněžnině straně koneckonců nestál jen František z Ditrichštejna. Mezi jejími příbuznými, kteří měli dosah k císařskému dvoru, nebo se u něj nejlépe sami pohybovali, bylo několik dalších zvučných jmen. Osoby, se kterými byla kněžna ve spojení, byly ve velké většině blízké papežskému prostředí. Včetně kardinála Ditrichštejna to často byli lidé přínáležející do „aldobrandinovské“ klientelní sítě. Isabella tak například komunikovala s Pietrem Aldobrandinim, vévodou z Carpineta.²⁶³ Tento mladý muž byl bratr její snachy, Eleny Aldobandini. Na počátku dvacátých let 17. století sám působil ve střední Evropě, jelikož byl

²⁶⁰ Tomáš PARMA, *Přehled olomouckých kanovníků v době episkopátu kardinála Ditrichštejna a jeho pramenná základna*, Studia Theologica 8, č. 2, 2006, s. 62-79. Autor zde uvádí, že Sorina byl kanovníkem od roku 1611, roku 1642 se stal arcijáhnem jak v Olomouci, tak v Mantově.

²⁶¹ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 1-3 (Torre del Greco, 16. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁶² „... é cosa tanto chiara e gioco di poca tavola“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 136-137 (Torre del Greco, 2. července 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁶³ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 138 (Torre del Greco, 3. května 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

pověřen velením pluku papežských vojáků, který tehdy operoval i na Moravě.²⁶⁴ Dalšími osobnostmi byli i nunciové. V Isabelliných dopisech najdeme například jména Ascania Gesualda nebo Carla Carafy.²⁶⁵ To byl ostatně rodilý Neapolitán a pocházel ze stejného rodu jako Isabellin manžel Luigi, byť z vedlejší větve Carafů della Rocella.

Představy o Ditrichštejnově pomoci měla kněžna jasně a v dopisech mu je s energičností sobě vlastní napřímo vylíčila. Zároveň svými slovy prokazovala, že má dostatečný přehled o tehdejší politické situaci nejen v Itálii, ale celé Evropě. Kardinál měl Ferdinandu II. sdělit, že jedinou legitimní dědičkou Piombina je ona sama, a nejlépe mu navrhnout, aby tuto zprávu předal skrze vlastní dopis španělskému králi.²⁶⁶ Zároveň ho prosila, aby u dvora připomenul, kdo byl Isabellin otec a jak věrně během svého života sloužil habsburskému domu. Jmenovitě vzpomínala císaře Rudolfa II., k němuž měli Vespasiano Gonzaga i Adam z Ditrichštejna blízko. Měl také upozornit, že pro katolického krále bude zdaleka nejlepší, pokud se Piombino dostane do jejích rukou. Tzv. *dissimulatio* či poníženého tónu v Isabellině psaném projevu příliš nenajdeme. Z téměř každé věty číší přímot a obrovská cílevědomost. Servítka si nebrala do té míry, že dokonce vévodský pár z Bracciana obvinila ze spolupráce s Francouzi.²⁶⁷

Španělský král disponoval právem investitury od roku 1621 a rozhodnutí o příštím pánu Piombina bylo tedy právně i v jeho gesci. Pro celou kauzu znamenal tento císařský ústupek zásadní přelom. Isabella se o změně dozvěděla ze Sorinova hlášení a v dopise Ditrichštejnovi své pocity zcela upřímně označila jako „nelibost“.²⁶⁸ Její reakce nám může napovědět, že Isabellino vnímání španělské moci už v této chvíli nebylo příliš pozitivní. V kauze Piombino to byl samozřejmě zásadní problém. Mezi vhodnými kandidáty mohly s přihlédnutím

²⁶⁴ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 3 (Videň, 25. prosince 1621), Carlo Carafa kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁶⁵ „Io li habbia scritto tre altre volte per via di Monsignor Nuntio Gesualdo.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 92-93 (Torre del Greco, 3. června 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁶⁶ „E sarria che Vostra Signora Illustrissima facesse vedere a Sua Maesta come sono io sola legitima erede di quel stato e che di coscienza non me si puo levare e darlo a bastardi. Et fatta capace di questo Sua Maesta Cesarea suplicarla che scriva al Re dicendoli che havendo visto che io sono la vera erede di questo stato non potra come Signor giusto levarmelo.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 3-4. (Torre del Greco, 10. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁶⁷ Tamtéž. „Li faccia sapere anchora che e meglio per Sua Maesta Cattolia che sia mio perche essendo mio é suo per havere tanto gran stato sotto il suo real dominio ma s'è di Bracciano ne puo cacciare li spagnuoli quando vole che non ha che perdere e sempre é stata francese tutta la casa sua.“

²⁶⁸ „Ho sentito disgusto grande che Vostra Signoria Illustrissima sia partito dalla corte et che l'investitura dell stato di Piombino Sua Maesta Cesarea l'habbia data al Re di Spagna con facolta di poterne subinvestire chi giudicara.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 100-102. (Torre del Greco, 2. března 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

ke španělským strategiím figurovat pouze osoby, které byly slovem i činem věrně oddáni službě Španělsku. Ditrichštejn obtížnost Isabelliny situace zřejmě od počátku vnímal. Oznámil jí, že teď, když byl investiturou pověřen španělský král, považuje případ za beznadějný.²⁶⁹

Kardinál na rozdíl od kněžny ze Stigliana věděl, jak to u císařského dvora chodí, a měl o dost realističtější představu, čeho je možné v soudním sporu dosáhnout. Isabellu, která se vášnivě oháněla pravdivostí svých nároků, se snažil v jejím zápalu mírnit. Upozornil ji, že vedle spravedlnosti musí také doufat, že ji obě koruny považují za dostatečně vhodnou.²⁷⁰ Kněžně svými pochybami nedělal radost. Svým ostrým jazykem mu odpověděla, že jejich veličenstva přece nemohou chtít „ztratit duši“ tím, že by odebrali léno právoplatné dědičce a svěřili ho Orsiniům.²⁷¹ Také kanovník Sorina ve Vídni brzy zjistil, že na sebe vzal vzhledem k okolnostem těžké břemeno. Zpočátku Isabellu informoval, že pokud bude prokázán její legitimní původ a že léno mohou dědit ženy, zvítězí nad vévodkyní, všemi ostatními Appiani i nad říšskou státní pokladnou („fisco imperiale“), do níž Piombino propadlo.²⁷² Později evidentně přestal být natolik pozitivní a kněžna si na jeho služby začala stěžovat. Vzhledem k tomu, že očekávala rychlý spád událostí, který ovšem nenastal, obviňovala kanovníka z nedostatečné aktivity. Během dalších měsíců dokonce nabyla přesvědčení, že je Sorina podvodník a ve skutečnosti obhájuje jednoho z jejích rivalů.²⁷³ Od poloviny roku 1622 pak kanovník Ditrichštejna i Isabellu žádal, aby z něj tíhu tohoto případu sejmuli.²⁷⁴

Jaké kroky kardinál v rámci příbuzenské pomoci reálně podnikl, je těžké vypátrat. Z korespondence prosvítá, že i v zasílání odpovědí zpět do Neapole nebyl úplně pohotový. Kněžna si několikrát posteskla, že od něj už drahnou dobu nedostala žádný dopis.²⁷⁵ V momentech kardinálova dlouhého mlčení se neváhala obrátit na nuncia Carafu, který pak

²⁶⁹ „Vostra Signoria dica che essendone investito Sua Maesta Cattolica habbia il negotio per desperato.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 1-3 (Torre del Greco, 16. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷⁰ Tamtéž. „...come dice poi che tanto l'una Maesta quanto l'altra hanno de amministrare compimento di giustitia alle mei raggioni et oltra alla giustitia ne devo sperare ogni gratia per essere tanto bene merita dell'una e l'altra corona.“

²⁷¹ Tamtéž. „Credo che ne una ne altra measta tanto santi vogliono perder l'anima per dare il stato alli Orsini e alla Binasca per levarlo a me.“

²⁷² MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 136-137 (Torre del Greco, 2. července 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷³ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 64-65 (Torre del Greco, 12. září 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷⁴ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 70-74 (Torre del Greco, 15. srpna 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷⁵ „Sono ormai doi mesi ... non havendo avuto mai risposta.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 3-4. (Torre del Greco, 10. prosince 1621), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

na její přání Ditrichštejna upozornil, že kněžna čeká na odpověď.²⁷⁶ Důvod těchto prodlev mohl spočívat v tom, že byl kardinál v danou dobu velmi zaneprázdněný. Po potlačení stavovského povstání, kdy se z Vídně vrátil na Moravu a ve víru války ho zde čekalo velké množství práce. Vysvětlení to ale není dostačující. Z Isabelliných zarmoucených slov vyplývá, že během svých vídeňských pobytů se Ditrichštejn zdráhal s císařem o Piombinu promluvit.²⁷⁷ Z jiných příkladů však víme, že u dvora dovedl být přímluvcem velmi houževnatým a vytrvalým.²⁷⁸ Otázkou tedy zůstává, nakolik v případě Isabelly sám chtěl a nakolik býval mohl.

Je známo, že František z Ditrichštejna vynikal svou schopností obstarat si dostatek informací ze společenského i politického dění, a dozajista tomu tak bylo i v případě kauzy Piombino. Od Vídně a míst, v nichž se tato problematika diskutovala, nebyl ostatně nijak daleko. Zprávy mohl získávat z několika zdrojů. Věcí se soustavně zabývali členové říšské dvorské rady i tajné rady, s nimiž byl v kontaktu. K tématu neměli lhostejný přístup ani papežští nunciové. Eminentní zájem na směřování celé kauzy měl však pochopitelně španělský vyslanec spolu se svými nejbližšími spolupracovníky. Nejvlivnějším z nich byl kníže Jan Oldřich z Eggenbergu, předseda zmíněné tajné rady. Ditrichštejn byl rovněž klientem španělského krále a v pro-španělské skupině u císařského dvora se mu tradičně připisuje místo. O celé kauze i jejím mezinárodním rámci si mohl pohodlně udržovat přehled. Je vcelku pravděpodobné, že dokázal odhadnout situaci a věděl, že v roli potenciálního přímluvce kněžny ze Stigliana, která španělskou favoritkou nikdy nebyla, má svázané ruce.

Kanovník Sorina musel v červenci 1622 Ditrichštejna i kněžnu ze Stigliana upozornit, že problémem bude samotné přijetí nového pretendenta do již probíhajícího soudního procesu.²⁷⁹ Kněžna tento povzdech pokládala za zcela nesmyslný. Jako původ komplikací opět viděla spíše Sorinovy nedostatečné schopnosti než cokoli jiného. V odhadu kanovníkových kompetencí se ale mýlila, byl naopak schopný dostatečně. Sorina si dovedl na kauzu utvořit

²⁷⁶ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/136, fol. 23. (Vídeň, 26. března 1625), Carlo Carafa kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷⁷ „Tutta volta sto molto afflitta che Vostra Signoria Illustrissima sia partito dalla Corte senza havere mai parlato a Sua Maesta di questa mia giustitia.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 106 (Torre del Greco, 15. března 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁷⁸ Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kúri. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011, s. 330-331. Rubén GONZÁLEZ CUERVA, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio. The 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624-1629)*, in: *Teatrum Historiae* 23, 2018, s. 122.

²⁷⁹ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 131-133 (Torre del Greco, 22. července 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

střízlivý názor, podložený informacemi z několika zdrojů. V dopise kardinálovi poukázal na fakt, že říšská dvorní dvorská rada je až chronicky neochotna cokoliv ve věci Piombina rozhodnout. Předpokládal obtíže a dlouhou dobu čekání, než se říšská dvorní rada vůbec sejde, aby si Isabelliny nároky z jeho úst vyslechla. „Mezi zuby“ nejmenovaného člena dvorského rady vyčetl, že se rada toto grémium jen velmi nerado bude zabývat dalším kandidátem, když se spor táhne tak dlouho a když navíc císař vyhlásil, že chce už konečně vynést rozsudek.²⁸⁰

Hned na počátku tedy Isabella narážela na několikerá úskalí. Politické pozadí celé kauzy bylo ožehavé a dědické nároky dosavadních pretendentů tvořily nejasný spletenec, jehož rozplétání bylo zdoluhavým procesem. Téměř všemi dopisy prostupuje Isabellina nespokojenost s vývojem celé kauzy. Čas ubíhal a její finanční investice spolu s nadějným očekáváním se stále neproměňovaly v plody úspěchu. Doufala „napnutá jako struna“²⁸¹, že její dědické nároky budou ve Vídni co nejdříve vyslyšeny. Advokáti ji však namísto radostných zpráv psali žádosti o další a další potřebné peníze.²⁸² Ditrichštejnovi se svěřovala se svým zármutkem a prosila ho, aby splnil svůj slib a zapůsobil v její prospěch tam, kde je třeba.²⁸³

Zdaleka největší obavy měla kněžna ze Stigliana ze své úhlavní rivalky Isabelly Appiani, vévodkyně z Bracciana. Nevrlost vůči ní a jejím nárokům na Piombino lze vyčíst z každého dopisu, v němž „Binascu“ zmiňuje. Byla to právě vévodkyně, která léno od roku 1611 držela ve svých rukou a Isabella Gonzagová v tom ze své pozice nemohla nevidět bezpráví. S ostrostí sobě vlastní Ditrichštejnovi psala, že není možné, aby Piombino bylo přiznáno osobě, jejíž původ se odvíjí od „bastarda“.²⁸⁴ Jím nemyslela nikoho jiného než Isabellina otce Alessandra Appianiho. Šlo o nelegitimního syna Jacopa VI., který byl však císařem Ferdinandem I. oficiálně uznán.

Ve sporu o Piombino Isabella Appiani zdaleka nestála sama. Měla za sebou silnou oporu, která značně napomohla tomu, že byla během kauzy už deset let favoritkou. Jak bylo připomenuto v minulé kapitole, velmi k jejímu úspěchu přispěl španělský původ její matky

²⁸⁰ Tamtéž.

²⁸¹ „Sto attaccata alla corda e sperando...“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 138 (Torre del Greco, 3. května 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁸² MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 128-129 (Torre del Greco, 5. dubna 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁸³ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 131-133 (Torre del Greco, 22. července 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁸⁴ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 68-69 (Torre del Greco, 9. června 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

Isabelly Mendozy, prvního manžela (a zároveň strýce) Giorgia Mendozy a rodová spřízněnost se zásadními osobami španělské správy, jakou byl například milánský místodržící Juan de Mendoza y Velasco, markýz de la Hinojosa. V roce 1622 však došlo ke zvratu. Isabella Appiani se po ovdovění znovu provdala. Jejím druhým manželem se stal Paolo Giordano Orsini, vévoda z Bracciana. V manželské smlouvě, kterou oba podepsali v lednu 1621 v Janově, bylo stvrzeno, že celé Piombino přejde do vévodových rukou.²⁸⁵ Od této chvíle se právní spory, které dosavadní paní Piombina řešila, staly zároveň právními spory Orsiniů, starého a významného italského rodu, který měl po staletí nemalý vliv. Paolo Giordano velmi stál o titul říšského knížete, a hlavně mohl skrze držbu tohoto léna konsolidovat část rodinných ekonomických problémů.²⁸⁶ Díky němu tak na straně Isabelly Appiani přibylo několik silných podporovatelů a na průběhu kauzy se tato změna samozřejmě promítla.

Velké obavy měla kněžna ze Stigliana, když se během roku 1623 dozvěděla, že se do Vídně chystá přijet kardinál Alessandro Orsini, bratr vévody z Bracciana a nový švagr Isabelly Appiani.²⁸⁷ Bylo jí jasné, z jakého důvodu chce cestu z Itálie k císařskému dvoru podniknout. Otázkou však zůstávalo, jak kardinálova přítomnost zapůsobí na rozpoložení císařských ministrů a jak moc se mu povede soudní při ovlivnit. Ačkoliv si nebyla jistá, Ditrichštejna nezapomněla ubezpečit, že na něj spoléhá, protože je „kardinálem většího významu a kvalit než Orsini a Jeho císařská výsost mu důvěřuje a velmi si ho váží.“²⁸⁸ Orsini v létě 1623 do Vídně skutečně přijel. K Isabellině smůle se však ve stejnou dobu Ditrichštejn chystal naopak vycestovat do Itálie. Vydal se tam během července kvůli konkláve.²⁸⁹ Nemohl ji tedy o Orsinioho přítomnosti u císařského dvora nijak informovat a ani zasáhnout v její prospěch. Alessandro Orsini se tenkrát kvůli rodinnému úkolu, který spočíval právě v jednání o Piombinu, své možnosti zvolit nového papeže vzdal. Byl jediným čistě italským kardinálem, který se tehdejšího konkláve nezúčastnil.²⁹⁰

²⁸⁵ Kopii zaslala kněžna ze Stigliana Ditrichštejnovi. MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, Capitoli del casamento tra li Eccellentissimi signori Duca di Bracciano et Principessa di Piombino.

²⁸⁶ Francesca Laura SIGISMONDI, *Lo Stato degli Orsini: Statuti e diritto proprio nel Ducato di Bracciano*, Řím 2013, s. 37.

²⁸⁷ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 68-69 (Torre del Greco, 9. června 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁸⁸ Tamtéž. „...havendo io anchora un cardinale di maggior valore dell'Orsino e qualita al quale la Maesta dell'Imperatore crede et osserva tanto.“

²⁸⁹ T. PARMA, *František*, s. 174.

²⁹⁰ *Conclave of July 19 to August 6, 1623 (Urban VIII)* [online], dostupné z: <https://cardinals.fiu.edu/conclave-xvii.htm#1623> [cit. 8. 9. 2021]

V Římě se však Ditrichštejn snažil být své příbuzné nápomocný. Z Isabelliných dopisů vyplývá, že se během svého italského pobytu pokoušel najít přímo vhodného a schopného obhájce. S dosavadními advokáty Claudiem Sorinou a Biagiem Grassim byla kněžna hrubě nespokojená. Kardinálu Ditrichštejnovi se však v hledání nijak nedařilo. Kněžna ho pak naléhavě žádala, aby se alespoň postaral o to, že se v kauze u císařského dvora nepokročí, dokud se pro ni nenajde dobrý advokát. Předpokládala, že se o mírné zdržení kardinál zasadí u císaře.²⁹¹ Ve stejnou dobu byl však František z Ditrichštejna stále v Itálii, čímž se celá situace komplikovala. Ve Vídni se v jednáních o Piombinu pokračovalo, přičemž Isabelliny požadavky tam nebyly tlumočeny tak důrazně, jak by si sama představovala. Kardinálovi psala s obavami, že za těchto okolností spor určitě prohraje.²⁹²

Ditrichštejn nebyl jedinou osobou, se kterou Isabella kvůli dění ve Vídni udržovala písemnou komunikaci. Několik dopisů si vyměnila také se vzpomínaným nunciem Carlem Carafou, na kterého ji kardinál po dobu své nepřítomnosti u císařského dvora odkázal. Nuncius Ditrichštejnovi slíbil, že bude kněžně sloužit, jako by šlo o jeho vlastní spor.²⁹³ I on však cítil skepsi. Stejně jako kanovník Sorina vyzoroval, že mezi ministry nepanuje velká chuť dosavadní kauzu ještě více zkomplikovat připuštěním nového pretendenta. Kněžna věděla, že se musí ve Vídni domoct výraznějšího zastání. Neváhala se proto ve věci svých nároků na Piombino obrátit také na novou císařovnu. Ve styku s Eleonorou Gonzagovou se Isabella evidentně snažila využít jejich společného gonzagovského původu. Ditrichštejnovi se svěřila se svou nadějí, že „stejně jako královna Ester byla přímluvkyní za svůj národ, který zachránila, bude i Její veličenstvo přímluvkyní za svůj rod a svoji krev.“²⁹⁴ Císařovna se snažila vzít její prosby vážně, a dokonce kněžnu v jedné ze svých odpovědí ujistila, že se jí sama pokusí najít vhodného advokáta. V Isabelle tato zpráva vzbudila nadšení.²⁹⁵ Carafa si však později v dopise Ditrichštejnovi neodpustil pochyby, že by císařovna dovedla jednání o

²⁹¹ „...la suplico a volere interponere l'autorita sua con la Maesta dell'Imperatore che non faccia procedere a speditione alcuna fin tanto che Vostra Signora Illustrissima habbia trovato persona che la difenda e la sappia difendere...“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 38-39 (Torre del Greco, 13. listopad 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁹² MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 76-77 (Torre del Greco, 2. prosince 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁹³ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 83-84, kopie dopisu Carla Carafy Isabelle Gonzagové.

²⁹⁴ „Poi che si come la Regina Ester fu intercessora per il suo popolo e lo salva così Sua Maesta ha da essere intercessora per la casa sua et per il suo sangue“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 76-77 (Torre del Greco, 15. března 1622), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁹⁵ Dopis z 12. prosince 1623

Piombinu jakkoliv ovlivnit. Nunciovo mínění bylo takové, že nová manželka Ferdinanda II. má zhruba stejnou moc, jako on sám proti „velkému Turkovi“.²⁹⁶

Na konci roku 1623 bylo zřejmé, že císař chce v kauze Piombino vynést definitivní rozsudek. Ditrichštejn už byl v tuto dobu zpět ve střední Evropě a pohyboval se také ve Vídni.²⁹⁷ Díky Isabellině vytrvalé komunikaci, kardinálově pomoci a zřejmě také práci Soriny a Grassa byl císařský dvůr s Isabellinými dědickými nároky obeznámen. Říšská dvorská rada v prosinci 1623 vyzvala původní účastníky sporu, tedy vévodkyni z Bracciana a další zástupce rodu Appiani, aby k záležitosti kněžny ze Stigliana předložili oficiální vyjádření. Podle jejich odpovědí se následně mělo rozhodnout.²⁹⁸ Obrovskou nevýhodou však pro Isabellu zůstalo, že u žádné z vlivných stran neměla u císařského dvora velkou podporu. Ditrichštejn sám mnoho nezmohl a otázkou opět zůstává, nakolik byl vůbec schopen svou příbuznou v jednáních prosadit. Ve stejnou dobu se navíc u dvora snažil vyřešit problémy s vojenskými jednotkami, které během přezimování dělaly nepořádek v blízkosti jeho sídelního Mikulova.²⁹⁹ Přesně jak se kněžna ze Stigliana obávala, zůstávala ve sporu v porovnání se svými rivaly spíše osamocená.³⁰⁰

Během následujících měsíců, které byly pro celou kauzu rozhodující, přišlo Isabelle Gonzagové od Ditrichštejna jen málo dopisů. Rmoutilo ji to a ve svých psaních ho naléhavě žádala, ať ji v jejím zápase neopouští.³⁰¹ Stále trvala na změně advokáta a prosila kardinála i císařovnu, aby jí nějakého pomohli obstat.³⁰² V březnu 1624 se dozvěděla, že do Vídně opět míří kardinál Orsini, tentokrát vybavený nezanedbatelnou sumou peněz. Zpráva v ní opět zasela obavy. Ditrichštejnovi však psala, že nepřestává věřit v císařovu spravedlnost. Doufala, že se ve Vídni přihlédne k zásluhám její rodiny ve službě habsburskému domu. Také Ditrichštejna ubezpečila, že pokud jde o peníze, může jich nabídnout o dost více než

²⁹⁶ „...ne accadera aviso et intercessione dell’Imperatrice sua parente poi che puo tanto quanto posso io con il gran Turco ne se intrica a cosa alcuna.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 83-84, kopie dopisu Carla Carafy Isabelle Gonzagové.

²⁹⁷ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 76-77 (Torre del Greco, 2. prosince 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁹⁸ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 90-91 (Torre del Greco, 9. prosince 1623), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

²⁹⁹ Tamtéž.

³⁰⁰ „Ma considera una cosí gran lite con tanta ragione e non aver nessuno per me e l’altri hanno tanti parenti e amici e creati. E perche non ho altro che Vostra Signoria Illustrissima e dio che devo dir prima e la M.ta della imperatrice...“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 95-96 (Torre del Greco, 12. ledna 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰¹ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 15 (Torre del Greco, 13. února 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰² MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 13 (Torre del Greco, 6. února 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

vévodský pár z Bracciana.³⁰³ Vybidla ho, at' se má u císařského dvora na pozoru a at' nedovolí, aby ji Orsini nebo Appiani při jednáních jakkoliv poškodili.³⁰⁴

Celá kauza pro ni po vydání císařského dekretu roku 1624 skončila neslavně. Ani ona ani Isabella Appiani, vévodkyně z Bracciana, za právoplatnou dědičku uznány nebyly. Ve Vídni bylo rozhodnuto, že Piombino přejde do držby bratrů Belisaria a Annibala z vedlejší větve rodu. K tomuto neúspěchu se ve stejné době přidala ještě rodinná tragédie. Nedlouho před vynesením definitivního verdiktu zemřel v Neapoli Isabellin vnuk, jediný mužský dědic jejího rodu.³⁰⁵ Ditrichštejnovi se svěřila, že tento zármutek zcela zastínil její zklamání ze ztráty Piombina.³⁰⁶ Ačkoliv vyhlídky na pokračování rodu utnulo toto neštěstí, kněžna nepřestávala zdůrazňovat, že spravedlnost je ve skutečnosti na její straně. Snažila se kardinála přesvědčit, aby i po rozhodnutí říšské dvorské rady promluvil s císařem a císařovnou. Nebála se ani poznamenat, že napravení celé věci by „pro Jeho Veličenstvo bylo obhajobou svědomí“.³⁰⁷ Tento dopis z března 1625 je však posledním, kde se kněžna k Piombinu vyjadřuje. Dopisů, které odeslala v následujících letech, už není mnoho a jsou spíše stručné. Nejspíše pochopila, že Ditrichštejn jí už v této věci nápomocný být nemůže.

O kardinálovu pomoc poprosila během roku 1628 ještě jednou, ne však v souvislosti s Piombinem. Jednalo se o otcovskou Sabbionetu. Ta jí po tvrdých vyjednáváních sice zůstala v rukou, ale zároveň nepřestávala být lákadlem pro španělskou vojenskou moc. Když se ve zmíněném roce milánský místodržící rozhodl umístit v pevnostním městě vojenskou posádku, což souviselo se započatou válkou o nedalekou Mantovu a Monferrato, kněžna byla rozhořčená. Obávala se, že Sabbionetu nadobro ztratí. Po neblahých zkušenostech, které pro ni jednání u císařského dvora ve snaze udržet rodinný majetek znamenala, je z její zprávy patrná frustrace. „Bylo by lepší, aby nám Jeho Veličenstvo vzalo život, než abych musela snést, že nám bude odejmuta čest.“³⁰⁸ V dopise žádala Ditrichštejna o ochranu a zastání. Zda a

³⁰³ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 17 (Torre del Greco, 1. března 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰⁴ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 19 (Torre del Greco, 5. března 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰⁵ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 122-123 (Torre del Greco, 20. srpna 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰⁶ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 27-28 (Torre del Greco, 11. března 1625), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³⁰⁷ Tamtéž. „Io voglio tener questa gratia cosí giusta che sempre si posa vedere a certo che sará discarico anco di consienza a Sua Maesta.“

³⁰⁸ „é meglio che Sua Maesta ci levi la vita che comportare che mi sia levato l'honore.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 76-77 (Torre del Greco, 1. července 1628), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

jakým způsobem se kardinál své příbuzné zastal, není zřejmé. Její nejčernější obavy se ale nakonec nenaplnily. Ačkoliv Sabbioneta musela španělské vojsko strpět, o léno ani vévodský titul Isabella Gonzagová nikdy nepřišla.

Ani v posledních letech života však neměla klid. Po smrti jejího vnuka se pozornost celé Itálie upřela na vnučku Annu, jedinou dědičku rodu. Šířily se dohady, že z ní bude velmi bohatá nevěsta.³⁰⁹ Dívka měla po dědečkovi Luigim zdědit majetky knížat ze Stigliana a po babičce Isabelle Sabbionetu. Bylo zřejmé, že ženichů se přihlásí celá řada. Na výběr vhodného manžela pro tak majetnou dědičku se okamžitě po smrti Annina bratra zaměřily neapolské autority. Kněžna o tom napsala Ditrichštejnovi. Svěřila se mu, že ji v době smutku navštívili zástupci Consiglia Collaterale, nejdůležitějšího politického orgánu v Neapoli. Oznámili jí, že o vdavkách Anny Carafy musí vědět španělský král, jinak by její rodině hrozila pokuta sto tisíc dukátů.³¹⁰ Isabella naříkala nad tím, jaká příkoří musí snášet. Byla totiž pevně rozhodnutá provdat vnučku dle svého vlastního rozmyslu, a to ideálně za italského šlechtice, který by mohl garantovat, že dědictví po dívčině sňatku nepřejde do španělských rukou.³¹¹

Jeden z momentů jednání o Anniných zásnubách však oživil téma Piombina. Na přelomu dvacátých a třicátých let 17. století, kdy kněžna otevřeně projevovala svůj proti-španělský zápal, se úpěnlivě sháněl italský nápadník. Roku 1630 se velmi blízko úspěchu dostalo plánování sňatku Anny s Giovanni Carlem Medicejským, bratrem toskánského velkovévody Ferdinanda II. Florencii se vyhlídky na takový sňatek zamlouvaly. Vedle Annina vysokého věna zde hrály velmi důležitou roli i její a Isabelliny dědické nároky právě na Piombino. Toskánské velkovévodství, jak bylo připomenuto, o něj usilovalo po staletí. Zdlouhavá kauza, kterou císařský dekret roku 1624 uzavřel spíše jen zdánlivě, se v tehdejší diplomatické sféře opět dostala na přetřes. Znovu v ní také rázně zazněl španělský hlas. Ačkoliv se sňatek vydala do Vídně podpořit sama Marie Magdalena Habsburská, matka Giovanni Carla a sestra císaře Ferdinanda II., snahy přišly vniveč. Španělský tlak byl opět příliš silný. Administrativa Filipa IV. věděla, jak důležité je udržovat v Itálii křehkou rovnováhu sil a spojení medicejského rodu s Carafy by ji až příliš vychýlilo.³¹²

³⁰⁹ „Dicono di piú che fanno il conto che questa figliola ha piú di quatro milioni, veda Vostra Signoria Illustrissima che pensieri son questi.“ MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80, fol. 122-123 (Torre del Greco, 20. srpna 1624), Isabella Gonzaga kardinálu Ditrichštejnovi.

³¹⁰ Tamtéž. „Me dissero che il Collaterale e Sua Eminenza me facevano ordine che nel tempo dell'accasamento della figliola dovesse farse con saputa di Sua Maesta sotto pena di cento milia ducati.“

³¹¹ V. FIORELLI, *Una viceregina*, s. 457.

³¹² R. MENICUCCI, *Il viaggio*, s. 273.

O knížectví Piombino své rodové statky Isabella Gonzagová nikdy nerozšířila. Její vnučka Anna se k tomu později nepřímo přiblížila, když se i přes babiččiny obstrukce vdala za španělského šlechtice. Ramiro Felipe Núñez de Guzmán, vévoda z Medina de las Torres, se v říjnu roku 1637 stal neapolským místokrálem a skrze tento úřad měl dohled i nad Piombinem. Slavného okamžiku, kdy se Anna Carafa stala neapolskou místokrálovnou, se kněžna ze Stigliana bohužel nedožila. Zemřela jen několik měsíců předem, dne 10. února 1637, patrně s přetrvávající nevolí vůči španělské nadvládě.

Závěr

Při rozhlédnutí se po celém horizontu raně novověké Evropy najdeme ohnisko této práce v prostoru vně hranic českých zemí. Překročili jsme Alpy a ocitli jsme se na Apeninském poloostrově v oblasti tzv. Říšské Itálie. Hlavní úlohu sehrálo nevelké říšské knížectví Piombino, rozkládající se na břehu Tyrhénského moře, a rozepře, která se rozhořela ve snaze určit jeho nového právoplatného pána. Jakkoliv vzdálené se toto téma mohlo pro české prostředí zdát, snažila jsem se ukázat, nakolik spor o Piombino rezonoval i ve střední Evropě a jaké k tomu byly důvody. Naskýtá se nyní příležitost ony „styčné body“ pojmenovat a shrnout.

Využité prameny nám nabídly svědectví, že ke kauze Piombino, která se u císařského dvora v Praze i ve Vídni probírala v první polovině 17. století, měly co říct i osobnosti české historiografii důvěrně známé. Byly jimi kardinál František z Ditrichštejna, Polyxena z Pernštejna a její manžel Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, příslušníci české a moravské šlechty, kteří oscillovali okolo habsburských císařů a v tehdejší společnosti disponovali nemalým vlivem. Oba se skrze postavy svých matek, španělských šlechticů, dostali do příbuzenství nejenom se španělskou nobilitou, ale také nobilitou italskou. Jejich vstup do jednání o Piombinu nám ukazuje, jak zásadní roli rodové spříznění hrálo. Tato pomyslná osa spojující italský svět se střední Evropou zde měla obrovský význam. Dávala italským pretendentsům možnost zajistit si u císařského dvora přímluvce, který by byl za jejich nepřítomnosti tlumočnickem jejich požadavků. Polyxena z Pernštejna a kardinál Ditrichštejn se tak ve sporu o Piombino stali reprezentanty zájmů svého širšího rodu.

O tom, jak ve skutečnosti jejich pomoc italským příbuzným vypadala, máme nyní alespoň zevrubnou představu. Zdaleka nešlo jen o to, že mohli díky své blízkosti k císaři figurovat v jednáních osobně. Polyxenina účast ve sporu, která měla velký vliv na částečné rozuzlení, k němuž došlo roku 1611 ve prospěch manželky jejího bratrance Isabelly Appiani, se projevila i ve formě finanční podpory. Ta měla v situaci nekonečného „hladu“ císařské pokladny pochopitelně značnou váhu a moc jednání ovlivnit. Ditrichštejn se pak v pomoci své vzdálené příbuzné Isabelle Gonzagové zasloužil zejména o zajištění vhodného advokáta. Šlo o důležitou postavu, která trvale rezidovala u císařského dvora a kterou každý pretendents potřeboval k oficiálnímu přednesení dědických nároků před poradními orgány císaře. Zároveň byl kardinál prostředníkem, skrze nějž přicházela z Itálie advokátům výplata. Nemalé částky,

kteřé do jeho rukou Isabella Gonzagová zaslala, měl k řešení sporu využít dle vlastního uvážení. Měl tak důležitý úkol a velkou zodpovědnost.

Z pohledu české historiografie je pak velmi zajímavé, do jaké situace Polyxenu a Ditrichštejna jejich participace na zmíněném jednání dostala. Vzhledem k tomu, že každý u dvora prosazoval svou vlastní italskou příbuznou, ocitly se jejich zájmy v kontrapozici. Dědický spor o italské knížectví v jejich vztazích zažehl plamínek rivality. Pokud hovoříme o existenci tzv. španělské strany, která byla u císařského dvora oporou katolictví a politiky španělského krále a v níž měli Polyxena i kardinál Ditrichštejn své místo, kauza Piombino poukazuje na to, jaká nejednotnost mohla působení tohoto nábožensko-politického tábora provázet. Kardinálovu pozici ostatně hned z počátku komplikoval fakt, že Isabella Gonzagová v tomto sporu, ve kterém Španělsko a jeho velmocenské cíle vystupovaly tak důrazně, ani zdaleka nebyla španělskou favoritkou. Jako Isabellin příbuzný a syn blízkého přítele jejího otce se Ditrichštejn sice snažil být nápomocný, zároveň si však byl vědom, na jaké politické mantinely naráží. Polyxena z Lobkovic a Isabella Appiani se sice nejdříve španělskou podporou chlubit mohly, ale posléze o ni taktéž přišly. Z pro-španělských „spojenců“, které spor o Piombino dostal do vzájemného soupeření, se tak nepodařilo zvítězit ani jednomu. K neúspěchu jejich příbuzných trochu paradoxně přispěla právě nevole španělského krále.

Předložená práce také nabízí vřled do toho, jak důležitým centrem byl pro italskou šlechtu dvůr středoevropských Habsburků. Zde jsem se dotkla problematiky tzv. Reichsitalien, tedy souboru říšských lén, které se rozkládaly v severní a střední Itálii a jejichž hlavou oficiálně zůstával císař. Vedle představení tohoto tématu, kterému se doposud čeští autoři spíše vyhýbali, bylo mou snahou poukázat, jakým způsobem se v říšské Itálii mohly zájmy dvou hlavních větví habsburského rodu rozcházet a jaké problémy to u císařského dvora způsobovalo. Dokladem o komplikacích, na které naráželo úsilí o jednotnou zahraniční politiku Habsburků, jsou i spory, které jsou v české historické literatuře dlouhodobě známější, jako konflikt o markrabství Finale či Mantovu a Monferrato. Názorným příkladem s velmi podobnými obrysy je vedle nich právě i kauza Piombino. Dědický spor, jehož vyřešení měl jako nejvyšší suverén zaštitit císař, získal mezinárodně-politický přesah. Z Piombina, které v rámci západního Středomoří zaujímalo strategickou pozici, se stal průsečík zájmů několika evropských hráčů. Jeho příští osud nebyl lhostejný především Španělsku, ale ani Toskánskému velkovévodství. Mezi zainteresované můžeme počítat i papežský stát a Francii, která mezi lety 1646-1650 stát dokonce okupovala.

Na jednání u císařského dvora se proto podepsala směsice nejrůznějších vlivů a tlaků, jejichž důslednější zmapování a popis by vydaly na rozsáhlou práci. Její realizace zůstává pro evropské historiky doposud nesplněným úkolem. Zajímavým svědectvím o politice císaře, která je našemu prostředí nejbližší a na kterou se tento text zaměřuje především, může být vynesení rozsudku, jež roku 1624 kauzu uzavřelo. Pověřením Belisaria, Annibala a Orazia Appiani, kteří byli hlavními favority Toskánska, císař do jisté míry projevil svou nezávislost na španělském tlaku. Můžeme sledovat pozoruhodnou změnu od doby Rudolfa II. a Matyáše, během jejichž vlády měl španělský vyslanec u císařského dvora rozhodující vliv. Ačkoliv Ferdinand II. vzhledem k probíhající Třicetileté válce potřeboval se španělskými Habsburky udržet jednotnou linii, nebál se v této situaci vyhovět tlaku Toskánského velkovévodství, které za léno pro bratry Appiani v daný moment nabídlo velmi vysokou částku. Španělskému králi nezbylo nic jiného, než císařův verdikt akceptovat, byť se později zasadil o to, že rod Appiani v Piombinu nahradili Ludovisi. Ti měli kromě větších finančních zásob i výhodu užší klientelistické vazby na španělskou korunu.

Vzhledem k tomu, že „odrazovým můstkem“ k sepsání této práce se stal soubor korespondence, který ve věci Piombina odeslala Františku z Ditrichštejna Isabella Gonzagová, kněžna ze Stigliana, značný prostor je v textu věnován i představení této italské šlechtičny. Zajímavým se jeví nejenom odhalení jejího příbuzenství s kardinálem a to, jakým způsobem tento vztah byli oba schopni na dálku využít. Dopisy podrobně mapují Isabelliny dědické nároky na Piombino, o kterých v dosavadní zahraniční literatuře, jež se sporu věnuje, nejsou žádné informace. Tato práce proto může být přínosem i pro italskou historiografii, jelikož do výčtu претенdentů ucházejících se o knížectví přidává další jméno. Zároveň analýza více než šedesáti dopisů rozšiřuje povědomí o Isabelle Gonzagové jako osobnosti. Z pohledu dějin žen je její vůdčí role v ekonomických otázkách rodiny, správy majetku i s jejím odhodláním účastnit se dědického sporu, který se dotýkal nejvyšších pater evropské politiky, velmi pozoruhodná.

Kauza Piombino, jak už bylo výše nastíněno, má pro hlubší a podrobnější výzkum velký potenciál. V nesnadných jednáních o italská říšská léna mezi císařem a španělským králem, která se stala jejich dlouholetým „jablkem sváru“, Piombino často sekundovalo španělským tužbám po markrabství Finale. Zatímco vývoj a dopady této rozepře jsou již detailně popsány zejména zásluhou Friedricha Edelmayera, Piombinu žádná celistvá práce s podobným tematickým zaměřením doposud věnována nebyla. Jednalo by se o poměrně těžký úkol, jehož součástí by byly i cesty po několika desítkách zahraničních archivů, a to jak na území Itálie,

tak i dalších zemí, především těch, které mají habsburskou minulost. Jakkoliv byly pro tvorbu této práce přínosné edice cizojazyčných pramenů, mezi něž se řadily relace vyslanců a nunciů, shromažďování informací o pokračování kauzy Piombino spočívalo v hledání povětšinou jednotlivých stručných zmínek.³¹³

V předložené práci jsem nemohla více, než nastínit hlavní obrysy sporu o Piombino. Předcházející text poukazuje na to, jak ochotně se šlechta rezidující v českých zemích, které spříznění se španělskou i italskou nobilitou dodalo mezinárodní ráz, vrhla do bránění dědických práv svých příbuzných z jihu Evropy. Přestože je od sebe vzájemně dělilo mnoho stovek kilometrů, nebo se dokonce nikdy osobně nesetkali, jejich rodové vazby se ukázaly být vysoce efektivní. Italská aristokracie ve svých středoevropských příbuzných našla nenahraditelnou pomoc. Polyxena z Pernštejna i František z Ditrichštejna se stali „prodlouženou rukou“, která tak zpoza Alp dosáhla až k císařskému dvoru - rozhodujícímu mocenskému centru, jež italské šlechtě skýtalo garanci jejích feudálních práv. Kauza je zároveň zasazena do kontextu tehdejší politické situace v Evropě, která dokresluje, jaké možnosti a manévrovací prostor ve své roli přímluvců Polyxena s Ditrichštejnem měli. Ačkoli je středobodem této práce spor o italské knížectví, věřím, že text pomáhá dokreslit, jak blízkým tématem bylo Piombino i pro tehdejší pražskou a vídeňskou scénu.

³¹³ Další zajímavé výpovědi o zasahování madridského a vídeňského dvora do sporu o Piombino nabízí soubor korespondence uložený v Archivo Biblioteca Zabálburu Madrid, Miro 22. Za informaci děkuji doc. Pavlu Markovi.

Přílohy

Příloha č. 1:

Mapa Sieny a Piombina v 15. a 16. století.



Autor neuveden, Repubblica di Siena e Principato di Piombino tra XV e XVI secolo, Wikipedia.it [online], 2017 [cit. 28. 11. 2021], dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/8/8f/Repubblica_di_Siena_e_Principato_di_Piombino_tra_XV_e_XVI_secolo.png

Příloha č. 2:

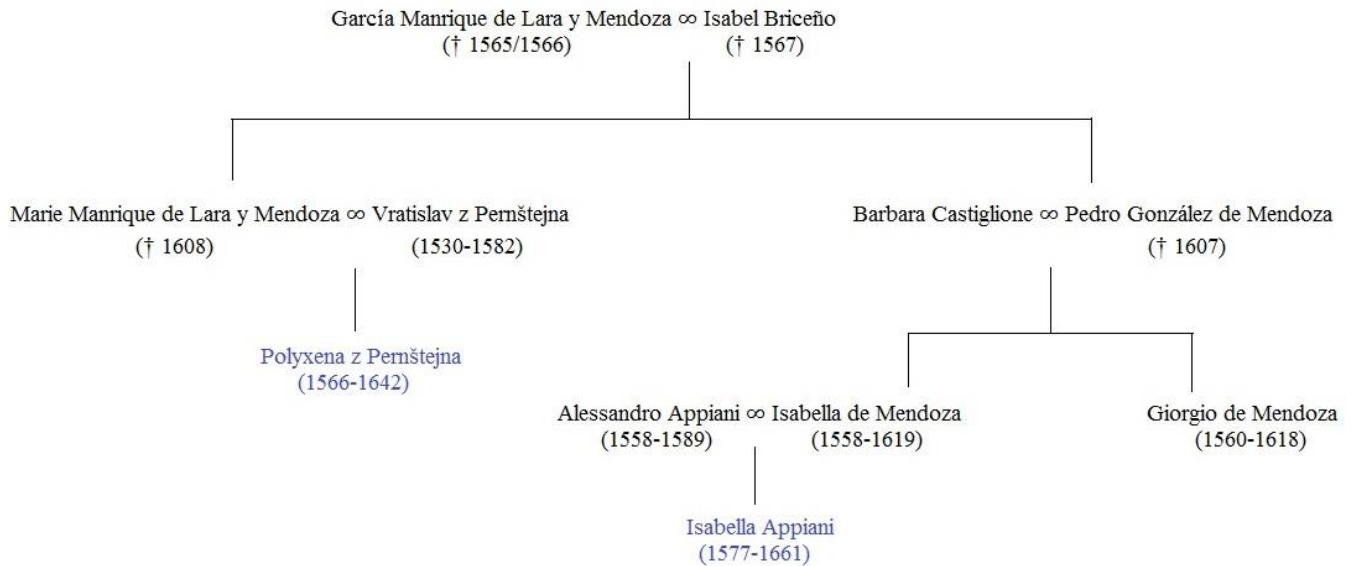
Mapa Itálie k roku 1494.



Autor neuveden, L'Italia nel 1494, Wikipedia.it [online], 2013 [cit. 28. 11. 2021], dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/26/Italia_1494-it.svg/800px-Italia_1494-it.svg.png

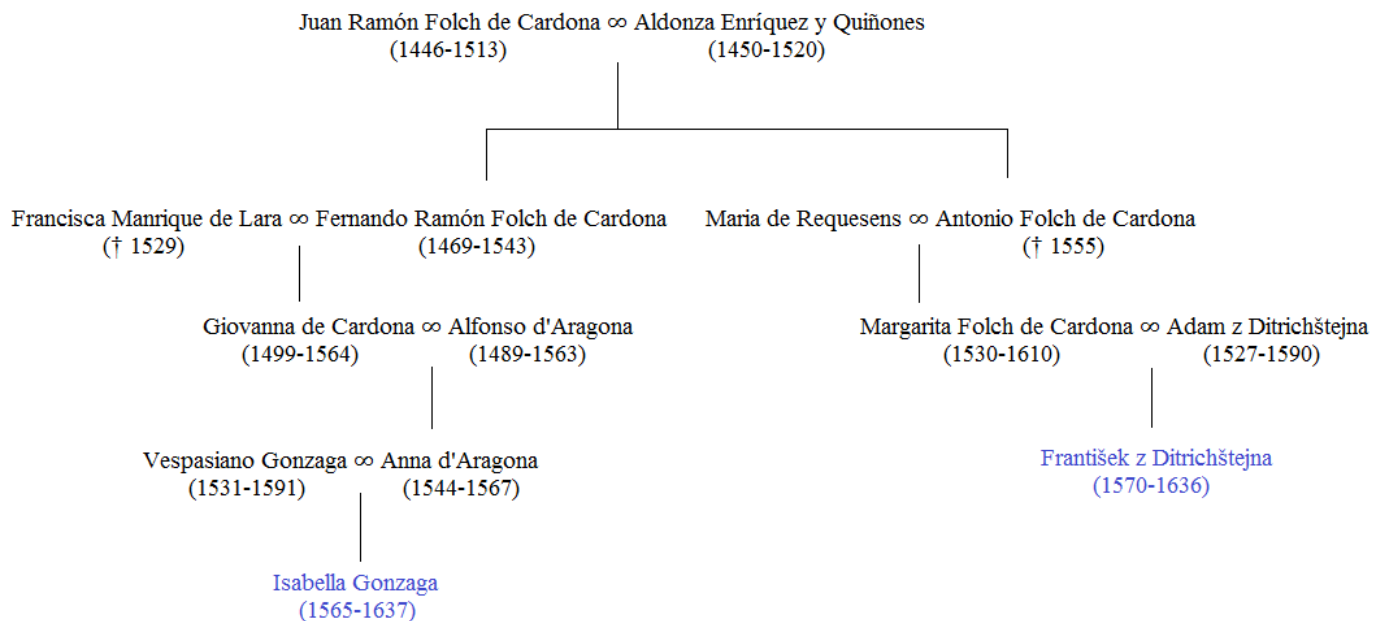
Příloha č. 3:

Znázornění příbuzenského vztahu mezi Polyxenou z Pernštejna a Isabellou Appiani.



Příloha č. 4:

Znázornění příbuzenského vztahu mezi Františkem z Ditrichštejna a Isabellou Gonzagovou.



Příloha č. 5:

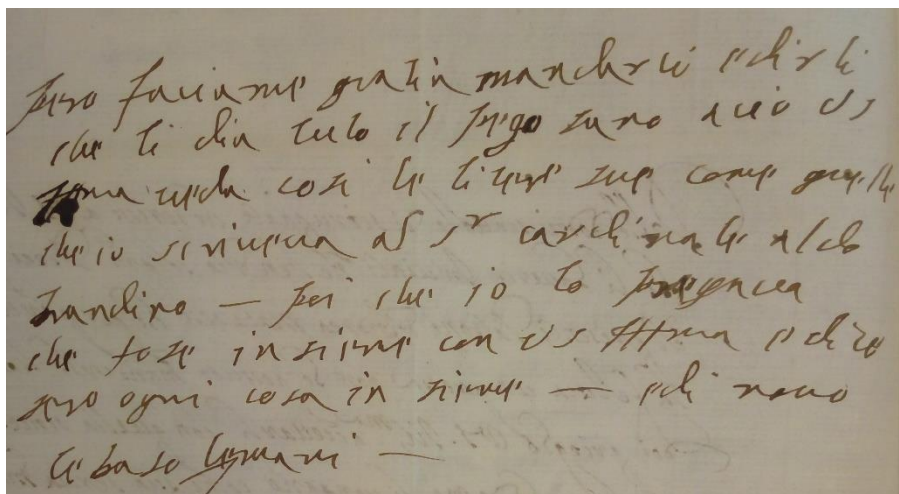
Portrét Isabelly Gonzagové.



Autor neuvaden, Ritratto di Isabella Gonzaga, Wikipedia.it [online], 2017 [cit. 28. 11. 2021], dostupné: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4f/Ritratto_di_Isabella_Gonzaga_%281565-1637%29.png

Příloha č. 6:

Ukázka rukopisu Isabelly Gonzagové.



Resumé

Looking around the entire horizon of early modern Europe, we find the focus of this thesis in an area outside of the Czech lands. The main role belongs to Piombino, a small imperial principality located on the shores of the Tyrrhenian Sea. In the beginning of the 17th century a dispute was started there among a number of heirs and it was necessary to pick the new rightful lord. As distant as this topic might seem to the Czech environment, I tried to show how much the quarrel over Piombino resonated in Central Europe and what was it caused by.

Historical sources has showed that on the discussions, which took place at the imperial court of both Prague and Vienna, participated also some members of Czech and Moravian nobility. Namely it was cardinal Francis von Dietrichstein, Polyxena von Pernstein and her husband Zdeněk Vojtěch Popel of Lobkovicz. All of them oscillated around the Habsburg emperors and had considerable influence in the society of that time. Through the figures of their mothers, Spanish noblewomen, both Francis and Polyxena became related not only to the Spanish but also Italian nobility. Their entry into the negotiations about Piombino shows us how crucial the blood relations were. This linkage between Italy and Central Europe was of great importance because it gave Italian pretenders the opportunity to obtain an intercessor who would present their demands at the imperial court in their absence. In the dispute over Piombino Polyxena of Pernštejn and cardinal Dietrichstein thus became representatives of their wider family's interests.

We now have a rough idea of what the help to their Italian relatives looked like. Thanks to their nearness to the emperor, they were able to appear in the negotiations in person. But not only that. Polyxena's involvement dwelled also in financial support. Money, of course, had considerable weight and power to influence the negotiations. Dietrichstein on the other hand helped his distant relative, Isabelle Gonzaga, to find a suitable lawyer. From the point of view of Czech historiography it is very interesting to see how this situation effected the relationship between Polyxena and Dietrichstein. As both of them supported their own Italian relative, their interests got in contrast. The dispute over Piombino ignited a flame of rivalry between them.

The thesis also offers an insight into how important the imperial court was for Italian nobility. Here I touched on the issue of the so-called Reichsitalien, i.e. a set of imperial fiefdoms, which were located in northern and central Italy. Even though in relation to the 16th and 17th century we talk about „Spanish Italy“, the official head of these territories was still the

emperor. My aim was to point out how the interests of Austrian and Spanish Habsburgs could diverge in imperial Italy and what problems it caused at the imperial court. Piombino appeared to be another of the complications that Habsburg foreign policy had to encounter.

The "springboard" for writing this work has been a set of correspondence written by Isabella Gonzaga, the Princess of Stigliano, to her relative, cardinal Dietrichstein. Some space of the thesis has been dedicated to the presentation of this Italian noblewoman. Not only it discovers her relationship with Dietrichstein and the way in which they were both able to take advantage of their family ties. The letters map Isabella's inheritance claims on Piombino and the negotiations at the imperial court in close detail. Therefore, this work can also be beneficial for Italian historiography, as it adds another name to the list of pretenders. At the same time, the analysis of more than sixty letters raises awareness of Isabelle Gonzaga as a personality. From the point of view of women's history, her leading role in the economic affairs of the family, property management and her determination to take part in the inheritance dispute, which was affected by top-level European politics, is very remarkable.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/136. (Carlo Carafa)

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 430, i. č. 1905/156. (Camillo Cattaneo)

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 433, i. č. 1906/138. (Biagio Grasso)

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 439, i. č. 1907/146. (Alessandro Orsini)

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/80. (Isabella Gonzagová)

MZA Brno, RA Ditrichštejnů, G140, kart. 443, i. č. 1909/62. (Claudio Sorina)

UCLA Los Angeles, Orsini Family Papers (1150-1950), kart. č. 114, sl. 4, fol. 1-48. (v digitální pdf formě)

HHstA Vídeň, Italien staaten - Kleine staaten, kart. 11 „Mirandola-Saluzzo“, Piombino.

Vydané prameny

BAROZZI Nicolo - BERCHET Guglielmo (eds.), *Relazioni degli stati europei lette al Senato dagli ambasciatori veneti nel secolo decimosettimo. Serie III. Relazioni di Roma, Venezia 1878.*

BIAGIOLI Beatrice – STUMPO Elisabetta (eds.), *Lettere alla figlia Caterina de' Medici Gonzaga duchessa di Mantova (1617-1629)*, Firenze 2015.

ČERNUŠÁK Tomáš (ed.), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628. Tomus IV. Epistulae et acta Antonii Caetani 1607-1611. Pars IV. September 1608 - Junius 1909*, Praha 2013.

ČERNUŠÁK Tomáš (ed.), *Epistulae et acta nuntiorum apostolicorum apud imperatorem 1592-1628. Tomus IV. Epistulae et acta Antonii Caetani 1607-1611. Pars V. Julius 1609 – Februarius 1611*, Praha 2013.

DE BLASIIS Giuseppe (ed.), *Ruina di case napoletane del suo tempo scritta da d. Ferrante della Marra duca della Guardia*, in: Archivio storico per le provincie napoletane, XXV (1900).

KOLLER Alexander, *Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken 1572-1585. Nuntiatoren des Orazio Malaspina und des Ottavio Santacroce. Interim des Cesare Dell’Arena (1578-1581)*, Tübingen 2013.

MAREK Pavel (ed.), *Svědectví o ztrátě starého světa. Manželská korespondence Zdeňka Vojtěcha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovické z Pernštejna*, České Budějovice 2005.

MARTELLI Francesco – GALASSO Cristina (eds.), *Istruzioni agli ambasciatori e inviati medicei in Spagna e nell’“Italia spagnola” (1536-1648). Vol. 2, 1587-1648*, Roma 2007.

SEGARIZZI Arnaldo (ed.), *Relazioni degli ambasciatori veneti al Senato. Volume terzo: Firenze. Parte seconda*, Bari 1916.

Literatura

ABULAFIA David, *From Tunis to Piombino. Piracy and trade in the Tyrrhenian Sea, 1397-1472*, in: Peter Edbury – Jonathan Phillips (eds.), *The Experience of Crusading. Defining the Crusader Kingdom*, Cambridge 2003, s. 275-297.

ABULAFIA David, *Piombino between the great powers in the late fifteenth century*, in: *Europa e Italia. Studi in onore di Giorgio Chittolini*, Firenze 2011, s. 3-15.

AFFÓ Irene, *Vita di Vespasiano Gonzaga, Duca di Sabbioneta, e Trajetto, Marchese di Ostiano, Conte di Rodigo, Fondi Etc.*, Parma 1780.

ANGIOLINI Franco, *Lo stato di Piombino, Cosimo I dei Medici, Carlo V ed il conflitto per il controllo del Tirreno*, in: Giuseppe di Stefano – Elena Fasano Guarini – Alessandro Martinengo (eds.), *Italia non spagnola e monarchia spagnola tra ‘500 e ‘600. Politica, cultura e letteratura.*, Firenze 2009, s. 125-146.

ARETIN Karl Otmar von, *Die Lehensordnungen in Italien im 16. und 17. Jahrhundert und ihre Auswirkungen auf die europäische Politik*, in: Hermann Weber (ed.), *Politische Ordnungen und soziale Kräfte im Alten Reich*, Wiesbaden 1980, s. 53–84.

ARETIN Karl Otmar von, *L'ordinamento feudale in Italia nel XVI e XVII secolo e le sue ripercussioni sulla politica europea, un contributo alla storia del tardo feudalesimo in Europa*, in: *Annali dell'Istituto storico italo-germanico in Trento* 4 (1980), s. 51–94.

ARETIN Karl Otmar von, *Reichsitalien von Karl V. bis zum Ende des Alten Reiches. Die Lehensordnungen in Italien und ihre Auswirkungen auf die europäische Politik*, in: *Das*

Reich. Friedensordnung und europäisches Gleichgewicht 1648–1806, Stuttgart 1986, s. 76–163.

ARIENZA ARIENZA Javier, *Bohemia y España. Viajes oficiales y diplomacia como vínculo de unión dinástica durante la segunda mitad del siglo XVI*, in: Las relaciones checo-españolas. Viajeros y testimonios, Praha 2009.

ARIENZA ARIENZA Javier, *Don Guillén de San Clemente, un embajador hispano en la Corte de Bohemia*, in: Las relaciones checo-españolas, Praha 2007.

ASINARI Ennio, *Vespasiano Gonzaga Colonna 1531-159. L'uomo e le opere*, Sabbioneta 2001.

BALCÁREK Pavel, *Kardinál František Ditrichštejn (1570–1636)*, České Budějovice 2007.

BARDOŇOVÁ Martina, *Španělská ambasáda v Praze za působení Baltasara de Zúñiga (1608-1617)*, Filosofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2015. (disertační práce Ústavu českých dějin)

BAZZOTTI Ugo - FERRARI Daniela - MOZZARELLI Cesare (eds.), *Vespasiano Gonzaga e il ducato di Sabbioneta [atti del Convegno, Sabbioneta-Mantova, 12-13 ottobre 1991]*, Mantova 1993.

BELLI Pietro (ed.), *Palazzo Donn'Anna. Storia, arte e natura*, Neapol 2018.

BELLONCI Maria, *Lucrezia Borgia. Její život a její doba*, Praha 1968.

BIRELEY Robert, *Ferdinand II. The Counter-Reformation Emperor. 1578-1637*, Chicago 2014, s. 187-194.

BORGIA Luigi, *Signori, principi, insegne araldiche*, in: *Potere e la memoria. Piombino stato e citta nell'eta moderna – Catalogo e mostra documentaria*, Firenze 1995, s. 23-37.

BRAMBACH Joachim, *Borgiové. Příběh renesanční rodiny*, Praha 2000.

BRAUDEL Fernand, *The Mediterranean and the Mediterranean World in the Age of Philip II.*, Berkeley 1995.

BUHEL Daniel – KARSTEN Arne, *Die Borgia-krise des jahres 1632. Rom, das Reichslehen Piombino und Evropa*, in: *Zeitschrift für Historische Forschung*, č. 30, 2003, s. 389-214.

BŮŽEK Václav – KRÁL Pavel (eds.), *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526-1740)*, České Budějovice 2003.

BŮŽEK Václav – SMÍŠEK Rostislav (eds.), *Habsburkové 1526–1740. Země Koruny české ve středoevropské monarchii*, Praha 2017.

BŮŽEK Václav (ed.), *Ein Bruderkwist im Hause Habsburg (1608-1611)*, České Budějovice 2011.

BŮŽEK Václav (ed.), *Světy posledních Rožmberků*, Praha 2011.

CAPACCIONI Andrea – RANIERI Ruggero (eds.), *Le biblioteche e gli archivi durante la seconda guerra mondiale. Il caso italiano*, Bologna 2007, s. 411-413.

CAPPELLETTI Licurgo, *Storia della città e stato di Piombino. Dalle origini fino all'anno 1814*, Livorno 1897.

CARIDI Giuseppe, *Alfonso Il Magnanimo. Il Re del Rinascimento che fece di Napoli la capitale del Mediterraneo*, Roma 2019.

CARRARA Mauro, *Signori e Principi di Piombino*, Pontedera 1996.

CIVALE Gianclaudio, *La formazione e l'ascesa di Vespasiano Gonzaga Colonna, un principe italiano al servizio degli Asburgo (1540-1568)*, in: J. Martínez Millán - M. Rivero Rodríguez (eds.), *Centros de poder italianos en la Monarquía Hispana (siglos XV-XVIII)*, Madrid 2010, s. 163-206.

COOPER John Paul (ed.), *The New Cambridge Modern History, Vol. 4. The Decline of Spain and the Thirty Years War 1609-48/59*, Cambridge 1970.

CREMONINI Cinzia – MUSSO Riccardo (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Roma 2010.

CREMONINI Cinzia, *La mediazione degli interessi imperiali in Italia tra Cinque e Settecento*, in: Cinzia Cremonini – Riccardo Musso (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Řím 2010.

ČERNUŠÁK Tomáš — MAREK Pavel, *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608–1609*, Český časopis historický 115, 2017, č. 4, s. 1075–1097.

DANDELET Thomas – MARINO John (eds.), *Spain in Italy. Politics, Society, and Religion 1500-1700*, Roma 2006.

DENUNZIO Antonio Ernesto, *Anna Carafa*, in: Mirella Mafrici (ed.), *Alla corte napoletana. Donne e potere dall'età aragonese al vicereame austriaco (1442-1734)*, Napoli 2012.

DUERLOO Luc, *Dynasty and Piety. Archduke Albert (1598-1621) and Habsburg Political Culture in an Age of Religious Wars*, London 2012.

EDELMAYER Friedrich, *Maximilian II., Philipp II. und Reichsitalien. Die Auseinandersetzungen um das Reichslehen Finale in Ligurien*, Stuttgart 1988.

EDIGATI Daniele, *Per una storia dei rapporti fra Principato di Piombino e chiesa nell'età dei Ludovisi e dei Buoncompagni*, in: Daniele Edigati – Carmelo Elio Tavilla (eds.), *Giurisdizionalismi. Le politiche ecclesiastiche negli stati minori della penisola italiana in età moderna*, Roma 2018, s. 185-224.

EVANS Robert John Weston, *The Making of the Habsburg Monarchy 1550-1700. An Interpretation*, Oxford 1979.

FANTONI Marcello (ed.), *Carlo V. e l'Italia*, Roma 2000.

FIGLIOLI Violetta, *Una viceregina napoletana della Napoli spagnola. Anna Carafa*, in: Letizia Arcangeli -Susanna Peyronel (eds.), *Donne di potere nel Rinascimento*, Roma 2008, s. 445-465.

FOBELSKÝ Josef, *Španělské, Říše a Čechy v 16. a 17. století. Osudy generála Baltasara Marradase*, Praha 2006.

GARCÍA ROMERO Emília, *El señorío de Piombino. Un ejemplo de influencia institucional hispánica en la Italia del siglo XVI*, *Hispania* 46 (164), s. 503-518.

GONZÁLEZ CUERVA Rubén — MAREK Pavel, *Vienna/Prague. The Dynastic Network between the Imperial and the Spanish Courts (1556–1619)*, in: Rubén González Cuerva — Alexander Koller (edd.), *A Europe of Courts, a Europe of Factions, Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550–1700)*, Leiden — Boston 2017, s. 130–155.

GONZALEZ CUERVA Rubén - MARTÍNEZ MILLÁN José (eds.), *La dinastía de los Austria. La Monarquía Católica y el Imperio. Siglo XVII*, Madrid 2011.

GONZALEZ CUERVA Rubén, *Baltasar de Zúñiga. Una encrucijada de la Monarquía Hispana (1561-1622)*, Madrid 2012.

GONZÁLEZ CUERVA Rubén, *Vienna, the Spanish Ambassador and the Nuncio. The 3rd Marquis of Aytona and the Fading Catholic Alliance (1624–1629)*, *Theatrum Historiae* 23, 2018, s. 113–132.

HIBBERT Christopher, *Vzestup a pád rodu Medici*, Praha 1997.

CHUDOBA Bohdan, *Španělé na Bílé hoře. Tři kapitoly z evropských politických dějin*, Praha 1945.

JANÁČEK Josef, *Pád Rudolfa II.*, Praha 2013.

JANÁČEK Josef, *Ženy české renesance*, Praha 1977.

JONES Philip, *The Italian City-State. From Commune to Signoria*, Oxford 1997.

KAVKA František, *Zlatý věk Růží. Kus české historie 16. století*, Praha 1993.

KOHLER Alfred, *Das Reich im Kampf um die Hegemonie in Europa 1521-1648*, Mnichov 2010.

KUBEŠ Jiří (ed.), *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii*, Praha 2018.

KUBÍKOVÁ Anna, *Oldřich II. z Rožmberka*, České Budějovice 2004.

LEO Heinrich (ed.), *Storia degli stati italiani dalla caduta dell' impero romano fino all' anno 1840*, Firenze 1842, s. 419.

MALACARNE Giancarlo, *Guglielmo Gonzaga, Vespasiano Gonzaga, Adam von Dietrichstein. Tre uomini, una storia*, in: *Civiltà mantovana*, XXVIII (1993), s. 41-55.

MAMATEY Victor Samuel, *The Rise of the Habsburg Empire 1526–1815*, New York 1971.

MAREK Pavel, *La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II.*, *Studia historica. Historia moderna* 30, 2008, s. 109-143.

MAREK Pavel, *La embajada española en la corte imperial (1558–1641). Figuras de los embajadores y estrategias clientelares*, Praha 2013.

MAREK Pavel, *Pernštejnské ženy. Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*, Praha 2018.

MAREK Pavel, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, Časopis Matice moravské 126, 2007, č. 2, s. 285–318.

MAREK Pavel, *Španělská strana na císařském dvoře? K problematice jednoho pojmu z politických dějin*, Český časopis historický 113, 2015, č. 4, s. 965–990.

MARTINELLI Simone, *L'arsenale bellico dei presidi spagnoli di Toscana nella seconda metà del Cinquecento*, in: *Rivista di storia finanziaria*, č. 17, 2006, s. 89–108.

MELVETTI Onofrio, *Una viceregina napoletana Anna Carafa*, Torre del Greco 2018.

MENICUCCI Roberta, *Il viaggio di Maria Maddalena a Vienna. Politica e cerimoniale*, in: Giulia Calvi – Riccardo Spinelli (eds), *Le donne Medici nel sistema europeo delle corti. XVI-XVIII secolo. Atti del convegno internazionale Firenze-San Domenico di Fiesole 6-8 ottobre*, Firenze 2008, s. 269-282.

OBRŠLÍK Jindřich – ŘEZNÍČEK Jan – VOLDÁN Vladimír, *Rodinný archiv Ditrichštejnů (G 140). Inventáře a katalogy fondů Státního oblastního archivu v Brně*. Brno 1979.

PÁNEK Jaroslav, *Vilém z Rožmberka. Politik smíru*, Praha 2011.

PARKER Geoffrey, *Filip II. Španělský král z rodu Habsburků. „Nejmocnější křesťanský vládce“*, Praha 1998.

PARKER Geoffrey, *Imprudent King. A New Life of Philip II*, Yale 2014.

PARMA Tomáš, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii. Prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*, Brno 2011.

PARMA Tomáš, *Přehled olomouckých kanovníků v době episkopátu kardinála Ditrichštejna a jeho pramenná základna*, *Studia Theologica* 8, č. 2, 2006, s. 62-79.

PASTINE Onorato, *Genova e gli ultimi Appiani*, in: *Giornale storico e letterario della Liguria*, č. 10, 1934, s. 141-175.

PAVLÍČEK Jan František, *Dějiny Itálie*, Olomouc 2017.

PROCACCINI Giulio Cesare, *Dějiny Itálie*, Praha 1997.

RAVIOLA Blythe Alice (ed.), *Corti e diplomazia nell'Europa dei Seicento. Correggio e Ottavio Bolognesi (1580-1646)*, Mantova 2014.

RAVIOLA Blythe Alice, *L'Europa dei piccoli stati. Dalla prima età moderna al declino dell'Antico Regime*, Roma 2008.

RAVIOLA Blythe Alice, *The Imperial System in Early Modern Northern Italy. A Web of Dukedoms, Fiefs And Enclaves Along the Po*, in: Robert Evans – Peter Wilson, *The Holy Roman Empire, 1495-1806. A European Perspective*, Leiden 2012, s. 217-236.

RYANTOVÁ Marie, *Polyxena z Lobkovic. Obdivovaná i nenáviděná první dáma království*, Praha 2016.

SANCHEZ Magdalena S., *A House Divided. Spain, Austria And The Bohemian And Hungarian Successions*, *The Sixteenth Century Journal*, vol. 25, č. 4 (1994), s. 887-903.

SEIBT Ferdinand, *Karel V. Život a reformace*, Praha 1999.

SCHNETTGER Matthias – VERGA Marcello (eds.), *L'Impero e l'Italia nella prima età moderna*, Bologna-Berlin 2006.

SIGISMONDI Francesca Laura, *Lo Stato degli Orsini: Statuti e diritto proprio nel Ducato di Bracciano*, Řím 2013.

SPAGNOLETTI Angelantonio, *Feudatari imperiali nel sistema dinastico italiano (secoli XVI-XVII)*, in: Cinzia Cremonini – Riccardo Musso (eds.), *I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo*, Roma 2010.

SPAGNOLETTI Angelantonio, *Principi italiani e Spagna nell'età barocca*, Milano 1996.

ŠTĚPÁNEK Pavel, *Filip II. a jeho doba. (1527-1598). Vybrané ukázky umění a dokumentů z českých sbírek*. Praha 1998.

TADDEI Elena - SCHNETTGER Matthias - REBITSCH Robert (eds.), *„Reichsitalien“ in Mittelalter und Neuzeit*, Innsbruck 2017.

TAMALIO Raffaele, *Vespasiano Gonzaga Colonna*, in: Paolo Bertelli (ed.), *Costruire, abitare, pensare. Sabionetta e Charleville. Città ideali dei Gonzaga*, Mantova 2017.

VICECONTE Filomena, *Il duca de Medina de las Torres (1600-1668) tra Napoli e Madrid. Mecenas artistico e decadenza della monarchia*, Neapol 2011, s. 29. (disertační práce)

WILSON Peter, *Il Sacro Romano Impero*, Milano 2017.

Internetové zdroje:

AVANZINI Nicola, *Gonzaga Vespasiano*, in: Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 57, 2001, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/vespasiano-gonzaga_%28Dizionario-Biografico%29/ [online].

BANTI Ottavia, *Gherardo Leonardo Appiani*, in: Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 3, 1961. Dostupné v internetové podobě z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/gherardo-leonardo-appiani_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/gherardo-leonardo-appiani_(Dizionario-Biografico)/) [online]

BENOCCI Carla, *Paolo Giordano Orsini*, in: Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 79, 2013. Dostupné online z: [https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_\(Dizionario-Biografico\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-giordano-orsini_(Dizionario-Biografico)/) [online]

CANTAGALLI Roberto, *Giulio Barbolani*, in: Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 6, 1964. Dostupné online z: https://www.treccani.it/enciclopedia/giulio-barbolani_%28Dizionario-Biografico%29/ [online]

CARACI Giuseppe - COTTAFIVI Clinio – PANTANELLI Giuseppe, *Sabbioneta*, in: Enciclopedia Italiana, 1936, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/sabbioneta_%28Enciclopedia-Italiana%29/ [online].

Conclave of July 19 to August 6, 1623 (Urban VIII) [online], dostupné z: <https://cardinals.fiu.edu/conclave-xvii.htm#1623> [cit. 8. 9. 2021]

DALL'OLIO Guido, *Gonzaga Giulia*, in: Dizionario Biografico degli Italiani, vol. 57, 2001, dostupné z: https://www.treccani.it/enciclopedia/giulia-gonzaga_%28Dizionario-Biografico%29/ [online].

MOLFESE Antonio, *I Proventi Fiscali del Principe di Stigliano (da un manoscritto del XVI secolo)*. Online dostupné z: <http://www.lucania.one/artistolucani/torremolfese/proventi/page27.htm> [online].

VEZZOSI Alessandro, *Leonardo a Piombino*, dostupné z: <https://www.latoscanadileonardo.it/it/itinerari/itinerari-in-toscana/leonardo-a-piombino.html> [cit. 7.10.2020]

